

STRUČNI SKUP
KAZNENOG ODJELA

Valbandon

15.-17. studenog 2006.

S A D R Ź A J

1. Važnije izmjene Kaznenog zakona - zamjenik Glavnog državnog odvjetnika RH Dragan Novosel	1
2. Imovinska korist prema izmjenama Kaznenog zakona "Prošireno oduzimanje imovinske koristi " - zamjenik Glavnog državnog odvjetnika RH Josip Čule	16
3. Problematika ratnih zločina - otkrivanje, procesuiranje, dokazivanje - zamjenik Glavnog državnog odvjetnika RH Petar Pulišelić	20
4. Zapovjedna odgovornost - zamjenik Glavnog državnog odvjetnika RH Antun Kvakanić	27
5. Kaznena politika kod kaznenih djela zlouporabe opojnih droga - zamjenica Glavnog državnog odvjetnika RH Marinka Orlić	35
6. Nezakoniti dokazi u kaznenom postupku - zamjenik Glavnog državnog odvjetnika RH Drago Marincel	39
7. Žalba državnog odvjetnika protiv prvostupanjske presude - zamjenik Glavnog državnog odvjetnika RH Darko Klier	46
8. Neka pitanja vezna za primjenu kaznenog naloga - zamjenik Glavnog državnog odvjetnika RH mr. Miloško Vučković	54
9. Neka pitanja vezana uz provedbu posebnih izvidnih mjera iz članka 180. Zakona o kaznenom postupku u praksi - Ravnatelj Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta Darko Cvitan	57
10. Financijske istrage, oduzimanje nezakonito stečene dobiti - zamjenik Glavnog državnog odvjetnika RH Lazo Pajić	63
11. Rad državnih odvjetništava na predmetima u kojima postoje naznake organiziranog kriminaliteta i korupcije - zamjenik Glavnog državnog odvjetnika RH Dragan Novosel	72
12. Međunarodna pravna pomoć u predmetima pranja novca, uloga i zadaci državnog odvjetnika - zamjenik Glavnog državnog odvjetnika RH Dubravko Palijaš	82
13. Neka pitanja u vezi primjene Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima - zamjenik Glavnog državnog odvjetnika RH Milorad Cuculić	92
14. Zajednički rad kaznenih i građansko-upravnih odjela - zamjenik Glavnog državnog odvjetnika RH Radovan Šantek	97

Dragan Novosel,
zamjenik Glavnog državnog odvjetnika
Republike Hrvatske

VAŽNIJE IZMJENE KAZNENOG ZAKONA

1. UVOD

Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona stupio je na snagu 01. listopada 2006. godine („Narodne novine“ broj 71/06). To je bila tzv. II faza izmjena Kaznenog zakona, kojom se je nakon prvog dijela izmjena (izmjene objavljenje u Narodnim novinama br.: 105/04.) trebalo urediti pitanja zastare, visine kazni i gospodarskog kriminaliteta.

Odmah moram istaknuti da ove izmjene nisu ispunile očekivanja, odnosno najave u odnosu na izmjenu pojedinih kaznenih djela, posebno gospodarskog kriminaliteta. Naime, u uvodnom dijelu¹ obrazloženja izmjena Kaznenog zakona iz 2004. godine se navodi:

„Ad 4.: /gospodarska kaznena djela/ Predlagatelj je odlučujući o promjenama u dijelu KZ koji se odnosi na tzv. gospodarska kaznena djela konstatirao da su upravo u tom njegovom dijelu (neka karakteristična kaznena djela iz Gl. XXI KZ pa i Gl. XVII.) dosta značajne intervencije učinjene posljednjom novelom iz 2000. g.. To otklanja hitnost daljnjih promjena u ovoj fazi, osim onih koja se odnose na usuglašavanje našeg kaznenog prava sa međunarodnima obvezama utemeljenim na konvencijskom pravu. Stoga su propisana nova kaznena djela «primanja mita u gospodarskom poslovanju» i «davanja mita u gospodarskom poslovanju» u članku 294.a i 294.b KZ prema Kaznenopravnoj konvenciji o korupciji. Kompleksnost svih kažnjivih ponašanja u sferi gospodarstva zahtjeva neodložnu i pomnu prosudbu o prekršajnim i kaznenim djelima na temelju njihove fenomenologije i pogibeljnosti za Ustavom zaštićena dobra, vodeći računa o nomotehničkim promjenama koje će omogućiti učinkovitiju praktičnu primjenu tog dijela kaznenog prava. Predlagatelj taj zahvat najavljuje u drugoj fazi promjena KZ.“

Kaznena djela gospodarskog kriminaliteta samo su djelomično mijenjana, dok su značajne izmjene učinjene u pogledu odmjerenja kazne zatvora, podizanja minimuma propisanih kazni i u posebnom dijelu u pogledu dekriminalizacije, odnosno propisivanja progona po privatnoj tužbi za dva dosta česta kaznena djela.

2. IZMJENE I NAPUTAK ZA POSTUPANJE

Prema zadnjim izmjenama Kaznenog zakona državno odvjetništvo više nije nadležno za pokretanje kaznenog postupka za kazneno djelo iz članka 129. stavak 1. KZ, dok je stavak 1. članka 298. KZ dekriminaliziran.

U svezi izmjena članaka 129. i 298. Kaznenog zakona Glavni državni odvjetnik je, da bi se izbjeglo donošenje velikog broja odbijajućih, odnosno oslobađajućih presuda i

---

¹ Obrazloženje uz konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Zagreb, srpanj 2004.

bespotrebno opterećivao rad suda, dao naputak za postupanje.

Svrha naputka je bila da se odmah, ne čekajući pozive za glavnu raspravu, odustane od progona u onim slučajevima u kojima više nismo ovlašteni tužitelji, odnosno u slučajevima u kojima više djelo za koje smo optužili nije kazneno djelo.

Izmjenom stavka 4. članka 129. Kaznenog zakona određeno je da se kazneni postupak za kazneno djelo iz članka 129. stavak 1. Kaznenog zakona pokreće privatnom tužbom, pa za ovo kazneno djelo državni odvjetnik više nije ovlašteni tužitelj. Da bi se izbjeglo donošenje negativnih presuda državni odvjetnici su bili dužni zatražiti od pisarnica da pregledom upisnika pronadi sve spise u kojima smo optužili za kazneno djelo članka 129. stavak 1. Kaznenog zakona, a u kojima nije donesena prvostupanjska presuda, odnosno nije završena glavna rasprava. Nakon toga su zamjenici koji su s njima bili zaduženi morali odmah, ne čekajući poziv za glavnu, u svim tim predmetima izvijestiti sud da odustaju od daljnjeg kaznenog progona.

U svezi navedene izmjene nastalo je pitanje kako postupati u slučajevima u kojima je donesena presuda koja nije izrađena i dostavljena strankama, odnosno u kojima nije prošao rok za žalbu. Prelaznim i završnim odredbama nije riješeno pitanje tko je ovlašteni tužitelj u predmetima u kojima presuda nije pravomoćna. Naime, u skladu s odredbom članka 46. ZKP državni odvjetnik može odustati od progona do završetka glavne rasprave, osim u slučajevima propisanim posebnim zakonom. U ovim slučajevima državni odvjetnik više ne može odustati od kaznenog progona, a više nije nadležan za poduzimanje kaznenog progona za to djelo tako da njegove ovlasti ne može preuzeti oštećeni kao tužitelj, odnosno privatni tužitelj. Usljed pravne praznine ostalo je otvoreno pitanje tko je u tim slučajevima ovlašteni tužitelj. Smatramo to će o tome Vrhovni sud Republike Hrvatske morati dati pravno shvaćanje.

U članku 298. KZ dekriminaliziran je dosadašnji stavak 1. Također je i u ovim predmetima bilo potrebno napraviti popis predmeta koji su u optuženju te odmah obavijestiti sud o odustanku od kaznenog progona.

O svim slučajevima u kojima je državno odvjetništvo odustalo od kaznenog progona bilo zbog toga što za kazneno djelo se više ne progoni po službenoj dužnosti bilo zbog toga što je to kazneno djelo dekriminalizirano, dužno je posebno evidentirati broj tih predmeta da bi se u godišnjem izvješću u dijelu u kojem se komentira uspješnost u postupku moglo pojasniti veliki broj obustava, odnosno negativnih odluka.

3. PROMJENE U OPĆEM DIJELU KAZNENOG ZAKONA NA KOJE JE POTREBNO OBRATITI POSEBNU POZORNOST

Kao što je to već ranije navedeno promjene Kaznenog zakona mogu se svrstati u nekoliko većih skupina. To su promjene koje će utjecati na politiku kažnjavanja u smislu njezinog pooštavanja, produljenje rokova zastare, zatim druge izmjene u općem dijelu, posebno u svezi primjene uvjetne osude i sigurnosnih mjera, te izmjene u posebnom dijelu².

a) Zastara

---

² Iznijeti stavovi i mišljenja u ovom dijelu su osobni stavovi autora, a ne Sjednice kaznenog odjela Državnog odvjetništva Republike Hrvatske

Brisanjem alineje 5 članka 19. Kaznenog zakona produljen je rok zastare za kaznena djela sa najmanjom zapriječenom kaznom, dakle za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora do jedne godine ili novčanom kazna. Namjera zakonodavca je bila da uvažavajući dužinu trajanja kaznenog postupka spriječi nastupanje zastare za kaznena djela s propisanom kaznom zatvora do jedne godine ili s novčanom kaznom za koja je do sada rok zastare bio dvije godine. Također je produžen i rok zastare izvršenja kazne za kaznena djela za koja je izrečena kazna zatvora u trajanju do jedne godine ili novčana kazna, a za koja je do izmjene rok zastare bio dvije godine.

Posebnu pozornost izaziva izmjena stavka 3. članka 19. KZ. Novim stavkom 3. ovog članka određeno je da zastara kaznenog progona za kaznena djela počinjena na štetu djeteta i maloljetne osobe ne teče do njihove punoljetnosti.

Odredbe kojima se produljuju rokovi zastare će izazvati teškoće u praksi, posebno odredba članka 19. stavak 3. KZ.

Osim same neodređenosti koja su to kaznena djela koja su počinjena na štetu djece i maloljetnika, da li samo ona navedena u članku 117. Zakona o sudovima za mladež ili i bilo koje drugo kazneno djelo javiti će se i druge teškoće. Na primjer pitanje zastare ako je jednim kaznenim djelom oštećena odrasla osoba i dijete, a to je česta situacija kod kaznenih djela ugrožavanja itd.

Posebno je teško predvidjeti stanovište prakse u svezi pitanja da li je zastara kaznenog progona privilegij za počinitelja kaznenog djela.

To nije akademsko pitanje, od toga zavisi da li se i na ovu izmjenu primjenjuje odredba članka 3. KZ. Sve dok ne dobijemo novu rješidbu Vrhovnog suda Republike Hrvatske o tome ostaje otvoreno pitanje da li se nova odredba članka 19. stavak 3. primjenjuje i na kaznena djela koja su počinjena na štetu djeteta i maloljetne osobe prije njegovog stupanja na snagu, a u kojima nije došlo do apsolutne zastare, odnosno da li se produženi rokovi zastare primjenjuju na sve slučajeve u kojima do stupanja na snagu ovih izmjena nije došlo do nastupanja relativne zastare.

U svezi tog pitanja postoji našli smo jednu rješidbu iz 80-ih godina prošloga stoljeća, prema kojoj se na zastaru primjenjuju odredbe važećeg Kaznenog zakona, no međutim postoje i potpuno druga razmišljanja.

Sentenca iz navedene odluke glasi;

„Zastara nije nikakav privilegij za učinioca, već institut donesen zbog oportuniteta pa se pitanje primjene blažeg zakona, u smislu čl. 4. st. 2. KZ SFRJ, na postavlja u odnosu na pitanje zastarjelosti. Prema tome, zastara se - apsolutna - ako po prijašnjem zakonu nije nastupila do časa odlučivanja, prosuđuje prema novom zakonu, i onda kad je novim zakonom produljen rok zastare, i onda kad bi zastara bila čak novim zakonom i posve ukinuta.“³

Nakon toga ovo stanovište je više puta ponovljeno, pa se tako na primjer u presudi broj: Kzz-5/1998-2 od 17. siječnja 2002. godine navodi: „To zato, jer prema pravnom shvaćanju Vrhovnog suda Republike Hrvatske, zastara kaznenog progona (relativna i apsolutna) se prosuđuje prema novom zakonu, a to je i ovdje slučaj, i onda kad je novim zakonom produljen rok zastare (relativne i apsolutne), te i onda kad bi zastara novim zakonom

---

³ VSH, I Kž-256/83 od 9. XI 1983., Pregled sudske Prakse 23 - Prilog Naše zakonitosti str. 180.

bila čak i ukinuta, jer se primjena blažeg zakona u pogledu zastare ne postavlja.“

Ipak treba pričekati novo stanovište Vrhovnog suda, a do tada bi trebalo postupati u skladu s ovom odlukom, a ne se pozivati na vremensko važenje zakona, to jest da u odnosu na ova djela vrijede odredbe o zastari koje su vrijedile u vrijeme izvršenja djela.

b) Smanjena ubrojivost

Članak 42. KZ je izmijenjen tako da glasi: „Počinitelj koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela zbog nekog stanja iz članka 40. stavak 2. ovoga Zakona bio u znatnoj mjeri smanjeno ubrojiv može se blaže kazniti, ako do smanjene ubrojivosti nije došlo samoskrivljeno.“

Ovime je u Kazneni zakon ponovo uvedeno stupnjevanje ubrojivosti. Sličnu smo odredbu imali u članku 10. stavku 2. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske.

Iz obrazloženja ove izmjene može se zaključiti da je s obzirom na dosadašnju sudsku praksu, prema kojoj se uzima u obzir svaki pa i najmanji oblik smanjene ubrojivosti, bilo potrebno ograničiti mogućnost zakonskog ublažavanja kazne.

Kao što je to gore navedeno do sada je bez obzira u kojoj je mjeri ubrojivost okrivljene osobe bila smanjena dolazilo do ublažavanja. Međutim, uvažavajući razliku između sudskog i zakonskog ublažavanja koja je sada uvedena u članku 57. KZ mogućnost zakonskog ublažavanja zbog smanjene ubrojivosti bilo je nužno ograničiti. Prema ovoj izmjeni mogućnost zakonskog ublažavanja kazne postoji samo ako je počinitelj bio smanjeno ubrojiv u «znatnoj mjeri».

Koja je to „znatna mjera smanjene ubrojivosti“ morati će se određivati vještačenjem i time se vraćamo na prigovore medicinskih stručnjaka da se to egzaktno ne može odrediti. Upravo uslijed ovih prigovora je i bila ukinuta bivša odredba o „bitno smanjenoj ubrojivosti“.

Unatoč mišljenju medicinskih stručnjaka da nije moguće egzaktno odrediti kada je neka osoba u vrijeme izvršenja djela u znatnoj mjeri smanjeno ubrojiva praksa je stalno upozoravala da je nužno odrediti neku donju granicu smanjene ubrojivosti jer se inače ta odredba može preširoko primjenjivati, odnosno i bila je preširoko primjenjivana na sve one slučajeve kada je kod okrivljenika postojao i najmanji poremećaj.

c) Zamjena novčane kazne

Novu odredbu članka 52. stavak 1. KZ neću posebno obrazlagati iz razloga što se ona primjenjuje isključivo u odnosu na kaznena djela iz Glave XV. Ipak je potrebno napomenuti da je time u Kazneni zakon unesena odredba po kojoj se u praksi, ako osuđena osoba nema imovine i ne pristaje na rad za opće dobro na slobodi, kazna ne može izvršiti. Time su one osobe koje su osuđene na novčanu kaznu za kaznena djela za koja se može izreći i kazna zatvora dovedene u neravnopravni položaj.

d) Kazna zatvora

Novu odredbu članka 53. stavak 2. Kaznenog zakona, treba razmatrati u svezi s novom odredbom članka 60. stavak 2. točka d. Kaznenog zakona koja glasi:

»d) ako je za dva ili više kaznenih djela počinjenih u stjecaju za koja je propisana kazna zatvora deset godina ili više, utvrdio kazne zatvora, sud može izreći jedinstvenu kaznu zatvora koja ne smije dosegnuti zbroj pojedinačnih kazni zatvora niti biti veća od dvadeset godina.«

Dakle, sada se kazna zatvora može izreći do 20 godina, a na ne samo do 15 godina kao do sada u slučaju izricanja više kazni zatvora kaznena djela počinjena u stjecaju za koja je propisana kazna zatvora deset godina ili više, a za koja je sud utvrdio kazne zatvora. Sud sada može izreći jedinstvenu kaznu zatvora koja ne smije dosegnuti zbroj pojedinačnih kazni zatvora niti biti veća od dvadeset godina. To će na primjer biti slučajevi dvostrukih ubojstava, silovanja, razbojništava i slično.

U skladu s izmjenom ovog članka kazna dugotrajnog zatvora sada se može izreći i mlađoj punoljetnoj osobi.

e) Uvjetni otpust

Izmijenjenom odredbom članka 55. KZ dodan je novi stavak 2. kojim je određeno da se osoba osuđena na kaznu dugotrajnog zatvora može se otpustiti s izdržavanja kazne nakon što je proteklo dvije trećine vremena izdržane kazne, a iznimno i nakon jedne polovine vremena izdržane kazne na koju je osuđena, a pod uvjetima koji su određeni u Zakonu o izvršavanju kazne zatvora. Dakle za razliku od osude na kaznu zatvora u ovom slučaju samo iznimno se osuđena osoba može pustiti na uvjetni otpust nakon što je izdržala jednu polovinu kazne na koju je osuđena.

f) Ublažavanje kazne

U suštini od svih izmjena Kaznenog zakona do kojih je došlo ovom Novelom najznačajnija je izmjena članka 57. Kaznenog zakona.

Sada je zakonom propisano zakonsko i sudsko ublažavanje kazne. Zakonsko ublažavanje je moguće kada je ublažavanje propisano u Kaznenom zakonu, a do sudskog ublažavanja može doći samo iznimno kad sud utvrdi postojanje naročito izraženih olakotnih okolnosti i kada zaključi da se obzirom na postojanje tih okolnosti svrha kažnjavanja može postići i blažom kaznom od propisane.

Potrebno je obratiti pozornost na uvjete pod kojima može doći do sudskog ublažavanja kazne. Do sada je do ublažavanja moglo doći kada je sud smatrao da postoje „posebno izražene olakotne okolnosti“, nakon izmjene mora utvrditi postojanje „naročito izraženih olakotnih okolnosti“. U žalbama će trebati upozoravati da nije dovoljno da sud smatra da posebno olakotne okolnosti postoje, već da ih mora utvrditi i da one moraju biti naročito izražene, dakle dominantne.

Razlike u mogućnostima ublažavanja prisutne su kod težih kaznenih djela, dakle djela kod kojih je donja granica propisane kazne tri godine i više. Najveće razlike u ublažavanju su za najteža djela. Zakon propisuje da ako je za kazneno djelo propisana kazna zatvora najmanje deset godina zakonskim ublažavanjem kazna se može ublažiti do najmanje tri godine, a sudskim ublažavanjem do pet godina zatvora, pa je razlika u ovom slučaju dvije godine.

Državna odvjetništva moraju promatrati izmjene u ovom članku u svezi izmjene članka 67. KZ, ali i velikog broja izmjena u posebnom dijelu. Naime, za veliki broj kaznenih djela su povišeni rasponi zapriječene kazne, točnije povišene donje granice zapriječene kazne.

Izmjena članka 57. KZ i izmjena članka 67. stavak 3. KZ bi trebala biti razlog za izmjenu stava okrivljenika prema priznanju da su počinili i da su krivi za počinjenje kaznenog djela, ali po mom mišljenju prvenstveno razlog za jednu vrstu nagodbe s državnog odvjetnika s okrivljenikom.

Naime, novi stavak 3. članka 57. Kaznenog zakona glasi:

„(3) Blažu kaznu od propisane za određeno kazneno djelo sud može izreći i kada takvu mjeru kazne u granicama zakonskog ublažavanja predloži državni odvjetnik i s njom se okrivljenik suglasi“.

Dakle, po ovoj odredbi blažu kaznu od propisane za određeno kazneno djelo sud može izreći i kada takovu mjeru kazne u granicama zakonskog ublažavanja predloži državni odvjetnik i s njom se okrivljenik suglasi. Za očekivati je da će sada u znatnom broju optuženja za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora preko 5 godina, okrivljenici odnosno njihovi branitelji nuditi nagodbu s ciljem da se njihovim okrivljenicima izrekne kazna zatvora u granicama zakonskog ublažavanja kazne, a ne u granicama sudskog ublažavanja kazne. To se posebno može očekivati za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora do 10 godina, jer će se vjerojatno zauzeti stav da je u ovom slučaju moguće izricanje uvjetne osude. Zakon u ovom dijelu nije sasvim jasan i na pitanje da li se u ovom slučaju radi o zakonskom ublažavanju odgovoriti će praksa, osobno smatram da je ovo slučaj u kojem se primjenjuje zakonsko ublažavanje kazne.

Možemo procjenjivati da će cilj branitelja okrivljenika kod optuženja za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora do deset godina biti će sklapanje nagodbe kojom će omogućiti da se u odnosu na njihovog branjenika primjene odredbe o zakonskom ublažavanju, pa dakle i uvjetna osuda.

Smatram da se državni odvjetnici mogu samo izuzetno u ovakvim slučajevima nagoditi sa okrivljenicima. To zaista moraju biti takovi slučajevi kada su olakotne okolnosti posebno velike, kada izvršenje kaznenog djela pogađa tako počinitelja da je to na granici sa oslobađanjem od kazne, dakle, kada postoji takav sklop olakotnih okolnosti da bi bilo nepravedno da se okrivljeniku izrekne kazna u granicama sudskog ublažavanja kazne. U protivnom ako će se to prihvaćati u svim drugim slučajevima gubi se smisao ove odredbe, a državni odvjetnici na sebe za veliki broj kaznenih djela preuzimaju odgovornost za politiku kažnjavanja..

Dakle, ti slučajevi bi trebali biti izuzetno rijetki.

Međutim, odredbu stavka 3. članka 57. državni odvjetnici mogu i trebali bi primjenjivati u slučajevima nagodbi sa okrivljenikom koji je voljan iskazivati, koji je voljan pomoći u dokazivanju kaznenog djela i krivnje drugih počinitelja, odnosno utvrđivanju imovinske koristi, a u slučajevima kada se bez te njegove suradnje kazneno djelo ne bi moglo dokazati ili bi to bilo izuzetno otežano. Dakle, nagodbe bi trebali sklapati u slučajevima sličnima onima u kojima je dopuštena primjena članka 186. Zakona o kaznenom postupku (krunski svjedok), samo što će u ovim slučajevima takovu vrstu nagodbe ili sporazuma sa okrivljenikom moći sklopiti i općinski i županijski državni odvjetnici i to za bilo koju vrstu

kaznenih djela.

To su slučajevi kada ovakvu nagodbu opravdavaju probici kaznenog postupka.

Kada ćemo ići u ovakav dogovor zavisi od slučaja do slučaja i ne može se to unaprijed odrediti. Primjera radi navodimo da je to slučaj kad imamo počinjeno teško kazneno djelo od strane više osoba, a koje bez priznanja jednog od okrivljenika ne možemo dokazati. U takvim slučajevima će trebati ići u nagodbu, odnosno proaktivno djelovati i nuditi nekome od okrivljenika ovakvu nagodbu samo da bi uspjeli dokazati kazneno djelo drugim počiniteljima, odnosno utvrditi kolika je i gdje se nalazi imovinska korist stečena kaznenim djelom.

g) Uvjetna osuda

Ukoliko se izmijene u članku 57. Kaznenog zakona koje se odnose na ublažavanje kazne povežu sa izmjenom stavka 3. članka 67. Kaznenog zakona kojom se propisuju uvjeti za primjenu uvjetne osude za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora do deset godina tada je očito da se značajno suzuje mogućnost primjene uvjetne osude. Državna odvjetništva moraju promatrati izmjene u ovom članku u svezi velikog broja izmjena u posebnom dijelu. Naime za veliki broj kaznenih djela su povišeni rasponi zapriječene kazne, točnije povišene donje granice zapriječene kazne.

Izmijenjenim člankom 67. stavak 3. KZ propisano je da se za kaznena djela za koja je propisana kazna do deset godina može primijeniti uvjetna osuda samo ako su primijenjene odredbe o zakonskom ublažavanju kazne.

Kako smo naveli Kazneni zakon razlikuje zakonsko i sudsko ublažavanje kazne. Povezujući odredbu kojom je sada propisano da se uvjetna osuda može primijeniti prema počinitelju kaznenog za koje je propisana kazna zatvora do 10 godina, ako su primjene odredbe o zakonskom ublažavanju kazne, s novom odredbom članka 57. stavak 3. Kaznenog zakona očito je da će postojati interes okrivljenika za dogovor s državnim odvjetnikom.

Smatram da blažu kaznu od propisane za određeno kazneno djelo sud može izreći i kada takovu mjeru kazne u granicama zakonskog ublažavanja predloži državni odvjetnik i s njom se okrivljenik suglasi. Za očekivati je da će sada u niz predmeta u gore navedenim slučajevima, dakle za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora preko 5 godina, okrivljenici odnosno njihovi branitelji nuditi nagodbu s ciljem da se njihovim okrivljenicima izrekne kazna zatvora u granicama zakonskog ublažavanja kazne, a ne u granicama sudskog ublažavanja kazne. To se posebno može očekivati za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora do 10 godina, jer će se vjerojatno zauzeti stav da je u ovom slučaju moguće izricanje uvjetne osude⁴.

Sve što je navedeno pod f) odnosi se na mogućnost korištenja ovog novog instituta za ublažavanje kazne zatvora. Državni odvjetnici se mogu samo izuzetno u ovakvim slučajevima nagoditi sa okrivljenicima.

---

⁴ Zakon u ovom dijelu nije sasvim jasan da li se u slučaju primjene stavka 3. radi o zakonskom ublažavanju kazne ili posebnom institutu. Na pitanje da li se u ovom slučaju radi o zakonskom ublažavanju odgovoriti će praksa, osobno smatram da je ovo slučaj u kojem se primjenjuju odredbe o zakonskom ublažavanju kazne.

Međutim, u ovakvim slučajevima ako imamo teškoća s dokazivanjem kaznenog djela, posebno za kaznenih djela gospodarskog i organiziranog kriminala prednosti su očite. Ova odredba omogućava nagodbu s okrivljenikom koji je voljan surađivati. Dakle državni odvjetnik može tom okrivljeniku obećati da će primijeniti ovu odredbu ako je njegov doprinos dokazivanju kaznenog djela drugim počiniteljima takav da bez njega kazneno djelo tim počiniteljima ne bi bilo moguće dokazati.

h) Zakonski izrazi

Kod članka 89. treba najprije skrenuti pozornost na izmjenu stavka 30. U sadašnjem stavku 30. brišu se riječi „a žive u zajedničkom kućanstvu“, tako da će se postaviti pitanje što je to izvanbračni drug, kao i niz drugih pitanja koja će ova izmjena donijeti, a koja će u suštini trebati riješiti dijelom kroz praksu, a dijelom će to biti činjenično pitanje. Za državne odvjetnike ova izmjena može biti nepovoljna u onim slučajevima u kojima će se ključni svjedok moći pozvati na blagodat nesvjedočenja uz tvrdnju da s okrivljenikom živi u izvanbračnoj zajednici. To nije nešto što bi nas trebalo čuditi, poznati su slučajevi iz prakse u kojima se je naknadno dokazivalo da je svjedok izvanbračni drug okrivljenika. Do sada smo to relativno lako sprječavali na način da smo predlagali susjede kao svjedoke i na taj način dokazivali da nije bilo zajedničkog kućanstva. Kako ćemo to sada spriječiti? Puno teže, trebati će pribaviti dokaze kojima ćemo moći dokazati da se nije radilo o nikakvoj trajnijoj vezi.

Također skrećem pozornost na odredbu članka 89. stavak 36. Kaznenog zakona kojim se definira zločin iz mržnje.

Ovu odredbu treba vezati uz izmjene članka 91. Kaznenog zakona, ali i sva druga kaznena djela koja mogu biti počinjena iz mržnje. Uputom broj O-11/06 zatraženo je od državnih odvjetnika da osnuju posebnu evidenciju predmeta u kojima je kazneno djelo počinjeno iz mržnje. Dakle, iz mržnje prema osobi zbog njezine rase, boje kože, spola, spolne orijentacije, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovine, rođenja, naobrazbe, društvenog položaja, dobi, zdravstvenog statusa ili drugih osobina.

Tu evidenciju je nužno voditi. Kako se to i predlaže u uputi najbolje je da ju vode upisničari u posebnoj bilježnici ili u računalu, odnosno na način kako im je to najlakše. U evidenciji treba naznačiti broj spisa, ime i prezime osumnjičene osobe i kazneno djelo, da bi se mogli uvijek na naš zahtjev u kratkom roku dostaviti točne podatke o tim predmetima koji će nesumnjivo biti traženi. Da bi to upisničari mogli upisati nužno je prilikom signature ili kasnije od strane državnog odvjetnika ili zamjenika naznačiti da je kazneno djelo počinjeno iz mržnje.

i) Sigurnosne mjere

Za pojedine sigurnosne mjere je produžen rok trajanja. Tako na primjer sada sigurnosna mjera Obveznog psihijatrijskog liječenja može trajati do pet godina, Zabrana obavljanja zvanja, djelatnosti ili dužnosti do deset godina, Zabrana upravljanja motornim vozilom također do deset godina, ali i doživotno prema počinitelju kaznenog djela protiv sigurnosti prometa kojim je prouzročena smrt jedne ili više osoba ako, s obzirom na njegovu raniju osuđivanost za kaznena djela protiv sigurnosti prometa postoji opasnost da će upravljajući motornim vozilom ponovno počinuti takvo kazneno djelo.

Izmjena članka 82. KZ je predmet posebnog izlaganja.

4. PROMJENE U POSEBNOM DIJELU

Osim izmjena u članku 129. stavak 4. i članku 298. KZ, te povišenja zakonskih minimuma i rjeđe zakonskih maksimuma propisanih kazni u posebnom dijelu su učinjene i druge izmjene od kojih će neke stvoriti velike teškoće u daljnjem radu⁵.

a) Teško ubojstvo

Teško ubojstvo iz članka 91. točka 6. se prema najnovijoj izmjeni može počinuti iz osvete, mržnje ili drugih osobito niskih pobuda. Kada će ovo kazneno djelo biti počinjeno iz mržnje određeno je u članku 89. stavak 35. KZ.

Također je izmijenjeno i kazneno djelo teškog ubojstva opisano u članku 91. točka 7. KZ, krug službenih osoba čije usmrćenje u svezi poslova koje obavljaju je proširen. Ovo kazneno djelo biti će počinjeno ako počinitelj usmrti osim službenih osoba koje su do sada bile navedene i službenu osobu u vrijeme kad obavlja poslove održavanja javnog reda i mira i sigurnosti prometa.

Novom točkom 8. posebno se inkriminira usmrćenje policijskog službenika kad obavlja poslove zaštite života, prava, sigurnosti i nepovredivosti osoba, zaštite imovine, sprječavanja i otkrivanja kaznenih djela i prekršaja, traganja za počiniteljima kaznenih djela i prekršaja, uhićenja i njihova dovođenja nadležnim tijelima, nadzora i upravljanja cestovnim prometom, poslove sa strancima na temelju zakona, nadzora i osiguranja državne granice te održavanja javnog reda i mira. Do sada je usmrćenje policijskog službenika bilo inkriminirano točkom 7. članka 91. KZ, ali sada je krug proširen i na policijskog službenika koji obavlja poslove nadzora i upravljanja cestovnim prometom, poslove sa strancima na temelju zakona, nadzora i osiguranja državne granice.

b) Pokretanje kaznenog postupka za kazneno djelo tjelesne ozljede iz članka 98. KZ

Prema novoj odredbi članka 102. KZ za kazneno djelo tjelesne ozljede (članak 98.) kazneni postupak pokreće se privatnom tužbom, osim kada je djelo počinjeno prema djetetu ili maloljetnoj osobi. Dakle sada se kazneni postupak za kazneno djelo tjelesne ozljede ako je počinjeno prema djetetu ili maloljetnoj osobi pokreće po službenoj dužnosti, što bi moglo povećati broj kaznenih djela u nadležnosti državnog odvjetnika.

c) Novo kazneno djelo prijetnje počinjenjem kaznenih djela protiv Republike Hrvatske

Novim člankom 151.a određeno je da kazneno djelo - *Prijetnje počinjenjem kazneog djela Protiv Republike Hrvatske* - čini onaj tko ozbiljno prijeti ubojstvom najviših državnih dužnosnika (čl. 138. KZ), otmicom najviših državnih dužnosnika (čl.139. KZ), nasiljem prema najvišim državnim dužnosnicima¹⁴⁰. KZ, protudržavnim terorizmom (čl.141.KZ) i diverzijom (čl.143. KZ). Ove prijetnje nisu rijetke i često se zbog njih angažiraju značajni resursi i samim time postoji opravdanje da se takovo ponašanje inkriminira kao kazneno djelo.

---

⁵ Iznijeti stavovi su osobni stavovi autora, a ne stavovi sjednice Kaznenog odjela državnog odvjetništva Republike Hrvatske.

d) Trgovanje ljudima i ropstvo

U članku 175. KZ došlo je do manje ali posebno važne izmjene. Sada ovo kazneno djelo ne čini samo onaj koji iskorištava tu osobu nego i ona osoba koja koristi njezine usluge. U članku 175. KZ dodan je novi stavak 4. koji određuje da će se kazniti kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine onaj tko zna da je neka osoba žrtva trgovanja ljudima i koji iskoristi ili drugom omogući iskorištavanje njezinog položaja (prisilnog rada ili služenja, seksualnog iskorištavanja, ropstva ili njemu sličnog odnosa, prostitucije ili nedopuštenog presađivanja dijelova ljudskog tijela.

e) Zapuštanje i zlostavljanje djeteta ili maloljetne osobe

Prema izmjeni članka 213. stavak 2. KZ ovo kazneno djelo čini roditelj, posvojitelj, skrbnik ili druga osoba koja;

- zlostavi dijete ili maloljetnu osobu,
- prisili je na rad koji ne odgovara njezinoj životnoj dobi, ili na pretjerani rad, ili na prosjačenje,
- ili je iz koristoljublja navodi na ponašanje koje je štetno za njezin razvitak,
- ili je općeopasnim radnjama ili na drugi način izloži pogibelji.

Zadnja sentenca je dodana posljednjim izmjenama.

Za ovo kazneno djelo propisana je kazna zatvora od šest mjeseci do tri godine, dok je za kazneno djelo iz članka 263. stavak 1. KZ propisana kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina. Imajući u vidu zapriječene kazne proizlazi da je ova odredba povoljnija za počinitelja.

Naime kazneno djelo iz članka 263. KZ čini ona osoba koja požarom, poplavom, eksplozivom, otrovom ili otrovnim plinom, ionizirajućim zračenjem, motornom silom, električnom ili drugom energijom ili kakvom općeopasnom radnjom ili općeopasnim sredstvom izazove opasnost za život ili tijelo ljudi ili za imovinu većeg opsega (podcrtao DN).

Postavlja se pitanje da li je izričaj „izloži pogibelji“ isti kao izričaj „izazivanje opasnosti za život ili tijelo ljudi“. Smatram da izlaganje pogibelji postoji u onim slučajevima kada je uslijed općeopasne radnje izložen opasnosti život neke osobe. Kako će u praksi biti tumačene riječi „izloži pogibelji“ teško je predvidjeti, ali obzirom na nejasnoće moguće je očekivati je da će se u praksi svako izlaganje opasnosti djeteta ili maloljetne osobe kvalificirati po članku 213. stavak 2. KZ jer je povoljniji za počinitelja.

Koji su razlozi rukovodili zakonodavca u ovoj izmjeni ostaje nejasno. U svezi izmjene članka 213. stavak 2. KZ u obrazloženju konačnog teksta Nacrta se navodi: „Na prijedlog Ministarstva obitelji, branitelj i međugeneracijske solidarnosti, u stavku 2. dopunjena je inkriminacija prema kojoj će se kazniti roditelj, posvojitelji ili druga osoba ako dijete ili maloljetnu osobu izloži pogibelji općeopasnim radnjama ili na drugi način.“

f) Samovoljno liječenje

Izmjenom članka 241. KZ inkriminira se ne samo liječenje bez pristanka nego i liječenje koje je medicinski neopravdano. Kao i do sada kazneno djelo iz stavka 1. može počinuti svaka osoba, ali cijeneći odredbu članka 244. KZ ta osoba mora imati propisanu spremu (uz doktora medicine ili stomatologije to su na primjer fizioterapeuti i slično), jer u protivnom ako ta osoba nema pravo liječiti čini kazneno djelo iz članka 244. KZ. Kaznena

djela iz stavka 2. i 3. može počiniti samo doktor medicine ili stomatologije, a ako te zahvate radi druga osoba raditi će se o drugim kaznenim djelima.

Postavlja se pitanje što ako onaj kojega se liječi zna da je liječenje medicinski neopravdano pa na njega pristaje. Smatram da ovu odredbu treba primjenjivati selektivno na način da u postupak u pravilu idemo u postupak ako počinitelj nepotrebno liječi neku osobu, a ona ne zna da je to nepotrebno. Mislim da bi u slučajevima liječenja nekoga tko zna da je to nepotrebno i na to pristaje i ako to liječenje nema posljedica za osobu koju se liječi trebalo razmišljati o primjeni članka 28. KZ.

g) Pogodovanje vjerovnika

Odredba članka 281. stavak 1. KZ glasi: „Tko znajući da je postao nesposoban za plaćanje, isplatom duga ili na drugi način stavi kojeg vjerovnika u povoljniji položaj .....“

Kako se gramatičkim tumačenjem dosadašnje odredbe članka 281. KZ može zaključiti da ovo kazneno djelo čini samo ona osoba koja znajući da je ona nesposobna za plaćanje stavi kojeg vjerovnika u povoljniji položaj, to je dodan novi stavak 2. kojim je određeno da ovo kazneno djelo čini i odgovorna osoba u pravnoj osobi. To kazneno djelo odgovorna osoba može počiniti samo ako je pravna osoba postala nesposobna za plaćanje, pa je ovom izmjenom riješeno je pitanje odgovornosti za pogodovanje vjerovnika od strane odgovorne osobe u pravnoj osobi.

h) Utaja poreza i drugih davanja

Izmjena članka 286. KZ je samo dio izmjena koje su predlagane od strane državnog odvjetništva u svezi gospodarskih kaznenih djela, ali o tome će biti nešto više rečeno kasnije.

Članak 286. Kaznenog zakona izmijenjen je na način da su riječi „ili tko drugi“ zamijenjene riječima „ili druga pravna ili fizička osoba.“ Uslijed ove izmjene kazneno djelo utaje poreza ili drugih davanja može počiniti ona osoba koja s ciljem da on ili druga pravna ili fizička osoba izbjegne potpuno ili djelomično plaćanje poreza, doprinosa, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja itd., ne prijavi nezakonito stečeni prihod ili daje lažne podatke o zakonito stečenim dohocima.

U praksi će se pojaviti teškoće u razgraničenju između ovog članka i članka 292. stavak 1. alineja 4. Kaznenog zakona.

Naime, izmijenjeni članak 286. je u jednom dijelu jednak članku 292., alineji 4. Kaznenog zakona. Bitno obilježje kaznenog djela iz članka 292. stavak 1. alineja 4. Kaznenog zakona je pribavljanje protupravne imovinske koristi za svoju ili drugu pravnu osobu na način da se pri izvršavanju obveza prema proračunima ili fondovima uskrate sredstva koja im pripadaju. Ovo preklapanje otvara pitanje kada ići u postupak za kazneno djelo iz članka 286. KZ, a kada za kazneno djelo iz članka 292. stavak 1. alineja 4. KZ.

Teško je unaprijed reći kakav stav će zauzeti sudska praksa, ali već sada se može reći da će u postupak za kazneno djelo iz članka 286. Kaznenog zakona trebati ići u svim onim slučajevima kada se će se raditi o podnošenju lažnih obračuna. Naime, u slučaju sačinjenja lažnih obračuna i podnošenja takovih obračuna radi izbjegavanja plaćanja poreza ili drugih davanja od strane odgovorne osobe do sada smo išli u postupak za kazneno djelo iz članka 292. i kazneno djelo iz članka 312. Kaznenog zakona počinjena u stjecaju. U ovakvim

slučajevima za počinitelje će biti povoljniji članak 286. Kaznenog zakona jer u tom slučaju postoji prividni stjecaj između kaznenog djela iz tog članka i kaznenog djela iz članka 312. KZ. Ipak, kako je to naprijed istaknuto teško je sada unaprijed naznačiti u kojem pravcu će se kretati razgraničenje između ovih kaznenih djela.

i) Nesavjesno gospodarsko poslovanje

Obzirom na teškoće u dokazivanju i procesuiranju najtežih oblika kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta važna je izmjena članka 291. Kaznenog zakona.

Prema toj izmjeni u svim onim slučajevima kad odgovorna osoba grubo povrijedi dužnost skrbi o imovinskim interesima pravne osobe koja se temelji na zakonu, odluci upravne ili sudbene vlasti, pravnom poslu ili odnosu povjerenja i time prouzroči štetu toj pravnoj osobi čini to kazneno djelo.

Ovu odredbu ćemo primjenjivati u svim onim slučajevima u kojima ne možemo dokazati da je odgovorna osoba sebi ili drugoj pravnoj ili fizičkoj osobi pribavila imovinsku korist, ali možemo dokazati štetu, koja je nastala zbog zlouporabe. Dakle, izmijenjena odredba članka 291. KZ će pomoći u onim slučajevima kada počinitelji ne poriču da je nastala šteta zbog njihovih propusta, jer je ona evidentna, ali tvrde da nisu sebi ili nekom drugom pribaviti imovinsku korist nego jednostavno nisu vodili nadzor, nisu se brinuli o imovini koja im je povjerena.

j) Izbjegavanje carinskog nadzora

Kako je to naprijed navedeno više ne čini kazneno djelo ona osoba koja prenese veću količinu robe ili stvar velike vrijednosti i preko carinske crte izbjegavajući mjere carinskog nadzora, ta osoba sada čini samo carinski prekršaj.

U novom kaznenom djelu iz članka 298. KZ dosadašnji stavci 3. i 4. postali su stavci 1. i 2. pa je dakle i dalje prenošenje preko carinske crte uz izbjegavanje mjera carinskog nadzora robe čija su proizvodnja i promet ograničen ili zabranjen kazneno djelo bez obzira o kojoj se količini radi.

Dosadašnji stavak 1. brisan je traženje Ministarstva financija. Naime, u svim slučajevima u kojima je pokrenut kazneni postupak protiv neke osobe za ovo kazneno djelo nije se mogao voditi postupak za carinski prekršaj u kojem se izriču visoke novčane kazne i odmah rješava pitanje robe. Kako je u slučaju podnošenja kaznene prijave roba morala biti oduzimana to je obzirom na trajanje kaznenog postupka dodatno opterećivalo Carinu.

Međutim, u svim onim slučajevima u kojima je šverc robe preko granične crte planiran i organiziran nužno je osigurati kaznenopravnu zaštitu i zato je dodan novi stavak 3. kojim se kažnjava za kazneno djelo osoba koja organizira grupu ljudi ili na drugi način povezuje u zajedničko djelovanje tri ili više osoba radi prenošenja robe preko carinske crte uz izbjegavanje mjera carinskog nadzora, ili mrežu preprodavatelja ili posrednika za prodaju necarinjene robe.

k) Otkrivanje identiteta zaštićenog svjedoka

Prema članku 2. stavak 3. Zakona o zaštiti svjedoka uključena osoba je osoba s kojom

je zaključen ugovor o uključenju u Program zaštite.

Dosadašnjim člankom 305.a štíćen je identitet osobe koja je uključena u program zaštite. Dakle, one osobe za koju je nadležni državni odvjetnik predložio glavnom državnom odvjetniku da ju se uključi u program zaštite, za koju je Glavni državni odvjetnik podnio prijedlog povjerenstvu i koja je temeljem odluke Povjerenstva sklopila ugovor i time bila uključena u program zaštite.

Do tog trenutka podaci o toj osobi nisu bili zaštićeni i svatko ih je mogao objaviti ili priopćiti drugome. Kako od trenutka podnošenja inicijative Glavnom državnom odvjetniku pa do trenutka sklapanja ugovora može proći i nekoliko mjeseci to je radi zaštite svjedoka bilo nužno mijenjati ovaj stavak i sada se štiti identitet osobe za koju je na temelju posebnog zakona pokrenut postupak za uključenje u program zaštite, dakle identitet osobe za koju je Glavni državni odvjetnik podnio prijedlog povjerenstvu za uključivanje u program zaštite.

l) Zlouporeba položaja i ovlasti

Također je potrebno upozoriti na izmjenu članka 337. Kaznenog zakona. U stavku 1. ovog članka riječi „drugom“ su zamijenjene riječima „drugoj pravnoj ili fizičkoj osobi“.

Kazneno djelo iz članka 337. čini ona službena ili odgovorna osoba koja s ciljem da sebi ili drugoj pravnoj ili fizičkoj osobi pribavi takvu neimovinsku korist. Ova izmjena će u onim slučajevima u kojima će se raditi o pribavljanju imovinske koristi za pravnu osobu od strane odgovorne osobe stvarati teškoće, jer će barem u prvo vrijeme postojati dileme da li prijavljeno kazneno djelo kvalificirati po članku 337. ili 292. Kaznenog zakona. Takovih teškoća naravno neće biti kada to kazneno djelo počini službena osoba, jer prema dosadašnjoj praksi ako je službena osoba zlouporabom položaj pribavila imovinsku korist pravnoj osobi nije se radilo o ovom kaznenom djelu.

Kakav će stav zauzeti praksa u slučaju ako je zlouporabom položaja od strane odgovorne osobe pribavljena imovinska korist pravnoj osobi teško je reći. Smatram da bi te slučajeve trebalo i dalje kvalificirati po članku 292. KZ, jer u slučaju ako je pravnoj osobi pribavljena znatna imovinska korist morati će se primjenjivati odredba članka 292. stavak 2. KZ, koja se je i do sada primjenjivala, jer je blaža za počinitelja od odredbe članka 337. stavak 4. ZK.

Dakle, ovom izmjenom riješeno pitanje odgovornosti službene osobe koja zlouporabom položaja pribavi imovinsku korist pravnoj osobi. Službena osoba će u tom slučaju biti odgovorna za kazneno djelo iz članka 337. stavak 3. ili 4. KZ.

m) Izmjene granica propisanih kazni za pojedina djela

Izmjene zakonskih okvira u posebnom dijelu Kaznenog zakona prvenstveno će utjecati na mogućnost primjene odredbi o ublažavanju kazne zatvora, sastava sudskih vijeća i tome slično. Velika većina tih izmjena kojima su izmijenjeni zakonski okviri zapriječenih kazni neće posebno utjecati na rad državnog odvjetništva, osim u dijelu koji se odnosi na predlaganje vrste i mjere kaznenopravne sankcije u kaznenim naložima.

Posebno skrećemo pozornost na promjene zakonskih okvira uslijed kojih u nekim slučajevima neće biti moguće u kaznenom nalogu predlagati novčanu kaznu, jer ona sad više nije zapriječena, a također kod odlučivanja da li se može zahtijevati izdavanje kaznenog naloga treba cijeliti da li se za to kazneno djelo može predložiti bez ublažavanja izricanje kazne zatvora do tri mjeseca uz primjenu uvjetne osude za (članak 446. ZKP).

5. PROMJENE KOJE SMO OČEKIVALI, ALI DO KOJIH NIJE DOŠLO

U sklopu izmjena Kaznenog zakona, a imajući u vidu gore citirani stav da će se kaznena djela gospodarskog kriminaliteta rješavati u sklopu II faze izmjena Državno odvjetništvo Republike Hrvatske je izradilo prijedlog izmjena ovih kaznenih djela koje su prihvaćene samo u manjem dijelu i to u odnosu na poreznu utaju i izmjenu članka 291. KZ od strane radne skupine. Kako su izmjene ovih članak izvučene iz cjeline predloženih izmjena to i nastaju nejasnoće u primjeni članka 286. KZ

Bit izmjena je bio da se slično kao i u Noveli, koja nije stupila na pravnu snagu, Glava XXV u cijelosti odnosi samo na službene osobe, te su se kaznena djela u toj Glavi slično kao i u nekim drugim kaznenim zakonima trebala zvati službenička kaznena djela. Naš prijedlog je bio da se pronevjera kao čisto kazneno djelo protiv imovine premjesti iz glave XXV. u Glavu VXII. KZ (kaznena djela protiv imovine), a da u glavi XXV. KZ ostane samo pronevjera koja je počinjena od strane službene osobe itd.. U skladu s time zlouporaba položaja od strane odgovorne osobe bi bila novo kazneno djelo u Glavi XXI. KZ. Druga varijanta našeg prijedloga je bila da se isto kao i u Noveli iz 2005. inkriminira novo kazneno djelo zlouporabo povjerenja, koje je kazneno djelo u suštini sada implementirano u članak 291. KZ.

Smatrali smo da bi nam ove izmjene i još neke druge izmjene omogućile učinkovitiji rad na predmetima gospodarskog kriminaliteta, ali zbog mogućih nejasnoća u vezi kontinuiteta u odnosu na postupke u tijeku ovi prijedlozi nisu prihvaćeni.

•••• ○ ••••

Smatram da će navedene izmjene Kaznenog zakona značajno utjecati na rad državnih odvjetništava, ali posebno upozoravam da je obzirom na iznijete dvojbe nužno pratiti rješidbe sudova u svezi pojedinih spornih pitanja i u skladu sa zauzetim stavovima Vrhovnog suda Republike Hrvatske dalje postupati u praksi.

Josip Čule
Zamjenik Glavnog državnog odvjetnika
Republike Hrvatske

IMOVINSKA KORIST PREMA IZMJENAMA KAZNENOG ZAKONA "PROŠIRENO ODUZIMANJE IMOVINSKE KORISTI"

1. UVOD

Imovinska korist je pojam – fenomen, već sama po sebi. Kroz nju se isprepleću motivi počinjenja kaznenih djela, u uskoj su vezi sa načinom počinjenja kaznenih djela, a najčešće baš predstavlja posljedicu činjenja kaznenih djela. I dok je naizgled sveprisutna, ova imovinska korist kao da nestaje kako se kazneni postupak bliži kraju: u trenutku kada treba odlučiti o ovoj imovinskoj koristi, javlja se cijeli niz problema. Gotovo sve je problematično: što je uopće imovinska korist, što ne ulazi u imovinsku korist, što je izuzeto od imovinske koristi, što su prava drugih ili trećih osoba, te na kraju, što uopće sa tom imovinskom korišću. Oduzimati je ili ne, a kada se oduzima, opet mnogo problema: kako, koliko, od koga, u čiju korist i slično.

Sve su ovo razlozi što se već dugo spominje mogućnost izmjene odredbi koji reguliraju odredbe o imovinskoj koristi. Ovaj institut po svemu ima jak „preventivi karakter“, uspješnom primjenom ovog instituta itekako se može utjecati na moguće počinitelje kaznenih djela da se suzdrže od nedopuštenog ponašanja. Čemu uostalom počiniti kazneno djelo sa radi postizanja imovinske koristi, ukoliko kazneno zakonodavstvo predviđa efikasne mjere koje onemogućavaju zadržavanje takve koristi, a tu su još i ostale, vrlo teške posljedice kaznenog postupka.

Nije stoga čudno što postoji jak interes za izmjenom ovog instituta, kako u cilju postizanja što boljih rezultata u suzbijanju kriminaliteta i moralno neprihvatljivog ponašanja (nezakonitog bogaćenja) pojedinaca, ali isto tako i u praćenju najnovijih kazneno pravnih iskustava u primjeni ovog instituta.

Ipak, najprije, samo uvodno, tek nešto o sadržaju imovinske koristi: „sva materijalna imovina i sva imovinska prava stečena na protupravan način“

2. IZMJENE U ČLANKU 82 KAZNENOG ZAKONA

Što je ustvari novo u članku 82. Kaznenog zakona? Ovaj članak je izmijenjen na način da je dodan novi stavak, koji u novoj numeraciji nosi oznaku „(2)“, a koji glasi:

(2) Kao imovinska korist iz stavka 1. ovoga članka smatra se i ona korist koju je ostvarila grupa ljudi ili zločinačka organizacija koja je u vremenskoj povezanosti s počinjenim kaznenim djelom i za koju se osnovano može smatrati da potječe od tog djela, jer se njezino zakonito podrijetlo ne može utvrditi.

Sve ostalo je neizmijenjeno. Prema tome, potrebno je analizirati, što sadržajno donose ove promjene.

2.1. Koja je to „i ona korist“

Ništa se bitno nije izmijenilo glede definiranja imovinske koristi. I dalje se radi o onoj istoj, ranije označenoj, imovinskoj koristi, pa prema tome, ne radi se o nikakvom novom pojmu. Upotrebom izraza „i ona korist“ samo se ukazuje na novu mogućnost, da se kod utvrđivanja imovinske koristi može prići sveobuhvatnijem utvrđivanju.

Izmjenom Kaznenog zakona utvrđeni su i parametri/preduvjeti koji su potrebni da bi se moglo raditi o ovom „proširenom oduzimanju imovinske koristi“.

2.2. „Grupa ljudi ili zločinačka organizacija“

Ovim izmjenama Kaznenog zakona sasvim jasno su određene osobe – počinitelji kaznenih djela kod kojih dolazi u obzir ovakvo „prošireno oduzimanje imovinske koristi“. U obzir dolaze samo oni počinitelji kaznenih djela koji su kaznena djela počinili kao pripadnici grupe ili pak zločinačke organizacije⁶.

Ovakvo određenje sužuje mogućnost primjene ovog „proširenog oduzimanja imovinske koristi“, pa time i umanjuje značenje ove izmjene. Stoga nažalost, u brojnim ozbiljnim predmetima, u kojim može postojati sumnja na protupravno stečenu imovinsku korist, ovaj dio odredbe biti će jak ograničavajući čimbenik.

2.3. „Vremenska povezanost sa kaznenim djelom“

Imovinska korist koja može biti objektom „proširenog oduzimanja imovinske koristi“ mora biti u „vremenskoj povezanosti sa kaznenim djelom“. Za očekivati je da ovo može dovesti do određenih teškoća u utvrđivanju. Dakle, raditi će se isključivo o činjeničnom pitanju, a to znači dodatani i pravodoban trud ka utvrđivanju bitnih činjenica vezanih uz vrijeme počinjenja kaznenog djela.

Ipak, imajući u vidu zakonsko određenje o vremenu u kojem je „počinitelj radio ili bio dužan raditi“, biti će moguće doći do šireg vremenskog raspona, koje će predstavljati vremenski okvir glede utvrđivanja „one koristi“ koja je u tom okviru povezana sa kaznenim djelom.

2.4. „Osnovano smatrati da potječe od tog djela“

Upravo ovaj dio odredbe pruža osnov za prošireno tumačenje oduzimanja imovinske koristi. Ovo iz razloga što će biti potrebno ukazati na postojanje osnovane sumnje da imovinska korist koja je utvrđena kod počinitelja kaznenog djela ima „zajednički

---

⁶ Članak 89. stavak 22. i 23. Kaznenog zakona:

“ (22) Grupa ljudi, u smislu ovoga Zakona, su najmanje tri osobe koje su povezane radi trajnog ili povremenog činjenja kaznenih djela, pri čemu svaka od tih osoba daje svoj udio u počinjenju kaznenog djela.

(23) Zločinačka organizacija je strukturirano udruženje od najmanje tri osobe koje postoji tijekom određenog razdoblja i djeluje sa zajedničkim ciljem počinjenja jednog ili više kaznenih djela radi izravnog ili neizravnog stjecanja financijske ili druge materijalne koristi ili s ciljem ostvarivanja i zadržavanja nadzora nad pojedinim gospodarskim ili drugim djelatnostima, a radi se o kaznenim djelima za koja se može izreći kazna zatvora u trajanju od najmanje četiri godine ili teža kazna. Zločinačka organizacija je temelj pojma organiziranog kriminala.”

nazivnik“, dakle, da je u vezi sa počinjenim kaznenim djelom koje je predmet postupka. Najčešće se događalo upravo suprotno: postupak se koncentrirao samo na onu imovinsku korist koja je „posljedica“ samog kaznenog djela, što je dovelo do teorije „čiste dobiti“, koja je često onemogućavala da se na kvalitetan način utvrdi točna imovinska korist, čak i za samo predmetno djelo. Unatoč svega, mnogi su bili svjesni da ta imovinska korist predstavlja tek neznatnu dobit do koje je počinitelj došao kriminalnom aktivnošću, koja nije mogla biti posebno procesuirana.

Sada to više neće biti slučaj. Dovoljno je utvrditi postojanje osnovane sumnje⁷ da „ona korist“ potječe od kaznenog djela, te predložiti oduzimanje takve koristi.

Tu dolazi do najbitnije promjene kod primjene ovog instituta, a radi se o „teretu dokazivanja“

2.5. „Jer se njezino zakonito podrijetlo ne može utvrditi“

Utvrđivanje zakonitog podrijetla, dokazivanje zakonitosti podrijetla „one koristi“ na strani je okrivljenika. To utvrđivanje nije prepušteno bilo kakvim domišljatim idejama, već se dokazivanje podrijetla imovine treba obaviti prema jasno određenim zakonskim normama: računima, bilancama, sudskim rješenjima, ugovorima – ukratko „vjerodostojnom ispravom“⁸. Ukoliko ne postoji legalan pravni posao o stjecanju određene imovine, te ukoliko taj pravni posao nije obavljen u zakonom predviđenoj formi, te prijavljen nadležnim državnim tijelima, neće se smatrati dokazanim zakonito podrijetlo imovine.

Na taj način moguće je identificirati određenu imovinu, ali isto tako i efikasno oduzeti tu imovinu.

3. PREDSTAVLJAJU LI OVE IZMJENE KAZNENOG ZAKONA NEKE NOVE PARAMETRE U POSTUPANJU DRŽAVNIH ODVJETNIKA?

Na ovo, hipotetsko, pitanje, moguće je odgovoriti samo potvrdno. Radi se o novim tehnikama koje se upotrebljavaju u cilju otkrivanja ovakve imovine, u novim metodama, a svakako i u suradnji sa drugim državnim ustanovama koje imaju ovlasti, ali i mogućnosti da prate imovinu građana, promjene u toj imovini, te da se na kvalitetan način utvrđuju moguće nezakonitosti u stjecanju imovine.

Određena iskustva već imaju dužnosnici u Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta. Prije svega, potrebna je uska i kvalitetna suradnja sa Poreznom upravom, Carinom, te inače Ministarstvom financija. Potrebno je poduzimati mjere kojim će se „pratiti trag“ imovine, te tijekom predkaznenog ili pak istražnog postupka usmjeriti pozornost ne samo na one okolnosti koje su od značenja kod donošenja odluke o tome hoće li

---

⁷ Utvrđivanje postojanja osnovane sumnje u zakonitost podrijetla „imovinske koristi“ u nadležnosti je i državnog odvjetništva. Državno odvjetništvo je dužno inicirati one provjere kojima bi se na kvalitetan način mogla dovesti u sumnju zakonitost podrijetla imovine počinitelja kaznenog djela.

⁸ Članak 28. stavak 1 Ovršnog zakona: „Vjerodostojna isprava je, prema ovom Zakonu, račun, mjenica i ček s protestom i povratnim računima kad je to potrebno za zasnivanje tražbine, javna isprava, izvadak iz poslovnih knjiga, po zakonu ovjerovljena privatna isprava te isprava koja se po posebnim propisima smatra javnom ispravom. Računom se smatra i obračun kamata.“

doći do podizanja optužnog akta ili pak ne, već je paralelno potrebno voditi računa i o utvrđivanje „ove koristi“. Pri tome treba posebno voditi računa o pravodobnosti poduzimanja svih onih koraka i mjera radi osiguranja ove imovine „zamrzavanje“, jer u protivnom, ukoliko se pozornost usmjeri samo na „klasičan kazneni postupka – utvrđivanje krivnje“, a zanemari prikupljanje podataka o imovini, lako se može dogoditi da u kasnijem, očekivanom kaznenom postupku više ne bude mogući doći do imovine.

To svakako predstavlja nove izazove za državne odvjetnike, s tim što pruža i dobro polazište za zajedničkim obrađivanjem predmeta sa građansko-upravnim odjelom koji ima znatna iskustva, stečena znanja i metodologiju utvrđivanja ovakve imovine.

Petar Pulišelić
zamjenik Glavnog državnog odvjetnika
Republike Hrvatske

PROBLEMATIKA RATNIH ZLOČINA OTKRIVANJE, PROCESUIRANJE I DOKAZIVANJE

U svakodnevnoj komunikaciji i praksi državnih odvjetništava u Republici Hrvatskoj pod pojmom ratnih zločina podrazumijevaju se kaznena djela koja se odnose na protupravna ponašanja koja su se pojavila s oružanom agresijom na Republiku Hrvatsku, odnosno oružanim sukobima počevši od 1991. godine. Dakle, pod radnim pojmom "ratni zločini" u izvješćima i statističkim pokazateljima državnih odvjetništava obuhvaćeni su zločini protiv mira, zločini protiv čovječnosti, te ratni zločini. Radi se o člancima 156. do 167. Kaznenog zakona, odnosno in tempore criminis odgovarajućim numeracijama kaznenih djela Osnovnog Krivičnog zakona Republike Hrvatske (članci 119. do 131. Kaznenog zakona). To su protupravna ponašanja koja su opisana u međunarodnim konvencijama koje su ratificirane i koje stoga čine sastavni dio pravnog poretka Republike Hrvatske. Pored ove problematike vezane za Domovinski rat državna odvjetništva se bave i ratnim zločinima koji se odnose na Drugi svjetski rat, međutim, ovdje ćemo prvenstveno govoriti o ratnim zločinima vezanim a oružane sukobe koji su se odvijali na ovim prostorima počevši od 1991.

Navedena kaznena djela spadaju u kazneno – pravnu materiju s kojom se pravosudne institucije susreću u novije vrijeme i o kojoj materiji nije bilo nikakve sudske prakse do pred desetak godina. Pored toga ni pravna znanost u to vrijeme nije se potrudila da pruži adekvatnu pomoć pravosuđu. Ta činjenica je predstavljala jedan od razloga za lutanja kod procesuiranja ovih delikata. Slijedeći razlog je bila politička klima za vrijeme i neposredno nakon rata što je dovelo do preširokog pokretanja kaznenih postupaka protiv pripadnika iz redova agresorskih vojnih i paravojnih snaga i to na temelju nedovoljno potkrijepljenih kaznenih prijava, te podizanja optužnih akata na osnovi problematičnih dokaza prikupljenih tijekom istražnog dijela postupka i to protiv u pravilu pojedinaca minornog značaja s obzirom na njihovu poziciju, dok organizatori tih strahota nisu procesuirani, odnosno procesuirani su u manjoj mjeri. Pored navedenog, razlog takvog postupanja nalazi se u činjenici što je za vrijeme rata jedna trećina teritorija Republike Hrvatske bila okupirana, mnogi dijelovi su bili razoreni i s velikim brojem žrtava, tako da se vrlo često nisu mogla prikupiti potrebna saznanja i dokazi o ratnim zločinima. Redarstveni organi ni na ostalim područjima nisu mogli na adekvatan način obavljati svoj primarni zadatak otkrivanja zločina i njihovih počinitelja, s obzirom da su pripadnici policije bili angažirani na obrani zemlje zajedno s vojnim jedinicama. S druge strane tamo gdje se eventualno i moglo nešto učiniti u pravcu prijavljivanja i procesuiranja počinitelja ratnih zločina, kada su u pitanju pripadnici hrvatskih oružanih snaga, postojali su jaki otpori. Tako su npr. pojedinci čak i iz najviših pravosudnih institucija, uz ostalo, tvrdili da ratni zločin nije moguće počinuti u obrambenom ratu.

Prema tome, za vrijeme rata, i neposredno nakon toga postojale su brojne subjektivne i objektivne poteškoće koje su onemogućavala prikupljanje dokaza i adekvatno procesuiranje počinitelja ratnih zločina. Gotovo bez izuzetka procesuirani su bili pripadnici agresorskih snaga, a suđenja su se u velikom broju slučajeva provodila u odsutnosti optuženika jer su napustili svoja prebivališta i Republiku Hrvatsku. U to vrijeme samo izuzetno su se provodili postupci za ratne zločine protiv pripadnika hrvatskih postrojbi. Jedan od takvih izuzetaka je predmet protiv optuženika Mihajla Hrastova tzv. "slučaj Koranski most", koji ni do današnjeg dana nije okončan nakon što je Vrhovni sud Republike Hrvatske u dva navrata ukidao oslobađajuću presudu Županijskog suda u Karlovcu. U ovom predmetu Mihajlo Hrastov optužen je za likvidaciju trinaest zarobljenika pripadnika protivničkih snaga. Prema izvješćima domaćih i međunarodnih humanitarnih organizacija radilo se o neviđenom pritisku na svjedoke i pravosudne institucije. I u drugim predmetima je bilo slično. Sjetimo se predmeta tzv "Gospičke skupine" kada je umjesto Županijskog suda u Gospiću, gdje nisu postojali uvjeti za vođenje kaznenog postupka, delegiran Županijski sud u Rijeci, zatim pritisaka i načina vođenja glavne rasprave u predmetu "Lora" pred Županijskim sudom u Splitu, gdje je u prvom suđenju uslijedila oslobađajuća presuda. Slično se događalo na suđenjima u Sisku, Karlovcu, Osijeku, Gospiću, Vukovaru i drugdje, kada su u pitanju bili optuženi pripadnici Hrvatske vojske. Zastupnici optužbe na tim suđenjima dobro znaju što se događalo i kako se to sve skupa odvijalo.

Problemi u otkrivanju i procesuiranju predmeta ratnih zločina prisutni su i u kasnijem razdoblju, sve do današnjeg dana, jer su u međuvremenu najvažniji izvori saznanja o tome što se zbivalo, a to su potencijalni svjedoci napustili svoja prebivališta i nije poznato gdje sada borave. Neki od njih su umrli, dok neki na sve moguće načine izbjegavaju svjedočenje zbog raznovrsnih razloga, a najčešće zbog pritisaka i prijetnji njima osobno ili članovima njihovih obitelji. S druge strane neki od svjedoka koji su svojim izjavama pred redarstvenim organima teretili okrivljenike, kao i iskazima pred istražnim sucem, na glavnoj raspravi odjednom mijenjaju svoje iskaze i više ne terete okrivljenike. Pored toga zbog proteka vremena relevantni tragovi zločina su nestali ili postoje u nedovoljnoj mjeri, nadalje, ostaci tijela likvidiranih žrtava u velikom broju slučajeva nisu pronađeni. Prebivalište i boravište osumnjičenih i optuženih osoba u najčešćem slučaju je nepoznato, pa su brojna suđenja održana u odsutnosti optuženih osoba što je izazvalo niz kritika domaćih i međunarodnih humanitarnih organizacija.

Analizirajući zatečeno stanje u progonu počinitelja ratnih zločina, a nakon uočavanja određenih propusta i nedostataka u postupanju unazad nekoliko godina Državno odvjetništvo Republike Hrvatske uputilo je određene smjernice za rad županijskim državnim odvjetništvima. Kao što je poznato upućena je obvezujuća uputa da se u svim predmetima u kojima su kroz proteklo vrijeme pokrenuti istražni postupci i podignute optužnice, posebno u slučajevima kada se radi o većem broju okrivljenih osoba preispitaju državnoodvjetničke odluke radi ocjene njihove činjenične i pravne utemeljenosti, kao i samog broja osoba i sve to svede u realne i objektivne okvire. Naime, pojedinim državnoodvjetničkim aktima, istražnim zahtjevima i optužnicama bio je obuhvaćen veliki broj okrivljenih osoba. Radilo se o više desetaka, pa i stotinu okrivljenika kojima se inkriminiralo izvršenje ratnog zločina. Tako je npr. jednim istražnim zahtjevom bilo obuhvaćeno čak 199 osoba osumnjičenih za ratni zločin. Nakon preispitivanja tog predmeta konačno je odlučeno da se optuži 10 najistaknutijih vojnih starješina bivše JNA na čelu s Veljkom Kadijevićem, dok se u odnosu na ostali 189 osoba izvršila prekvalifikacija na kazneno djelo oružane pobune čime je ujedno došlo do primjene Zakona o oprostima i do obustavljanja kaznenog postupka. Naime, u znatnom broju slučajeva nije bilo dokaza da su optuženici počinili ratni zločin iako su bili pripadnici okupatorskih oružanih

snaga. Nakon revizije i preispitivanja predmeta ratnih zločina koje preispitivanje još nije okončano, najosnovniji statistički pokazatelji počevši od 1991. do kraja 2005. pokazuju da je u Republici Hrvatskoj za ratne zločine prijavljeno ukupno 3579 osoba. U odnosu na 294 osobe istraga je u tijeku, a u odnosu na 265 osoba je u prekidu. Istraga je obustavljena u odnosu na 1433 osobe, dok je 1418 osoba optuženo. Osuđene su 604 osobe, dok je oslobođeno 299 osoba.

Nadalje, područnim državnim odvjetništvima od strane Državnog odvjetništva Republike Hrvatske je uslijedila uputa da ne predlažu suđenja u odsutnosti optuženika, jer je ocijenjeno ne samo da nema potrebe za takvim suđenjima s obzirom na već tada prisutne inicijative za što boljom suradnjom sa susjednim zemljama bivše Jugoslavije kada su u pitanju kaznena djela ratnih zločina, pa i druga, već i stoga što se takva suđenja ukoliko dođe do uhićenja optužene osobe, u njenom prisustvu ionako moraju ponoviti ako ona to zatraži. Stoga, izgledaju sasvim prihvatljive tvrdnje oponenta takvih suđenja da suđenja u odsutnosti u stvari dovode u pitanje objektivnost i vjerodostojnost hrvatskog pravosuđa, a inače predstavljaju gubljenje vremena i sredstava, jer se i onako u određenom vremenu moraju ponoviti.

Također je od strane Državnog odvjetništva Republike Hrvatske upućena obvezujuća uputa županijskim državnim odvjetništvima da predmeti ratnih zločina i povreda humanitarnog prava imaju prioritet u rješavanju o odnosu na ostale predmete, a posebno najznačajniji predmeti ratnih zločina.

Vežano uz problematiku ratnih zločina svakako je potrebno ukazati i na činjenicu da je u posljednjih nekoliko godina došlo do procesuiranja ne samo osoba koje su bile u neprijateljskoj vojsci ili se nalazili u drugim oružanim skupinama, koje su neprijateljsko borbena djelovale protiv Republike Hrvatske i tom prilikom počinile ratne zločine, nego i protiv pripadnika hrvatske vojske i policije zbog počinjenih ratnih zločina, čime je pokazana odlučnost Državnog odvjetništva Republike Hrvatske u progonu svih počinitelja ratnih zločina, bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost, kao i vrijeme, te mjesto izvršenja kaznenog djela.

Usprkos brojnim problemima, vezanim za predmete ratnih zločina, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske je posljednjih godina intenziviralo rad na toj problematici, te uspostavilo tijesnu i parmanentnu suradnju s policijom, agencijama, vladinim uredom za nestale osobe, kao i drugim tijelima, kako bi se počinitelji ratnih zločina priveli pravdi i sankcionirali. Osim na najvišoj razini takva suradnja intenzivirana je i na lokalnim razinama, te svakako daje određene rezultate, ali još uvijek ne onakve kakve bi željeli. Stoga je uslijedila 2006. godine nova uputa Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske županijskim državnim odvjetništvima s obzirom da su u posljednje vrijeme znatno izmijenjene okolnosti pri provođenju izvida u ovim predmetima, jer su u međuvremenu potpisani sporazumi o suradnji s tužiteljstvima susjednih zemalja. Ti sporazumi, odnosno memorandumi, omogućavaju u svakom slučaju kvalitetniji rad na prikupljanju podataka i dokaza u predmetima ratnih zločina. Pored ostalog tom uputom od županijskih državnih odvjetništava traži se poduzimanje svih mjera radi ostvarivanja kvalitetne i permanentne suradnje s nadležnim policijskim upravama. Na traženje policijskih uprava državni odvjetnici su dužni dati obrazloženo mišljenje u vezi svakog spornog pitanja. S druge strane državni odvjetnici moraju zahtijevati od redarstvenih organa da prikupe sve podatke i dokaze za koje ocijene da su im nužni da bi mogli preispitati pojedini predmet i odlučiti o daljnjem postupanju. Od županijskih državnih odvjetnika se traži da u slučajevima u kojima ocijene da se radi o načelnom pitanju o kojem se mora zauzeti jedinstveni stav na području cijele države, izvijeste

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, i nakon što dobiju odgovor o tome obavijeste nadležnu policijsku upravu.

U predmetnoj uputi opetovano se nalaže državnim odvjetništvima da se protive suđenjima u odsutnosti i pri tome im se prezentira opširna argumentacija za takvo stajalište. Naime, predsjednicima županijskih sudova je od strane Vrhovnog suda Republike Hrvatske dana uputa da se u predmetima ratnih zločina u kojima je optužnica stala na pravnu snagu provede suđenje u odsutnosti, ako su optuženici nedostupni. Intencija je ove upute VSRH da se na neki način riješe stari predmeti. Međutim, po stajalištu Državnog odvjetništva RH suđenje u odsutnosti donosi neusporedivo više štete nego koristi, kada su u pitanju predmeti ratnih zločina. Presude donesene u odsutnosti može biti smetnja za eventualno pokretanje kaznenog postupka za ratni zločin u zemljama gdje se optuženici nalaze i čiji su državljani. Nadalje, treba kazati da ugovori o pružanju pravne pomoći u kaznenim stvarima isključuju izvršenje presude druge strane ako je suđenje bilo u odsutnosti. Zatim, treba imati u vidu da ponavljanje postupka na štetu osobe koja je pravomoćno oslobođena nije moguće. Pored toga, suđenja u odsutnosti su u suprotnosti s pravom na pravično suđenje.

Ustav Republike Hrvatske i Zakon o kaznenom postupku govore o uvjetima koji se trebaju ispuniti da bi se provelo suđenje u odsutnosti optužene osobe, te pored ostalog spominju da za to trebaju postojati "osobito važni razlozi". Kada su u pitanju predmeti ratnih zločina situacija je zapravo obrnuta, jer ovdje postoji osobito važni razlozi da se takvo suđenje ne provede. Naime, u ovim predmetima nema zastare kaznenog progona, te se suđenjima u odsutnosti ništa ne dobiva, a krši se pravo optužene osobe na pravično suđenje što propisuje Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ukoliko se optuženiku sudi u odsutnosti on nema mogućnosti da ispituje ili daje ispitati svjedoke koji ga terete. Optuženik koji nije prisutan na glavnoj raspravi ne može predlagati svjedoke u prilog svoje obrane i nema saznanja o onom o čemu ga terete pojedini svjedoci. Zbog tih razloga državni odvjetnici imaju obvezu da se protive suđenjima u odsutnosti, te su dužni ulagati žalbe na odluke sudova o provođenju suđenja u odsutnosti i to s argumentacijom naznačenom u uputi. Tako je u predmetu I Kž-588/04 od 12. kolovoza 2004. Vrhovni sud Republike Hrvatske prihvatio žalbu Županijskog državnog odvjetništva u Vukovaru podnesenu protiv prvostupanjskog rješenja kojim je odlučeno da se sudi u odsutnosti optuženiku Radivoju Ivkoviću zbog kaznenog djela iz članka 120. Osnovnog Krivičnog zakona Republike Hrvatske, te ukinuo prvostupanjsko rješenje.

Konačno, ovom uputom iz 2006. godine se ukazuje na neophodnost procesuiranja najodgovornijih osoba u najtežim slučajevima ratnih zločina, čija je posljedica stradavanje, teško mučenje i zlostavljanje većeg broja civilnih osoba, ratnih zarobljenika ili ranjenika, a u kojim slučajevima do sada nije utvrđena neposredna odgovornost nadređenih vojnih ili civilnih osoba. U tim slučajevima državni odvjetnici dužni su sami provoditi izvide i tražiti od redarstvenih organa potrebne obavijesti radi utvrđivanja tzv. zapovjedne odgovornosti. Naime, u mnogim predmetima u kojima je kazneni postupak pokrenut tijekom rata, ali i nakon toga, zbog ubijanja civilnog stanovništva i razaranja gradova i naselja te nečuvenog postupanja s ratnim zarobljenicima i ranjenicima, nije utvrđeno tko je samo neposredni izvršitelj, a tko naredbodavac tih zločina.

Prema tome, rad na predmetima ratnih zločina mora imati za cilj da mogu biti otkriveni neposredni počinitelji, ali i naredbodavci. U svakom slučaju potrebno je prikupiti podatke i dokumentaciju na temelju čega se može zaključiti s velikom vjerojatnošću da su nadređene osobe znale da njima podređene postrojbe ili pojedinci protupravno postupaju, radi pokretanja kaznenog postupka protiv nadređenih osoba po tzv. zapovjednoj odgovornosti.

Kada govorimo o problematici ratnih zločina i povredama humanitarnog prava svakako je potrebno istaći da je Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, ranije preko Ureda Vlade RH za suradnju s Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju, a kasnije preko Uprave Ministarstva pravosuđa RH za suradnju s međunarodnim kaznenim sudovima, ali i neposrednim kontaktima uspostavilo tijesnu suradnju s Tužiteljstvom MKSJ u razmjeni dokumenata i spisa radi obostrane koristi u radu na konkretnim predmetima. U okviru te suradnje Glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske osobno ali i sa svojim suradnicima već je vodio u niz navrata neposredne razgovore s tužiteljicom Međunarodnog kaznenog suda u bivšu Jugoslaviju gospođom Carlom Del Ponte. U okviru spomenute suradnje državna odvjetništva su dostavila Tužiteljstvu Međunarodnog kaznenog suda kopije predmeta protiv optuženih Milana Martića, Radovana Karadžića, Veljka Kadijevića, Ratka Mladića, Momčila Perišića i drugih visoko rangiranih osoba u bivšoj JNA koje su osumnjičene za ratne zločine. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske omogućilo je istražiteljima Tužiteljstva Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju da izvrše neposredni uvid u niz predmeta ratnih zločina, te da za svoje potrebe izdvoje dokumentaciju za koju su ocijenili da bi im mogla biti od koristi. S druge strane Tužiteljstvo Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju dostavilo je određenu dokumentaciju, koja bi mogla biti od koristi za pojedine predmete ratnih zločina koji su procesuirani ili će eventualno biti procesuirani pred pravosuđem Republike Hrvatske.

Moramo spomenuti da je kroz proteklo razdoblje doneseno niz propisa koji reguliraju i unapređuju tu suradnju. Tako je Hrvatski sabor 19. travnja 1996. donio Ustavni Zakon o suradnji Republike Hrvatske s Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju. Tim Zakonom se uređuje suradnja s Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju za teška kršenja humanitarnog prava počinjena na području bivše Jugoslavije od 1991. godine kao i izvršenje obveza koje je Republika Hrvatska preuzela iz Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a broj 827, kao i Statuta, te Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ. Zahtjev za suradnju po tom Zakonu Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju upućuje Vladi Republike Hrvatske.

Zatim, treba kazati da je Hrvatski sabor 14. travnja 2000. donio Deklaraciju o suradnji s Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju, gdje su prezentirani načelni stavovi o suradnji, te konkretne mjere vezane za procesuiranje ratnih zločina. Tim mjerama nastojalo se intenzivirati aktivnosti hrvatskih pravosudnih tijela u procesuiranju, ali i ubrzati rad nadležnih institucija na otkrivanju ratnih zločina i njihovih počinitelja. Jedna od mjera spomenute Deklaracije da se iniciraju razgovori s Tužiteljstvom MKSJ oko dogovaranja modela po kojeg bi se razmjenjivale informacije o ratnim zločinima i njihovim počiniteljima, kao i da se ponudi provođenje zajedničkih istraga odnosno istražnih radnji u kojima bi sudjelovali hrvatski istražni organi i istražitelji Tužiteljstva MKSJ. Tada se također među konkretnim mjerama spominjala inicijativa da se Međunarodnom kaznenom sudu za bivšu Jugoslaviju predloži sporazum po kojem bi taj sud ustupio određene predmete ratnih zločina domaćem pravosuđu. Dakle, od donošenja spomenute Deklaracije, prošlo je nekoliko godina, da bi se našli pred realizacijom ustupanja pojedinih predmeta hrvatskom pravosuđu. Svakako da je to prvenstveno rezultat činjenice da je MKSJ opterećen brojnošću predmeta koje ne bi mogao okončati u zadanim rokovima. Naime, kao što je poznato ovaj ad hoc sud se postepeno

gasi i svoj rad treba dovršiti do kraja 2010. godine, te tužiteljstvo više neće podizati nove optužnice.

Bez obzira na razne kritike treba kazati da je ipak postepeno raslo povjerenje u hrvatsko pravosuđe, jer je ocijenjeno da će ono biti u mogućnosti na zadovoljavajući način procesuirati predmete ratnih zločina koje Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju ustupi. Konačno, takav jedan predmet u kojem je Tužiteljstvo Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju podiglo optužnicu već je ustupljen Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske, ali su ustupljeni i predmeti, odnosno biti će ustupljeni predmeti u kojima je Tužiteljstvo Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju provodilo istrage.

Kada se razmatra problematika vezana uz predmete ratnih zločina neophodno je spomenuti i Rimski statut Međunarodnog kaznenog suda koji je Republika Hrvatska ratificirala, slijedom čega je Hrvatski sabor donio Zakon o potvrđivanju Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda 28. ožujka 2001., da bi konačno 17. listopada 2003. donio Zakon o primjeni Statuta Međunarodnog kaznenog suda i progonu za kaznena djela protiv međunarodnog ratnog i humanitarnog prava, koji je stupio na snagu 30. listopada 2003. Kao što je poznato, u tom Zakonu koji je prvenstveno vezan za Rimski statut i Međunarodni kazneni sud, nalazi se i skupina odredaba koje se primjenjuje i na ranije počinjene ratne zločine, dakle i na slučajeve koji su se zbili za vrijeme oružane agresije za Republiku Hrvatsku, a nalaze se također i odredbe o mjesnoj nadležnosti i ustrojstvu sudova, državnih odvjetništava, kao i drugih tijela u Republici Hrvatskoj, a pored toga i odredbe o preuzimanju postupaka od MKS.

Važno je u svezi navedenog Zakona spomenuti odredbu koja ovlašćuje Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske da zatraži od Predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske, da se, ako je to primjereno okolnostima kaznenog djela i potrebama vođenja postupka, odredi za postupanje kao mjesno nadležni sud u Osijeku, Rijeci, Splitu ili Zagrebu umjesto suda koji bi bio nadležan prema općim propisima. Dakle, ova četiri najveća suda u RH, ukoliko nisu nadležna prema općim propisima mogu prema tome postati nadležni, ako Glavni državni odvjetnik RH to zatraži od predsjednika Vrhovnog suda RH, a ovaj u tom smislu daje odobrenje. Navedeno ovlaštenje Glavni državni odvjetnik RH je već koristio, a Predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske je odobrio delegaciju mjesne nadležnosti u nekim predmetima (npr. u predmetu Glavaš). Četiri spomenuta velika suda u Republici Hrvatskoj, kao što je poznato imaju ustrojene istražne centre u kojima su suci specijalizirani uz dodatnu edukaciju za rad u predmetima ratnih zločina. Konačno treba reći, što se tiče samih suđenja, da su vijeća županijskih sudova, kada su u pitanju predmeti ratnih zločina, sastavljena prema citiranom Zakonu od trojice sudaca profesionalaca, koji su također prošli dodatnu edukaciju i specijalizirani za rad u navedenim predmetima.

Zakon o primjeni Statuta Međunarodnog kaznenog suda i progonu za kaznena djela protiv međunarodnog ratnog i humanitarnog prava sadrži odredbu o preuzimanju postupaka od Međunarodnog kaznenog suda, ali se ta odredba odnosi i na preuzimanje postupaka od strane Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju. Tako se pored ostalog u članku 28. spomenutog Zakona navodi da u slučaju kada Međunarodni kazneni sud ustupi u određenom slučaju Republici Hrvatski kazneni progon, da će državni odvjetnik pred nadležnim sudom poduzeti kazneni progon uzimajući kao temelj za optužbu činjenice na kojima se temeljila optužba pred Međunarodnim kaznenim sudom. Važno je istaći da se u članku 28. navodi da će se postupak u Republici Hrvatskoj provesti uz primjenu domaćeg kaznenog i materijalnog postupovnog prava, te da se dokazi koje su prikupila tijela MKS mogu koristiti u kaznenom postupku u Republici Hrvatskoj pod uvjetom da su ti dokazi

izvedeni na način predviđen Statutom i Pravilima o postupku i dokazima MKS i da se mogu koristiti pred tim sudom.

Dakle, možemo kazati da se pravosudne institucije u Republici Hrvatskoj već petnaestak godina bave predmetima ratnih zločina i predmetima vezanim uz povrede humanitarnog prava i da u današnje vrijeme već postoje dostatna iskustva u radu na ovoj kaznenoj problematici.

Također je potrebno spomenuti da se pravosudni dužnosnici koji rade na predmetima ratnih zločina dodatno stalno educiraju i usavršavaju. Naime, Ministarstvo pravosuđa RH već unazad par godina je u okviru Pravosudne akademije organiziralo seminare radi osposobljavanja sudaca i državnih odvjetnika za rad na predmetima koji bi eventualno ustupio Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju. Na tim seminarima predavači su bili eksperti iz MKSJ-a, a također kao predavači sudjelovali su istaknuti teoretičari – profesori Pravnog fakulteta, kao i praktičari suci i državni odvjetnici iz najviših pravosudnih institucija Republike Hrvatske. Na seminarima su se vodile rasprave o tome kako riješiti dubioze i probleme koji bi se mogli pojaviti kod procesuiranja predmeta ustupljenih od strane MKSJ-a pred hrvatskim pravosuđem. U početnim raspravama bilo je ocijenjeno da se teškoće mogu pojaviti zbog različitih odredaba Statuta i Pravila o postupku i dokazima MKSJ u odnosu na kazneno zakonodavstvo u Republici Hrvatskoj. Jedna od centralnih tema o kojima se raspravljalo na spomenutim seminarima bio je institut zapovjedne odgovornosti, koji institut je sadržan u članku 7. stavak 3. Statuta MKSJ, a koji institut se kao takav do sada nije nalazio u Kaznenom zakonu Republike Hrvatske. Naime, institut zapovjedne odgovornosti koji je Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona unesen u Kazneni zakon (član 67.), a koji zakon je stupio na snagu 1. listopada 2004., pokriva gotovo u cijelosti zapovjednu odgovornost koja je normirana u članku 7. stav 3. Statuta MKSJ, ali tu odredbu nije moguće primijeniti retroaktivno, odnosno na događaje koji su se zbili prije desetak ili više godina.

Kroz raspravu na seminarima i okruglim stolovima iskristaliziralo se stajalište da je predmetni institut zapovjedne odgovornosti, ipak u većem dijelu moguće nadomjestiti primjenom članka 25. Kaznenog zakona, odnosno članka 28. Osnovnog Krivičnog zakona Republike Hrvatske, koja odredba normira izvršenja kaznenog djela nečinjenjem. Slijedom toga, bilo je ocijenjeno da bi se spomenutom odredbom članka 28. Osnovnog Krivičnog zakona Republike Hrvatske uz primjenu odredaba Ženevskih konvencija i Dopunskog Protokola I. pridodanog tim Konvencijama, mogao u većem dijelu nadomjestiti institut zapovjedne odgovornosti na način kako je sadržan u članku 7. stavak 3. Statuta MKSJ-a.

Na kraju treba kazati da Državno odvjetništvo Republike Hrvatske čvrsto stoji na stajalištu kako počinitelji ratnih zločina i drugih povreda humanitarnog prava moraju biti privedeni pravdi bez obzira na njihovu nacionalnost, te bez obzira na mjesto i vrijeme počinjenja kaznenih djela. Ocijenjeno je da hrvatsko pravosuđe ima potrebno znanje i iskustva za vođenje kaznenih postupaka u predmetima ratnih zločina i teških povreda humanitarnog prava. Stoga, uz nedvojbene teškoće, ipak sada postoje realne pretpostavke da državno odvjetništvo u suradnji s ostalim institucijama intenzivira i učini kvalitetnijim rad na ovim predmetima, kako u otkrivanju tako i u procesuiranju, a s ciljem da se pored već spomenutog, također smanji nepovoljni odnos osuđujućih i oslobađajućih presuda, dakako u korist osuđujućih.

Antun Kvakun,
Zamjenik Glavnog državnog odvjetnika
Republike Hrvatske

ZAPOVJEDNA ODGOVORNOST

1. UVOD

Zapovjedna odgovornost može se kolokvijalno definirati kao oblik kaznene odgovornosti nadređenoga u oružanim sukobima koja proizlazi iz: a) kršenja kodificiranog međunarodnog ratnog i humanitarnog prava propustima (nečinjenjem) u sprječavanju, suzbijanju i kažnjavanju protupravnog djelovanja podređenih, b) domaćih kaznenih zakona zemalja potpisnica ženevskih Konvencija i dopunskih Protokola, a u slučajevima nepostojanja domaćih kodifikacija, i iz c) smislenih primjena pravnih instituta općeg dijela kaznenih zakona u vezi s kaznenim djelima ratnih zločina iz posebnog dijela tih zakona.

U svakom pogledu, zapovjedna odgovornost po mnogo čemu je specifična vrsta kaznene odgovornosti kojoj u okolnostima oružanih sukoba (ratova) podliježu prije svega vojni zapovjednici ali i druge osobe (civili) na raznim administrativnim ujedno i zapovjednim položajima za vrijeme oružanih sukoba, koje imaju *de facto* i *de iure* efektivne ovlasti nad vojnim ili paravojnim postrojbama ili grupama, a koji te svoje ovlasti nisu efikasno stavili u funkciju sprječavanja, suzbijanja i sankcioniranja zločina sebi podređenih postrojba.

Zapovjedna odgovornost nije objektivna odgovornost, što mnogi, pravno neuki, priželjkuju s obrazloženjem da bi se tako vojne zapovjednike natjeralo na apsolutnu budnost, samokontrolu i odgovornost u kontroli ponašanja podređenih postrojba. Vojni establišmenti će na takve ideje spremno replicirati da bi takva koncepcija odgovornosti bitno narušila vojno-taktičku pokretljivost, efikasnost i ulogu zapovjednika. Jasno je, dakle, da je za opstojnost krivnje po zapovjednoj odgovornosti neophodno dokazati i intelektualnu i voluntativnu komponentu.

S obzirom na već brojna jasna ograničenja i garantne zadaće što ih pred vojne zapovjednike i druge nadređene osobe stavljaju međunarodna ratna i humanitarna pravila, mišljenja smo da je za opstojnost kaznene odgovornosti po načelima zapovjedne odgovornosti dovoljno dokazati postupanje nadređenoga s neizravnom namjerom, tj. svjesnim pristankom (*dolus eventualis*) u odnosu na kaznena djela podređenih postrojba i na njihove posljedice.

U slučaju nevojnih ili paravojnih formacija bi se, po našem mišljenju, za mogućnost primjene zapovjedne odgovornosti ipak moralo raditi o skupinama hijerarhijski i strukturalno organiziranim po vojnim principima-pravilima.

2. POVIJESNI RAZVOJ I PREGLED

Počeci prvog normativnog reguliranja zapovjedne odgovornosti ratovanja sežu u daleku 1493. godinu kada je Karlo VII iz Orleana uredbom propisao pravila vođenja rata u kojima je odredio i odgovornost zapovjednika. Onog zapovjednika koji ne spriječi podređenoga da krši propisana načela ratovanja, ta uredba proglašava glavnim počiniteljem.

Kako su razvojem tehnologije ratovi postajali sve sofisticiraniji, razorniji i krvaviji, to je potreba za stvaranjem ozbiljnih i efikasnih kodifikacija međunarodnog ratnog i humanitarnog običajnog prava bivala sve veća.

Donijeti su brojni akti međunarodnog ratnog i humanitarnog prava kojima su propisana pravila vođenja rata, zabrane i ograničenja sredstava ratovanja, zaštitu različitih kategorija osoba u ratovima, zaštitu objekata u ratovima, a posebno za odgovornost za povrede međunarodnog humanitarnog prava.

Valja ovdje podsjetiti na Petrogradsku deklaraciju iz 1868. godine o zabrani uporabe određenih projektila u ratu, na Haške konvencije iz 1907. godine, Ženevske konvencije iz 1949. godine i njihove dopunske Protokole I i II iz 1977., Rimski statut Međunarodnog kaznenog suda, koji je potpisala i ratificirala i Republika Hrvatska, te Statut Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (dalje: MKSJ).

Kao specifičan i značajan dio međunarodnog običajnog prava, zapovjedna odgovornost u cijelosti je kodificirana 1977. godine Dopunskim protokolom I uz Ženevske konvencije iz 1949., a isti se odnosi na međunarodne oružane sukobe.

Naime, člankom 86. stav 2. ovoga Protokola I predviđeno je, da činjenica što je povredu Ženevskih konvencija ili Protokola izvršio neki podređeni, ne oslobađa njegove zapovjednike odgovornosti u slučaju da su oni znali, ili imali informacije koje su im omogućile da znaju, da je podređeni izvršio ili da će izvršiti takvu povredu, a nisu poduzeli sve razumne i moguće mjere da to spriječe ili suzbiju.

Republika Hrvatska, kao pravna slijednica bivše Jugoslavije, na temelju notifikacije o sukcesiji, od 08. listopada 1991. godine, postaje stranka svih četiriju Ženevskih konvencija za zaštitu žrtava rata iz 1949. godine, te oba dopunska Protokola (Protokol I i II) iz 1977., kao najvažnijih pravnih akata s područja međunarodnog humanitarnoga prava. Osim toga, u čl. 140. Ustava RH, određeno je da međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona.

Republika Hrvatska donijela je i poseban implementacijski zakon unutarnjeg prava – Zakon o primjeni Statuta međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju i progonu za kaznena djela protiv međunarodnog ratnog i humanitarnog prava (dalje: Zakon o primjeni Statuta). Osim toga, Republika Hrvatska u svom aktualnom Kaznenom zakonu u Glavi XIII. ima uređen katalog kaznenih djela protiv međunarodnog ratnog i humanitarnog prava.

3. SADAŠNJE STANJE MEĐUNARODNE REGULATIVE

Nakon Dopuskoga protokola I, zapovjedna odgovornost je predviđena eksplicitnim navođenjem njenih elemenata u Statutu Međunarodnoga kaznenoga suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), članak 7(3), Statutu Međunarodnoga kaznenoga suda za Ruandu (MKSR) članak 6(3) kao i u čl. 28. Rimskog Statuta Međunarodnoga kaznenoga suda (MKS).

Valja ovdje naglasiti da u trenutno važećem Kaznenom zakonu u Republici Hrvatskoj ne postoji kazneno djelo koje bi posebno reguliralo zapovjednu odgovornost.

U članku 7(3) Statuta MKSJ je predviđeno, da činjenica da je neko od djela za koje je nadležan Sud počinjeno od strane podređenih ne oslobađa njihovoga nadređenog kaznene odgovornost, ukoliko je nadređeni znao ili imao razloga da zna da se podređeni spremaju počiniti takva djela, ili su ih već počinili, a nadređeni nije poduzeo nužne i razumne mjere da to spriječi ili kazni počinitelje.

U članku 28. st. 1. Rimskog Statuta je predviđeno da je vojni zapovjednik, ili osoba koja djeluje u njegovom svojstvu, kazнено odgovoran za zločine u nadležnosti Suda koje su počinile snage pod njegovim zapovjedništvom, zbog njegove greške u provođenju kontrole i nad tima snagama kada je:

a) vojni zapovjednik, ili osoba koja vrši takvu funkciju, znao ili, zahvaljujući okolnostima, trebao znati da su njegove jedinice počinile, ili se i spremaju počiniti takvo djelo, pa unatoč tome

b) nije poduzeo sve neophodne i razumne mjere u svojoj moći da spriječi činjenje tih zločina ili da preda slučaj vlastima kompetentnima za vođenje kaznenoga postupka.

U stavu 2. članka 28. je predviđeno, da će nadređeni biti kazнено odgovoran za zločine u nadležnosti Suda koje su počinili podređeni pod njegovom efektivnom kontrolom u situaciji kada je:

1) nadređeni znao ili svjesno zanemario informacije koje jasno ukazuju da podređeni čine ili se spremaju činiti takve zločine;

2) kažnjiva aktivnost bila pod efektivnom kontrolom i odgovornošću nadređenog, i

3) nadređeni propustio poduzeti sve neophodne i razumne mjere u njegovoj moći da spriječi počinjenje zločina ili da osigura provedbu istrage i daljnji nadležni postupak.

Specifičnost potonjih odredaba jest u tomu, što se u nekim elementima razdvaja zapovjedna odgovornost vojnih osoba (stav 1. ovog članka), od zapovjedne odgovornosti civilnih osoba (stav 2. ovog članka). Razlika između odgovornosti nadređenih civilnih osoba i odgovornosti vojnih zapovjednika je u elementu svijesti, kao i u elementu subordinacije koji, u slučaju odgovornosti civilnih osoba, zahtjeva efektivnost kontrole nadređenoga.

Mens rea se ovdje razlikuje slijedom uporabe standarda «svjesno zanemario informacije koje jasno ukazuju», što znači da se za odgovornosti nadređene civilne osobe traži viši stupanj ignoriranja zločina podređenih nego u slučaju primjene standarda «trebalo da zna», koji se primjenjuje kod vojnih zapovjednika. S obzirom na ovu činjenicu, neki smatraju da je standard «imao je razloga da zna» iz Statuta MKSJ objektivniji.

Uz navedene odredbe o zapovjednoj odgovornosti u Statutu MKSJ i MKS valja naglasiti da je međunarodno pravo proširilo domašaj načela zapovjedne odgovornosti i na unutrašnje oružane sukobe. Ova činjenica proizlazi iz odredaba Statuta Međunarodnoga kaznenoga suda za Ruandu, koji eksplicitno predviđa zapovjednu odgovornost, uključujući teška kršenja zajedničkoga 3. članka Ženevskih konvencija, u kontekstu sukoba u Ruandi, što po definiciji predstavlja primjenu odgovornosti nadređenoga u unutrašnjemu oružanom sukobu.

Ovdje je potrebno naglasiti da je sudska praksa MKSJ utvrdila neophodne elemente za postojanje zapovjedne odgovornosti u nemeđunarodnim (unutrašnjim) oružanim sukobima. Naime, da bi se utvrdila odgovornost nadređenoga po ovomu obliku odgovornosti nužno je utvrditi:

- 1) postojanje relacije nadređeni - podređeni (subordinacija),
- 2) da je nadređeni znao ili imao razloga znati da će biti počinjeno kazneno djelo, ili da je kazneno djelo počinjeno, i
- 3) propuštanje nadređenoga da poduzme razumne mjere u pogledu sprječavanja izvršenja kaznenoga djela ili kažnjavanja počinitelja.

Prema stajalištima novije međunarodne kaznenopravne sudske prakse, zapovjednikovo „neznanje“ za pripremane ili počinjene zločine njemu podređenih postrojbi ili drugih osoba na terenu pod njegovom ingerencijom, ne može imati ekskulpirajući značaj, već upravo suprotno, jer može proizlaziti iz *teškog zanemarivanja njegove dužnosti da prikuplja informacije* o ponašanju svojih podređenih, odnosno o svim okolnostima i zbivanjima na terenu koje su od značaja i za pravilnu primjenu međunarodnog ratnog i humanitarnog prava. Smatra se također da zapovjednik može biti odgovoran za kazneno djelo svojih podređenih ako nije u punoj mjeri uporabio sredstva koja su mu bila na raspolaganju kako bi se informirao o kršenju ratnog i humanitarnog prava, tj. njihovim protupravnim radnjama na terenu. Stoga se za takvog zapovjednika smatra „da je imao razloga da zna“. Radi se o obliku kaznenoga djela nečinjenjem u vrijeme i okolnostima kada je kao zapovjednik pravno bio dužan aktivno djelovati-adekvatno se informirati i tako na vrijeme spriječiti zločin.

4. NACIONALNA ZAKONODAVSTVA U DRŽAVAMA NASTALIMA RASPADOM SFRJ

Pažljivijom analizom može se utvrditi da elementi mogućnosti progona za ratne zločine po pravilima o zapovjednoj odgovornosti postoje u kaznenim zakonodavstvima država nastalih raspadom bivše Jugoslavije.

Prije svega, valja reći da je bivša SFRJ 1978. godine ratificirala spomenuti Dopunski protokol I, koji sadrži odredbe o odgovornosti nadređenoga, odnosno zapovjednoj odgovornosti. S obzirom da su prema Ustavu SFRJ, kao i prema kasnijim ustavima država koje su nastale iz SFRJ, ratificirani međunarodni ugovori postali sastavni dio nacionalnih pravnih sustava - jasno je da se po toj osnovi zapovjedna odgovornost mogla primjenjivati. I Republika Hrvatska je, kao pravna slijednica bivše Jugoslavije, na temelju notifikacije o sukcesiji, od 08. listopada 1991.godine, postala stranka između ostaloga, i dopunskog Protokola I iz 1977.

Pojavljuju se, naravno, praktični problemi implementacije takve odgovornosti u konkretnim optužnicama ili presudama. Međutim, u slučajevima ratnih zločina počinjenih u oružanim sukobima međunarodnog karaktera, taj je problem daleko manji i rješiv je na način da se preko implementacije odredaba čl. 86. i 87. Protokola I kao blanketnih odredaba kaznenih djela ratnih zločina (ta su kaznena djela po svojoj kompoziciji, kao npr. čl. 120. OKZRH, redovito blanketnog karaktera) omogući izravna primjena međunarodnog običajnog

prava o zapovjednoj odgovornosti, pa makar, na opisani način i na prvi pogled, kao činjenično pitanje.

U situacijama ratnih zločina počinjenih u nemeđunarodnim (unutarnjim) oružanim sukobima, kad nema mogućnosti implementacije Protokola I, problem primjene zapovjedne odgovornosti također nije nerješiv.

Naime, kaznena zakonodavstva država sljednica bivše SFRJ predviđaju da se kaznena djela, pored činjenja, mogu izvršiti i nečinjenjem, odnosno propuštanjem dužnoga činjenja, što se odnosi i na dio kaznenih djela protiv čovječnosti i međunarodnoga prava, tj. na ratne zločine. Korištenje odredbe o počinjenju kaznenoga djela nečinjenjem, u vezi s kaznenim djelima ratnih zločina, bi, dakle, mogao predstavljati način za primjenu zapovjedne odgovornosti pred nacionalnim sudovima.

U Hrvatskoj je takav način primjene pravila o zapovjednoj odgovornosti počeo dobivati svoju potvrdu i u državno-odvjetničkoj i u sudskoj praksi.

Kao kuriozitet koji pokazuje da su vojni propisi nekadašnje JNA bili ispred kaznenih zakona tadašnje savezne države i njezinih republika, treba navesti i članak 21 Uputstva o primjeni pravila međunarodnoga ratnoga prava u oružanim snagama SFRJ iz 1988. godine. Naime, ovim člankom je predviđeno da : “Vojni zapovjednik osobno odgovoran za povrede pravila ratnog prava ako je znao, ili je mogao da zna da njemu potčinjene, ili druge jedinice, ili pojedinci pripremaju izvršenje takvih povreda, a u vrijeme kada je još bilo moguće spriječiti njihovo izvršenje - ne poduzme mjere da se te povrede spriječe. Osobno je odgovoran i onaj vojni zapovjednik koji zna da su povrede pravila ratnog prava izvršene, a protiv prekršitelja ne pokrene disciplinski ili kazneni postupak, ili ako nije nadležan za pokretanje postupka, a prekršitelja ne prijavi nadležnom vojnom zapovjedniku. Vojni zapovjednik odgovara kao suučesnik, ili podstrekač ako je nepoduzimanjem mjera protiv potčinjenih koji krše pravila ratnog prava doprinio da njemu potčinjene jedinice i pojedinci takva djela ponovo čine.”

Dakle, odredbe Protokola I s pravilima o zapovjednoj odgovornosti izravno preuzete u interni vojni propis, a istovremeno u tadašnjem Krivičnom zakonu ne postoji kazneno djelo s elementima zapovjedne odgovornosti. Očigledno je 1988. godine optimizam da na ovim prostorima neće doći do rata, bio neopravdan.

5. ZAPOVJEDNA ODGOVORNOST U DOMAĆOJ DRŽAVNO-ODVJETNIČKOJ I SUDSKOJ PRAKSI

Valja ovdje naglasiti da u trenutno važećem Kaznenom zakonu u Republici Hrvatskoj ne postoji kazneno djelo koje bi posebno reguliralo zapovjednu odgovornost.

S obzirom na činjenicu da su svi ratni zločini u republici Hrvatskoj počinjeni u razdoblju od 1991.- 1995. godine, u vrijeme važenja Osnovnog krivičnog zakonika Republike Hrvatske (dalje: OKZRH) koji je uostalom za počinitelje i blaži od postojećeg Kaznenog zakona, te na činjenicu da je 2003. godine donijet već spomenuti Zakon o primjeni Statuta MKSJ, u našoj domaćoj praksi najčešće smo se susretali s oblikom tzv. direktne zapovjedne odgovornosti nadređenih osoba u modalitetima „naredio“ ili „zapovjedio“, koju zapravo obuhvaća čl. 120. OKZRH, a kompatibilni su s čl. 7(1) Statuta MKSJ koji regulira individualnu zapovjednu odgovornost temeljenu na činjenju.

U brojnim kaznenim predmetima i postupcima radi ratnih zločina protiv neposrednih počinitelja, problem primjene zapovjedne odgovornosti nije se niti razmatrao.

S oblicima tzv. *garantne* zapovjedne odgovornosti iz čl. 7(3) Statuta ili odgovornosti za nečinjenje fenomenološki opredmećeno u svjesnim propustima sprječavanja, suzbijanja i sankcioniranja ratnih zločina podređenih postrojbi, susretali smo se rjeđe. Od njihove implementacije neopravdano se zaziralo zbog nepostojanja relevantne državno-odvjetničke i sudske prakse i zbog navodnih nejasnoća oko mogućnosti procesuiranja takvog oblika kaznene odgovornosti. Koncentriralo se najčešće na procesuiranje neposrednih počinitelja ili direktnih naredbodavaca zločina, što je razumljivo i prihvatljivo u slučaju postojanja nespornih dokaza za takve oblike krivnje.

Koji je *ratio* garantne zapovjedne odgovornosti? U odredbama čl. 87. Protokola I izričito se zahtjeva da visoke stranke ugovornice i stranke sukoba moraju od vojnih zapovjednika, što se tiče pripadnika oružanih snaga pod njihovim zapovjedništvom i drugih osoba pod njihovom kontrolom, zahtijevati da spriječe povrede Konvencija i ovoga Protokola te da ih, prema potrebi, suzbiju i prijave nadležnim vlastima. Stoga radi sprječavanja i suzbijanja povreda, visoke stranke ugovornice i stranke sukoba moraju od zapovjednika, razmjerno razini njihove odgovornosti, zahtijevati da osiguraju da pripadnici oružanih snaga pod njihovim zapovjedništvom budu upoznati sa svojim obvezama na temelju Konvencija i ovoga Protokola. Visoke stranke ugovornice i stranke sukoba također moraju od svakog zapovjednika, koji je doznao da će njegovi podčinjeni ili druge osobe pod njegovom kontrolom izvršiti ili da su izvršile povredu Konvencija ili ovoga Protokola, zahtijevati da poduzme potrebne mjere kako bi se spriječilo takvo kršenje Konvencija i ovoga Protokola i, kad je to umjesno, da pokrene disciplinski ili kazneni postupak protiv prekršitelja. Sve ovo prije svega u cilju svekolike zaštite svih kategorija civilnog stanovništva, njegove imovine, kulturnih i javnih dobara na području pod ingerencijom zapovjednika. Slobodnom interpretacijom rečeno, sigurnost i zaštita civila i njihove imovine te određenih javnih dobara stavljena je vojnom zapovjedniku nekog područja u ravan sa njegovim vojno-strateškim zadaćama.

Međutim, nema dvojbe da se u mnogim do sada neprocesuiranim situacijama ratnih zločina, pogotovo onih počinjenih nakon 08. listopada 1991., od kada ratna zbivanja na teritoriju Republike Hrvatske dobivaju karakter *međunarodnog oružanog sukoba*, a gdje ne postoje dokazi ni o neposrednim počiniteljima, niti o planerima i neposrednim naredbodavcima zločina, dodatno mogu utvrditi činjenice o vojnim ili paravojnim strukturama koje su egzistirale i djelovale na područjima počinjenja zločina i o njihovim zapovjednicima, što bi omogućilo kazneni progon (preko korištenja odredaba čl. 86. i 87. Protokola I iz 1977. godine kao blanketnih normi međunarodnoga ratnoga prava kršenih u okviru čl. 120. i dr. OKZRH) po tzv. garantnoj zapovjednoj odgovornosti tih zapovjednika ili osoba s takvim efektivnim ovlastima, upravo zbog njihovih namjernih propusta pogubnih za svekoliku sigurnost i sudbinu brojnih civila, njihove imovine i ratnih zarobljenika koji su se zatekli zoni njihove formalne ili faktične odgovornosti. Počinitelju će se u optužnici staviti na teret npr. počinjenje kaznenoga djela iz čl. 120. st. 1. u vezi čl. 28. st. 2. OKZRH.

Relativno novija međunarodna sudska praksa sudovanja za ratne zločine, a i domaća sudska praksa iz te domene (npr. presude: VSH Kž-743/03, od 23. listopada 2003. u predmetu *Miljan Strunjaš*, te Kž-238/02, od 06. studenoga 2003. u predmetu *Ivan Vrban i dr.*), navode na zaključak da je liniju razgraničenja između tih dviju vrsta odgovornosti često puta vrlo teško odrediti. Smatramo međutim da to ne smije biti razlogom za neprocesuiranje ratnih zločina u tom modalitetu odgovornosti. Upravo suprotno.

Naime, prema novijim stajalištima Vrhovnog suda RH, u određenim okolnostima vrlo visoki intenzitet nesprječavanja, toleriranja, i nesankcioniranja protupravnih radnji podređenih od strane nadređenog zapovjednika, predstavlja u stvari jedan od pojava oblika kaznenoga djela iz čl. 7(1) Statuta (poticanje, pomaganje, podržavanje, navođenje, itd.). Zbog visoke količine iskazane kriminalne volje, tj. svjesnog pristanka (*dolus eventualis*) zapovjednika na zločine podređenih, njegovom nečinjenju-propuštanju se pridaje značaj činjenja ili podržavanja, ili pak se takvo svjesno toleriranje zločina tretira kao „produžena zapovijed“ zapovjednika za činjenje takvih radnji. Definitivno se, pravno-teorijski, radi o situacijama mješovitih komisivno-omisivnih delikata.

Vrlo često inkriminirano djelovanje zapovjednika, osim što nedvojbeno ima sve značajke namjernih propusta u sprječavanju, suzbijanju i sankcioniranju protupravnih radnji podređenih postrojbi ili pojedinaca, ako to namjerno nečinjenje npr. duže potraje, sadrži istovremeno u sebi i perfidno podržavanje zločina i postaje jednakovrijedno kao i samo aktivno počinjenje zločina. Smatramo da se, u najmanju ruku, takvim pasivnim držanjem zapovjednika, nesprječavanjem zločina u vrijeme kad za to postoji obveza i svijesnim pristajanjem na nezakonito ponašanje podređenih, njihovo ponašanje istovremeno i podržava i podređenim počiniteljima "šalje" svojevrsna poruka da nastave sa zločinima.

Stoga će, prema našem mišljenju, situacija «čiste» garantne zapovjedne odgovornosti, iako pravno teoretski moguća, u praksi biti vrlo rijetka, ili je uopće neće biti, već će se ona redovito javljati u kombinaciji, dakle kumulativno, s nekim od modaliteta direktne zapovjedne odgovornosti u varijanti *dolus eventualis* ili svijesnog pristanka na posljedice zločina podređenih i istovremenog podržavanja u činjenju zločina.

U ovakvim situacijama primjene zapovjedne odgovornosti, pravni opis kaznenoga djela mogao bi početi ovako: « dakle, kršeći pravila međunarodnoga prava za vrijeme oružanog sukoba, iako je bio dužan, propustio spriječiti te na opisani način podržavao da se civilno stanovništvo ... »

Kod ratnih zločina počinjenih do 08. listopada 1991., do kada se ratna događanja u Republici Hrvatskoj karakteriziraju kao *nemeđunarodni ili unutarnji oružani sukob*, problem implementacije zapovjedne odgovornosti rješava se kombiniranom primjenom i svrsishodnim tumačenjem npr. odredaba čl. 120. u vezi čl. 28. st. 2. OKZRH. Definitivno se radi o nečinjenju - nesprječavanju - protupravnih radnji podređenih u vrijeme kad za to postoji obveza i prema međunarodnom i prema domaćem pravu, svijesnim pristajanjem na nezakonito ponašanje podređenih i na posljedice toga ponašanja.

Početak pravnog opisa kaznenoga djela u takvoj situaciji primjene zapovjedne odgovornosti mogao bi početi ovako: « dakle, kršeći pravila međunarodnoga prava za vrijeme oružanog sukoba, iako je bio dužan, propustio spriječiti da se civilno stanovništvo ... »

6. ZAKLJUČAK

Procesuiranje ratnih zločina u Republici Hrvatskoj u modalitetima zapovjedne odgovornosti trebalo bi, s obzirom na vrlo povoljnu sudsku praksu i ostale međunarodne i domaće okolnosti, postati redovan i potpuno ravnopravan modalitet kaznenog progona počinitelja ratnih zločina.

Kao što je vidljivo iz ponuđenih primjera oblika zakonskog opisa kaznenih djela, u kompoziciji teksta zakonskog opisa korištene su riječi i sintagme do sada neuobičajene za taj dio dispozitiva istražnih zahtjeva i optužnica.

Ta određena «sloboda» u komponiranju zakonskih opisa kaznenih djela ratnih zločina po zapovjednoj odgovornosti nije, naravno, proizvoljna, nego se temelji se na odredbi čl. 6. st. 2. spomenutog Zakona o primjeni Statuta MKSJ koja kaže: "Zakon i drugi propis Republike Hrvatske koji se primjenjuje u obavljanju poslova suradnje tumačit će se i primjenjivati u skladu s pravnim poretom Republike Hrvatske, a na način koji odgovara ciljevima i smislu Statuta Međunarodnoga kaznenog suda"

**Marinka Orlić,
Zamjenica Glavnog državnog odvjetnika
Republike Hrvatske**

KAZNENA POLITIKA KOD KAZNENIH DJELA ZLOUPORABE OPOJNIH DROGA

Pod kaznenom politikom za određeno kazneno djelo ili kaznena djela iz određene Glave Kaznenog zakona, prvenstveno podrazumijevamo kako su sudovi iskoristili kaznene okvire koji su zakonom za pojedino djelo normirani. Kaznena politika nam na određeni način pokazuje i kako sudovi vrednuju pojedina zaštićena dobra.

Svi modaliteti zlouporabe opojnih droga u našem kaznenom zakonodavstvu sadržani su u zakonskom članku 173. Kaznenog zakona. Kazneni opis ovog djela u pravilu sadrži sva protupravna ponašanja određena u konvencijama Ujedinjenih naroda.

U članku 173. KZ-a normirana su četiri osnovna oblika zlouporabe opojnih droga i dva kvalificirana oblika.

Izmjenama i dopunama Kaznenog zakona koje su stupile na snagu 1. listopada 2006. neki oblici ovog protupravnog ponašanja doživjeli su izmjene u vidu povišenja minimalnih, odnosno minimalnih i maksimalnih zakonskih kazni.

Najblaži oblik ovog kaznenog djela-posjedovanje opojne droge za vlastitu uporabu zapriječena je novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine (čl. 173. st.1. KZ) i za ovaj oblik djela nama promjena u zapriječenim kaznama.

Za neovlaštenu proizvodnju, preradu i prodaju opojne droge (čl. 173. st.2. KZ) dosadašnji kazneni okvir bio je kazna zatvora od jedne do dvanaest godina zatvora, a izmjenama zakona povećani su i zakonski minimum i zakonski maksimum (zatvor najmanje tri godine). Za kvalificirani oblik ovog djela (čl.173. st. 3. KZ), odnosno organizirano djelovanje u pogledu svih radnji iz st. 2. dosada je bila zapriječena kazna zatvora od najmanje tri godine ili kazna dugotrajnog zatvora, a izmjenama je povišen zakonski minimum tako da on sada iznosi najmanje pet godina.

Za treći oblik zlouporabe opojne droge, odnosno neovlašteno pravljenje, nabavu, posjedovanje ili uporabu opreme ili prekursora za pravljenje opojnih droga (čl.173. st. 4. KZ), dosada je bila zapriječena kazna zatvora od tri mjeseca do pet godina, a izmjenama zakona povišen je zakonski minimum na jednu godinu (kazna zatvora od jedne do pet godina).

Četvrti osnovni oblik zlouporabe opojne droge je navođenje drugoga da troši opojnu drogu, davanje drugome opojnu drogu ili stavljanje na raspolaganje prostora za uživanje opojne droge (čl. 173. st.5. KZ). Dosada je bila zapriječena kazna zatvora od tri mjeseca do pet godina, a izmjenama zakona povišen je zakonski minimum na jednu godinu (kazna zatvora od jedne do pet godina). Za kvalificirani oblik ovog kaznenog djela počinjenog prema djetetu, maloljetnoj, duševno bolesnoj ili privremeno duševno poremećenoj osobi, nedovoljno duševno razvijenoj osobi, prema više osoba, ili je djelo prouzročilo teške

posljedice (čl. 173. st. 6. KZ) ostao je zapriječeni kazneni okvir isti (kazna zatvora od jedne do deset godina).

Kao što je vidljivo postoji veliki raspon zapriječenih kazni, od kazne zatvora do jedne godine za posjedovanje opojne droge do kazne dugotrajnog zatvora za organiziranu prodaju opojne droge (od 20 do 40 godina).

Predmet ove analize je 6745 osuđenih punoljetnih odraslih osoba (od 21 godine života pa nadalje), 2777 mlađih punoljetnih osoba (od 18 do navršene 21 godine života) i 842 maloljetnika (od navršene 14 do navršene 18 godine života), koji su procesuirani tijekom 2004. i 2005. godine.

Od ukupnog broja osuđenih odraslih osoba, njima 3131, odnosno 46,4 % izrečena je uvjetna osuda, dok je protiv 1723 osoba, odnosno 25,5 % izrečena novčana kazna, a prema 598 osoba ili 8,8 % sudska opomena. Svega 1293 osobe ili 19, 1% osuđene su na kaznu zatvora.

Iz prezentiranih podataka je vidljivo da uvjetne osude i novčane kazne egzistiraju u vrlo visokom postotku, što se ponavlja kao apsolutni trend kod ovog kaznenog djela. Naime, kako iz godine u godinu raste broj osuđenih počinitelja, istom takvom brzinom povećava se i broj izrečenih uvjetnih osuda u apsolutnom iznosu. Činjenica jest da se uvjetne osude i novčane kazne izriču najvećim dijelom za najblaži oblik, odnosno posjedovanje droge zbog osobnog uživanja, gdje je bilo čak 2752 uvjetnih osuda i 1715 novčanih kazni, ali uvjetnih osuda imamo u stavu 2/ odnosno prodaji droge gdje je bila zapriječena kazna zatvora do 12 godina (78 uvjetnih osuda), st. 4/ pravljenju i nabavi prekursora (15 uvjetnih osuda), st. 5/ kod davanja drugome droge na uživanje ili omogućavanju uživanja droge (233 uvjetnih osuda), pa čak i u st. 6/ za koji je zapriječena kazna zatvora do 10 godina, a radi se o kvalificiranim oblicima davanja droge na uživanje (52 uvjetnih osuda).

Od osuda na 1293 kazni zatvora, do godine dana osuđeno je 714 osoba (55,2 %), do tri godine 450 osoba (34,8 %), do pet godina 95 osoba (7,3%), do sedam godina 11 osoba (0,8%), do deset godina 18 osoba (1,3%), dok su na kaznu zatvora iznad deset godina osuđene svega dvije osobe, a na kaznu dugotrajnog zatvora tri osobe.

Državno odvjetništvo nastoji žalbenom politikom poboljšati ove trendove, pa je tako na presude protiv ovih osuđenih osoba uložilo 491 žalbi zbog odluke o kazni, što znači da je svaka 13,7 presuda pobijana žalbom. Međutim to nije ni približno dovoljno, a jedini zaključak takvom stanju može biti ili da su zapriječene kazne previsoke ili da sudovi pri odmjeravanju kazne precjenjuju olakotne a podcjenjuju otegotne okolnosti.

Dakle, uočava se velika razlika između zakonom predviđenih zakonskih okvira i izrečenih kazni u konkretnim predmetima. Evidentno je da sudovi ne iskorištavaju predviđene zakonske okvire, već kazne u pravilu odmjeravaju u prvoj polovini ili prvoj trećini zapriječene kazne. Povećanje maksimalno zapriječenih kazni očigledno nema nikakva efekta na sudove, jer oni izriču uvijek iste, uglavnom blage kazne, ma koliku im visinu kazne zakon dozvoljavao. Povećanje zakonskih minimuma normirano najnovijim izmjenama i dopunama KZ-a je svakako jedna od okolnosti koja će prisiliti sudove na izricanje strožih kazni. Druga okolnost je normiranje većih i strožih ograničenja u odredbama koje govore o mogućnostima ublažavanja kazne. Novim izmjenama i dopunama KZ-a i tu je nešto poboljšano, jer je uvedena razlika između zakonskog i sudskog ublažavanja kazne, tako da su kod sudskog ublažavanja za kaznena djela za koja je zapriječena kazna zatvora od najmanje tri godine ili

viša dane manje mogućnosti ublažavanja.

U nastavku ćemo nešto reći i o primjeni načela oportuniteta kod odraslih osoba. Radi se o čl. 175. ZKP-a, kada državni odvjetnik može pod određenim zakonskim pretpostavkama odgoditi kazneni progon za djela za koja je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine, ukoliko je djelo nižeg stupnja krivnje kod kojih štetne posljedice nisu takvog značaja da obvezuju kazneni postupak. Kod kaznenog djela zlouporabe droge ovaj institut se može, s obzirom na zapriječenu kaznu, primijeniti samo na stav 1/, odnosno na posjedovanje droge radi vlastite uporabe. U tom slučaju potrebna je privola prijavljene osobe da će se podvrgnuti određenom tretmanu, odnosno ispuniti jednu ili više zakonom predviđenih obaveza. Kod ovog djela to je obveza podvrgavanja odvikavanju od droge. Ukoliko prijavljena osoba ispuni obvezu, državni odvjetnik donosi rješenje o odbačaju kaznene prijave. Među promatranom grupom odraslih osoba u dvogodišnjem periodu bilo je 38 takvih slučajeva.

Mlađi punoljetnici kao dobna skupina između 18 i 21 godinu života mogu, s obzirom na svoj predživot, prijašnju kažnjavanost za istovrsno djelo, način i motiv izvršenja djela, mogu odgovarati i po općim odredbama ZKP-a, a mogu odgovarati i po odredbama Zakona o sudovima za mladež.

U promatranj grupi bilo je 2777 mlađih punoljetnika, od kojih je njih 1762 odgovaralo po općim odredbama ZKP-a i 1015 mlađih punoljetnika koji su odgovarali po odredbama ZSM.

Od ukupnog broja osuđenih mlađih punoljetnika, njima 992, odnosno prema 54% izrečena je uvjetna osuda, što znači da uvjetne osude kod ove dobne skupine egzistiraju u još višem postotku. I kod njih se uvjetne osude izriču najvećim dijelom za najblaži oblik, odnosno posjedovanje droge zbog osobnog uživanja, gdje je bilo čak 808 uvjetnih osuda i 116 novčanih kazni, ali uvjetnih osuda imamo u stavu 2/ odnosno prodaji droge gdje je bila zapriječena kazna zatvora do 12 godina (43 uvjetnih osuda), st. 4/ pravljenju i nabavi prekursora (5 uvjetnih osuda), st. 5/ kod davanja drugome droge na uživanje ili omogućavanju uživanja droge (86 uvjetnih osuda), pa čak i u st. 6/ za koji je zapriječena kazna zatvora do 10 godina, a radi se o kvalificiranim oblicima davanja droge na uživanje (50 uvjetnih osuda). Činjenica jest da su sudovi daleko blaži kod izricanja kazni ovoj dobnoj skupini.

Od ukupnih osuda mlađim punoljetnicima na kaznu zatvora do godine dana osuđeno je 137 mlađih punoljetnika (80%), do tri godine 31 mlađi punoljetnik (18,1 %) i do pet godina 3 mlađa punoljetnika (1,7%), dok težih osuda za mlađe punoljetnike nije bilo.

Prema mlađim punoljetnicima primjenjivao se i institut oportuniteta po čl. 175. ZKP i takvih slučajeva u promatranj grupi bilo je 431 mlađih punoljetnika.

Prema drugoj grupi mlađih punoljetnika koji su procesuirani po odredbama ZSM, od ukupnog broja od 1015, prema 702 mlađih punoljetnika, odnosno 69 % primijenjen je postupak oportuniteta po odredbama čl. 63. i 64. ZSM. Ovdje se radi o jednom vrlo ozbiljnom pristupu, u koji su uključeni stručni suradnik u državnom odvjetništvu, nadležni centar za socijalnu skrb i po potrebi nadležni centar za prevenciju ovisnosti. U okviru ovih mjera također se nalažu posebne obveze, najčešće je to odvikavanje od eksperimentiranja s drogom, a u slučajevima ovisnosti i liječenje od uporabe droge. U ove postupke uključeni su u svim mogućim slučajevima i roditelji mlađeg punoljetnika i kroz period od nekoliko mjeseci intenzivno se radi s mlađim punoljetnikom. Ukoliko on u tom roku ne ispuni obvezu koju je dao, državno odvjetništvo protiv njega pokreće kazneni postupak.

Od preostalog broja mlađih punoljetnika prema njih 160 (15,7 %) izrečene su odgojne mjere, prema 119 mlađih punoljetnika (11,7 %) pridržaj maloljetničkog zatvora, dok je 34 mlađih punoljetnika (3,3 %) osuđeno na kaznu maloljetničkog zatvora.

Institut pridržaja maloljetničkog zatvora prvi put je normiran u ZSM a sastoji se u tome da se mlađi punoljetnik oglašava krivim za počinjeno djelo, ali se pridržava izricanje kazne. Uz presudu mu se izriče odgojna mjera pojačanog nadzora i jedna ili više obveza koje treba ispuniti. Presudom se također utvrđuje da naknadno može biti izrečen maloljetnički zatvor ukoliko počinitelj kroz vrijeme kušnje koje određuje sud, počini novo kazneno djelo ili se protivi provođenju odgojne mjere.

U odnosu na maloljetne počinitelje kaznenih djela u promatranoj grupi bilo ih je 842. Od ukupnog broja prema 509 maloljetnika, odnosno 60% primijenjen je postupak oportuniteta po odredbama čl. 63. i 64. ZSM koji je već ranije opisan kada smo govorili o mlađim punoljetnicima.

Od preostalog broja maloljetnika prema njih 304 (36,4 %) izrečene su odgojne mjere, prema 25 maloljetnika (2,9 %) pridržaj maloljetničkog zatvora, dok je četvero maloljetnika osuđeno na kaznu maloljetničkog zatvora.

Zaključno možemo istaknuti da je cilj zakonodavstva i mjera koje se poduzimaju zbog suzbijanja zlouporabe opojnih droga s jedne strane borba protiv proizvođača i preprodavača opojnih droga, a s druge strane pružanje pomoći osobama koje su povremeni konzumenti droga ili su već postale ovisnici. Stoga je naše zakonodavstvo u toj oblasti i normirano na način da su za proizvođače, preprodavače i njihove organizacije zapriječene visoke zatvorske kazne, dok za počinitelje koji su ustvari njihove žrtve i koji kupuju drogu za svoje potrebe ili se bave sitnom preprodajom kako bi se domogli novaca za financiranje vlastite ovisnosti predviđen čitav niz alternativnih mjera koje mi nazivamo oportunitetom, a što je i u skladu s međunarodnim preporukama a sve opet u cilju da se osobe koje su tek počele konzumirati drogu ili samo s njom eksperimentiraju izvuku iz kruga droge.

Državno odvjetništvo podržava takva alternativna rješenja što je vidljivo iz prikazanih podataka, gdje u velikom broju slučajeva posebno kod maloljetnika i mlađih punoljetnika, pa čak i kod odraslih osoba primjenjuje te institute i odgađa kazneni progon pružajući šansu počiniteljima da uz pomoć nadležnih za to osposobljenih službi prekinu s takvim ponašanjem.

S druge strane mišljenja smo da osobe koje preprodaju opojnu drogu radi ostvarivanja imovinske koristi koja je vrlo velika, koje djeluju samostalno ili organizirano, trebaju za svoja djela biti osuđeni na adekvatne kazne koje ne bi smjele biti u donjim granicama zapriječenih. Možda će nam nova zakonska rješenja omogućiti da slijedećih godina budemo zadovoljniji kaznenom politikom sudova i da će počinitelji čiji je isključivi motiv ostvarivanje profita biti suđeni na vremenski dulje kazne zatvora, što će u svakom slučaju pridonijeti i specijalnoj prevenciji, jer kod ovih kaznenih djela, djelomično i zbog kaznene politike sudova, imamo izuzetno visok postotak recidivizma.

Drago Marincel,
zamjenik Glavnog državnog odvjetnika
Republike Hrvatske

NEZAKONITI DOKAZI U KAZNENOM POSTUPKU

1. UVOD

Pojam dokaza kao jedan od središnjih pojmova kaznenog procesnog prava oduvijek je izazivao mnoge teorijske rasprave i sporove.

Razlog tome leži u činjenici što je dokazivanje, uz vlastito opažanje, jedan od načina utvrđivanja činjenica u kaznenom postupku. Kompleksnost ovog problema produbljena je pojmom nezakonitih dokaza, koji spadaju u najteža pitanja suvremenog kaznenog procesnog prava. Na taj pojam nadovezuje se zabrana temeljenja sudskih odluka na dokazima pribavljenim, na nezakoniti način. Provođenje propisane zabrane ostvaruje se kroz izdvajanje nezakonitih dokaza iz spisa predmeta.

Koje dokaze će sud provesti tijekom postupka zakon ne određuje, kao niti njihovu dokaznu snagu. Sud nije vezan nikakvim formalnim dokaznim pravilima, već je ocjena dokaza prepuštena slobodnoj ocjeni suda. Sud, dakle, u kaznenom postupku smije sve činjenice utvrđivati bilo kojom vrstom i količinom dokaza koju smatra dostatnom za uvjerenje o njezinom postojanju ili nepostojanju.

U postupku dokazivanja možemo razlikovati nekoliko stadija ili faza.

U prvoj se u pogledu dokaza, koji su pribavljeni u prethodnom postupku, odlučuje hoće li se izvesti pred sudom.

U drugoj fazi se ti dokazi izvode pred sudom, dok se u trećoj, konačnoj fazi sadržaj izvedenog dokaza podvrgava savjesnoj ocjeni svakog dokaza pojedinačno i u svezi s ostalima, te se na temelju takve ocjene izvodi zaključak je li neka činjenica dokazana ili nije.

2. POJAM I VRSTE NEZAKONITIH DOKAZA

Propisi kojima se zabranjuje da se u kaznenom postupku činjenice utvrđuju putem nezakonitog dokaza danas su vrlo važni. Razvili su se evolucijom shvaćanja o cilju kaznenog procesnog prava, posebice njegovoj zaštiti temeljnih prava i sloboda građana. Kod nas, nezakoniti dokazi jesu, prema odredbi članka 9. stavka 2. oni "koji su pribavljeni kršenjem Ustava, zakonom ili međunarodnim pravom zajamčenih prava obrane, prava na dostojanstvo, ugled i čast, te pravo na nepovredivost osobnog i obiteljskog života, kao i oni dokazi koji su pribavljeni povredom odredaba kaznenog postupka i koji su izričito predviđeni ovim Zakonom, te drugi dokazi za koje se iz njih saznalo".

Opisanim proširenjem pojma nezakonitog dokaza u našem je kaznenom procesnom pravu usvojena "teorija plodova otrovne voćke" prema kojoj su nezakoniti dokazi ne samo koji su pribavljeni na nezakonit način, nego i oni za koje se iz njih saznalo, tj. izvedeni dokazi.

Definicija našega članka 9. stavak 2. pokazuje nam da i naše pravo ne nadovezuje na svaku pogrešku u prikupljanju i izvođenju dokaza sankciju neupotrebljivosti, nego samo onda kada se radi o dokazima kod čijeg su prikupljanja ili izvođenja, neovisno od pitanja njihove pouzdanosti pojavljuju kršenja određenih procesnih formi, namijenjenih zaštiti određenih osobnih prava i sloboda građana ili okrivljenikovih prava obrane u kaznenom postupku.

Samo takve dokaze, dokaze kod čijeg su prikupljanja ili izvođenja povrijeđene "zaštitne forme", kazneno procesno pravo proglašava nezakonitim i ujedno propisuje zabranu da se putem njih u kaznenom postupku utvrde činjenice.

Pravo na pošteno suđenje utvrđeno je i u članku 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Prema odredbi članka 9. našeg Zakona, nezakoniti dokazi mogu se podijeliti na tri skupine.

U prvu spadaju dokazi pribavljeni povredom određenih temeljnih prava i sloboda građana (prava na formalnu i materijalnu obranu, prava na dostojanstvo, ugled i čast, te prava na nepovredivost osobnog i obiteljskog života).

U drugu skupinu spadaju dokazi koji su izričito u zakonu predviđeni kao neupotrebljivi pri donošenju sudske odluke u kaznenom postupku. Zakon je predvidio pet kategorija dokaza i to:

- a) izvori saznanja pribavljeni nezakonitim mjerama tajnog nadzora nad telekomunikacijama, osobama, prostorijama ili predmetima, odnosno tajnih infiltracija u kriminalne skupine (članka 182. stavak 6. i članka 42. stavak 8. ZUSKOK-a)
- b) zapisnici o nezakonito obavljenim pretragama prostorija (članak 232.)
- c) zapisnici o iskazima okrivljenika u slučajevima kada je taj iskaz izveden na određeni zabranjen način (članak 237. stavak 9.)
- d) zapisnici o iskazima svjedoka u slučajevima u kojima sud nije poštivao zabranu da se neki svjedok ispituje o činjenicama koje predstavljaju zakonom zaštićenu tajnu ili je spriječio neku osobu da koristi svoje pravo na uskratu svjedočkog iskaza tamo, gdje joj to zakon omogućuje (članak 235. i članak 34. točka 2. ZUSKOK-a)
- e) zapisnici o ispitivanju vještaka u slučajevima u kojima je kao svjedok bila ispitana osoba koja to pravno ne smije biti (članak 250. stavak 1.)

Konačno, u treću skupinu nezakonitih dokaza pripadaju dokazi za koje se saznalo pomoću nezakonitih dokaza. Radi se o izvedenom dokazu koji je pribavljen na zakonit način, ali se za taj dokaz saznalo iz nekog drugog, izvornog dokaza pribavljenog na nezakoniti način.

3. OSOBNI DOKAZI NA KOJIMA SE NE MOŽE TEMELJITI SUDSKA ODLUKA

Svi dokazi koji se izvode u tijeku postupka moraju biti izvedeni na strogo propisan način. Nepoštivanje stroge procedure kod izvođenja dokaza povlači za sobom teške posljedice, na takvim dokazima ne može se temeljiti sudska odluka.

Istražni sudac po službenoj dužnosti ili na prijedlog stranke donijet će rješenje o izdvajanju zapisnika, a ako on to ne učini, onda to čini predsjednik vijeća kada primi optužnicu ili izvanraspravno vijeće pri odlučivanju o prigovoru protiv optužnice, a naposljetku vijeće prije zaključenja glavne rasprave.

Ako državni odvjetnik Republike Hrvatske utvrdi da je pravomoćna presuda utemeljena na nezakonitom dokazu mora podignuti zahtjev za zaštitu zakonitosti (članak 418. stavak 2. Zakona o kaznenom postupku).

3.1. Okrivljenik

Okrivljenik je osoba protiv koje se vodi kazneni postupak kao i osoba s duševnim smetnjama prema kojoj se vodi poseban postupak.

U prikupljanju obavijesti redarstvene vlasti ne mogu građane ispitivati u svojstvu okrivljenika, svjedoka ili vještaka, uz izuzetak naveden u članku 177. Zakona.

Naime, kada policija prikuplja obavijesti i od osumnjičenika koji je uhićen ili protiv kojeg treba poduzeti pretragu stana, omogućit će mu se da uzme branitelja, ostavljajući mu rok od tri sata u kojemu je dužan osigurati branitelja, i dok to vrijeme ne istekne, neće se poduzimati pretraga stana niti će se od osumnjičenika prikupljati obavijesti. Ako izabrani branitelj u tom roku ne može doći, omogućit će mu se da uzme branitelja s liste dežurnih odvjetnika, koju za područje županije sastavlja Hrvatska odvjetnička komora i dostavlja nadležnim policijskim upravama, uz izvješće županijskom sudu.

Posebno treba naglasiti da tog branitelja ne mogu odrediti i postaviti organi koji provode ispitivanje, već se radi o isključivom pravu same osobe koja treba biti ispitana.

Ne može se raditi o valjanosti zapisnika ako se osumnjičenik odrekao od prava na izbor i nazočnost branitelja ili određivanje branitelja od organa koji provodi ispitivanje. Dakle, zapisnik o ispitivanju osumnjičenika od strane redarstvenih vlasti može biti zakonit samo ako je bio nazočan branitelj. Pod istim uvjetima ispitivanje može obaviti i državni odvjetnik, te se takvi zapisnici mogu koristiti u kaznenom postupku.

Na iskazu okrivljenika ne može se temeljiti sudska odluka i taj iskaz mora biti izdvojen iz spisa predmeta:

- a) ako okrivljeniku nije priopćeno zašto se okrivljuje i koji su osnovi sumnje protiv njega,
- b) ako nije upozoren da nije dužan iznijeti svoju obranu niti odgovarati na postavljena pitanja,
- c) ako nije upozoren da može uzeti branitelja po svom izboru koji može biti prisutan ispitivanju,

- d) ako je prilikom ispitivanja primijenjena sila, prijetnja ili druga slična sredstva da bi se došlo do njegove izjave ili priznanja,
- e) ako je ispitan bez branitelja, tog se prava nije izričito odrekao, a obrana nije obvezna,
- f) ako je ispitan bez branitelja u situacijama kada to Zakon izričito ne dopušta.

Uvjet za valjanost iskaza okrivljenika u dokaznom postupku je isključenje primjene sile, prijetnje ili drugog sličnog sredstva kao metode da se dođe do njegove izjave, neovisno da li ona predstavlja priznanje ili ne.

Primjenom ove odredbe i na izjave koje ne predstavljaju priznanje važno je za primjenu doktrine plodova otrovne voćke.

Zakon izričito ne dopušta ispitivanje okrivljenika bez branitelja, odnosno postoji obvezna obrana:

- a) ako je okrivljenik nijem ili gluh,
- b) ako je nesposoban sam se braniti,
- c) ako se postupak vodi za kazneno djelo za koje se može izreći kazna dugotrajnog zatvora,
- d) ako je protiv okrivljenika određen pritvor, on mora imati branitelja za sve vrijeme trajanja pritvora,
- e) ako ga se tereti za kazneno djelo za koje se prema zakonu može izreći zatvorska kazna od osam (8) godina u vrijeme dostave optužnice,
- f) ako mu se sudi u odsutnosti, čim se donese rješenje o suđenju u odsutnosti.

3.2. Svjedok

Zakon o kaznenom postupku ne sadrži odredbe o definiranju pojma svjedoka, međutim, prema opće priznatim kriterijima neka osoba može se smatrati svjedokom, kada je sud utvrdi svjedokom, s time da prethodno prihvati dokazni prijedlog stranke da se određena osoba ispita u svojstvu svjedoka. U slučaju pribavljanja iskaza svjedoka silom, prijetnjom ili drugih sličnim zabranjenim sredstvima ne može se utemeljiti sudska odluka i zapisnik mora biti izdvojen iz spisa predmeta.

Svaka osoba koju sud poziva za svjedoka mora se odazvati pozivu, međutim, postoje iznimke od ovog općeg pravila.

U članku 233. Zakona o kaznenom postupku određen je krug osoba koje uopće ne mogu biti ispitane kao svjedoci, te zapisnik o ispitivanju takve osobe uvijek predstavlja nezakonit dokaz.

Članak 234. Zakona o kaznenom postupku utvrđuje krug osoba koje imaju pravo odlučiti hoće li svjedočiti, a da li bi njihov iskaz bio valjan dokaz moraju biti upozoreni i to upozorenje u smislu stavka 3. istog članka mora biti uneseno u zapisnik.

Međutim, navedene osobe ne mogu uskratiti iskaz ako se radi o kaznenom djelu kaznenopravne zaštite djece i maloljetnika iz članka 117. Zakona o sudovima za mladež.

Isto tako, ako se radi o maloljetniku, koji s obzirom na dob i duševnu razvijenost nije sposoban shvatiti značenje prava da ne mora svjedočiti ne može se ispitati kao svjedok, ali saznanja dobivena od njega putem stručnih osoba, srodnika ili drugih osoba koje su s njim bile u kontaktu mogu koristiti kao dokaz.

3.3. Ispitivanje djelatnika redarstvenih vlasti kao svjedoka

Zakonom je izrijekom određeno da moraju biti izdvojene sve službene zabilješke odnosno zapisnici koje su redarstvene vlasti sastavile na temelju obavijesti koje su im dali građani, odnosno osumnjičenik ispitan bez prisutnosti branitelja. U procesuiranju predmeta često se djelatnici redarstvenih vlasti predlažu kao svjedoci koji očito imaju saznanja o činjenicama važnim za kazneni postupak.

U ovakvim slučajevima sud ocjenjuje da li su djelatnici redarstvenih vlasti do saznanja došli obavljanjem svoje službene dužnosti ili su do takvih saznanja došli na drugi način. Sudska je praksa zauzela stav da se ispitivanjem djelatnika redarstvenih vlasti u spis ne unose saznanja do kojih su došli obavljanjem razgovora s građanima. Takav dio iskaza predstavlja nezakonit dokaz i mora se izdvojiti iz spisa.

U predmetima organiziranog kriminala često se koristi prikriveni istražitelj kao izvidna mjera kojem se privremeno ograničavaju ustavna prava i slobode, a koja je određena odlukom suda. Izmjenom Zakona o kaznenom postupku iz 2002. godine predviđeno je da se prikriveni istražitelj ispita kao svjedok. Međutim, prikriveni istražitelj se može ispitati samo na okolnost provođenja posebne izvidne mjere. Ne postoji mogućnost da se prikriveni istražitelj ispituje na okolnosti sadržaja razgovora s okrivljenikom, jer bi takvi dijelovi iskaza predstavljali nezakoniti dokaz i kao takvi bi bili izdvojeni iz spisa predmeta.

3.4. Vještak

U članku 250. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku navedeni su slučajevi u kojima se za vještaka ne može uzeti određena osoba, odnosno kada se na iskazu vještaka ne može temeljiti sudska odluka, a to su:

- ako je za vještaka uzeta osoba koja ne može biti saslušana kao svjedok, ili
- osoba koja je oslobođena dužnosti svjedočenja, odnosno ako je prema vještaku počinjeno kazneno djelo.

Prema članku 250. stavak 3. Zakona o kaznenom postupku ne isključuje se mogućnost da u predmetu vještači osoba koja je saslušana kao svjedok.

Predmet vještačenja su određeni predmeti ili spisi. Da li će takvo vještačenje biti zakonito ovisi o činjenici da li su radnje kojima su spisi ili predmeti izuzeti provedene zakonito. U slučaju nezakonito izuzetih predmeta ili spisa dolazi do primjene doktrine plodova otrovne voćke.

Prema tome, ako sud utvrdi da su predmeti ili isprave izuzeti suprotno zakonu, prema doktrini plodova otrovne voće postaju nezakoniti i svi dokazi proizašli iz nezakonito provedene radnje, pa samim time i nalaz i mišljenje vještaka.

3.5. Predmeti prikupljeni radnjama koje su obavljene na nezakonit način

Redarstvene vlasti i sudovi obavljaju niz radnji kojima se prikupljaju predmeti koji će poslužiti kao dokaz.

Tu se prije svega ukazuje na predmeta i isprave koje prikupljaju redarstvene vlasti, a pri tome nisu postupali u skladu s odredbama Zakona o kaznenom postupku.

Najčešće se tu radi o zapisnicima o privremenom oduzimanju predmeta, o zapisnicima o pretrazi stana ili osoba, te zapisnicima sastavljenim u svezi obavljenih drugih istražnih radnji.

3.6. Pretraga stana i drugih prostorija

Pretraga stana i drugih prostorija okrivljenika može se poduzeti ako je vjerojatno da će se pretragom okrivljeni uhititi ili će se pronaći tragovi kaznenog djela ili predmeti koji su važni za kazneni postupak. Pretraga se određuje obrazloženim pismenim nalogom, a pravo je osobe da ona ili njen zastupnik i obvezno dva svjedoka budu prisutni pri pretrazi.

Pretrazi se može pristupiti i bez službenog naloga:

- ako je to prijeko potrebno radi izvršenja naloga o uhićenju ili radi hvatanja počinitelja kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora najmanje tri godine,
- ako je to prijeko potrebno radi otklanjana ozbiljne opasnosti po život i zdravlje ljudi ili imovinu većeg opsega (članak 211. stavak 1. Zakona).

U praksi su postojale dvojbe u pogledu pregleda, koji mogu obavljati redarstvene vlasti i bez naloga istražnog suca i pretrage, koja se provodi temeljem naloga istražnog suca. U sudskoj praksi zauzeto je stanovište da redarstvene vlasti mogu obavljati samo vanjski pregled (bez uvlačenja ruku u džepove, bez otvaranja zatvorenih dijelova i sl.).

Kod pretrage, prema sudskoj praksi, svjedoci moraju biti prisutni u svakom trenutku pretrage u prostoriji koja se pretražuje, a u nekim slučajevima moraju biti prisutne i treće osobe. Tako za valjanost pretrage prostorija odvjetničkog ureda Zakon o odvjetništvu traži nazočnost osobno suca koji je izdao nalog ili drugog suca kojeg on ovlasti, a također i obavještavanje odvjetničke komore ili zbora o izdanom nalogu za pretragu, te obaveznu nazočnost njihovog predstavnika samoj pretrazi.

Odredbom članka 218. stavak 3. Zakona o kaznenom postupku naznačeno je koji predmeti ne podliježu privremenom oduzimanju, pa stoga kada bi bili oduzeti ne mogu predstavljati zakoniti dokaz, međutim, postoje iznimke u stavku 4. istog članka.

Dokazi pribavljeni protivno ovim odredbama prema izričitoj zakonskoj odredbi smatraju se dokazima na kojima se ne može utemeljiti sudska odluka.

Tehničke snimke koje su rezultat posebnih izvida kaznenih djela kojima se privremeno ograničavaju ustavna prava i slobode, a kojima su obuhvaćene i osobe u odnosu na koje nije izdan nalog istražnog suca, mogu biti dokaz u kaznenom postupku pod uvjetom da se u radnjama te osobe radilo o kaznenom djelu za koje je dopušteno izdavanje ovakvog naloga.

4. ZAKLJUČAK

Problem nezakonitih dokaza izuzetno je složen problem suvremenog kaznenog prava. Sudbina kaznenog postupka i njegovo zakonito i pravično okončanje u velikoj mjeri ovise o blagovremenom izdvajanju nezakonitih dokaza iz spisa predmeta. Izdvajanje nezakonitih dokaza zapravo je sredstvo kojim se samo djelomično postiže cilj, tj. zabrana uporabe dokaza pribavljenih na nezakoniti način koja je propisana u članku 29. stavak 4. Ustava Republike Hrvatske. Nužno je potrebno onemogućiti svaki, a ne samo formalni utjecaj nezakonitih dokaza na donošenje sudske odluke, što znači isključiti i njihov mogući prikriveni utjecaj.

Litaratura

1. *Krapac D. : Kazneno-procesno pravo "Narodne novine" d.d. Zagreb 2003.*
2. *Pavišić B., Vučković M., Veić P. i Radolović A. : Zakon o kaznenom postupku s komentarom i sudskom praksom: MUP, Zagreb, 1998.*
3. *Pavišić B. : Komentar Zakona o kaznenom postupku, IV izdanje, Rijeka, 2003.*
4. *Kos. D. : Nezakoniti dokazi u kaznenom postupovnom pravu Republike Hrvatske - Hrvatska pravna revija, 2004.*
5. *Garačić A. : Novi Zakon o kaznenom postupku - Hrvatsko sudstvo, 6/1998*
6. *Carić M. : Izdvajanje nezakonitih dokaza iz spisa predmeta - Ključni trenutak kaznenog postupka - Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva - 2004.*

Darko Klier
Zamjenik Glavnog državnog odvjetnika
Republike Hrvatske

ŽALBA DRŽAVNOG ODVJETNIKA
PROTIV PRVOSTUPANJSKE PRESUDE
(pojedina zapažanja, pitanja, osvrt)

Izvješće Državnog odvjetništva Republike Hrvatske o radu državnih odvjetništava u 2005. godini sadrži pokazatelje koji upućuju na dobar prosjek uspješnosti državnih odvjetništava glede ishoda kaznenih postupaka pokrenutih po službenoj dužnosti i po prijedlogu. Po optužbama državnih odvjetnika kao ovlaštenih tužitelja izrečeno je 87,8% osuđujućih presuda, te svega 7,3% oslobađajućih presuda.

U ukupnoj strukturi izrečenih i primijenjenih kaznenopravnih sankcija, razvidno je iz Izvješća, kazna zatvora participira sa zadovoljavajućih 14,1%, novčana kazna izrečena je u 17,2% presuda, dok je uvjetna osuda primijenjena u 66,4%, a sudska opomena u 2,3% presuda.

Državna odvjetništva podnijela su žalbe protiv 3594 presude, od čega je 46,8% od ukupnog broja žalbi podneseno iz žalbenih osnova povreda zakona (formalnog i materijalnog) i pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, a ukupno 53,2% žalbi podneseno je zbog odluke suda o kaznenoj sankciji i iz drugih razloga.

U izvješću iskazani podaci, također, pokazuju da se državnim odvjetništvima koja imaju najveći broj uvjetnih osuda prihvaća do 40% žalbi podnesenih po žalbenoj osnovi zbog odluke o kaznenoj sankciji.

Pregledi rada županijskih državnih odvjetništava i djelomični pregledi rada općinskih državnih odvjetništava koji su poduzeti tijekom 2006., te drugostupanjsko postupanje Državnog odvjetništva Republike Hrvatske u smislu odredbe članka 373. stavka 1. Zakona o kaznenom postupku, bez obzira na statistički relativno visok stupanj uspješnosti, međutim, ukazuju na ipak nedostatnu uporabu žalbe kao postupovne radnje kojoj je funkcija pobijanje i korekcija nepravilnih i nezakonitih nepravomoćnih prvostupanjskih presuda, kao i na nedovoljnu učinkovitost tog redovitog pravnog lijeka u slučajevima kada je on podnesen. Naime, ustanovljene pogreške u suđenju sa jasnom štetnom refleksijom na ispravnost nepravomoćnih presuda tvore znakovito širi prostor njihove poboynosti od onog zahvaćenog žalbama.

Slijedom izloženog, dakle, odmah se nameće zaključak o nužnosti promjene pristupa državnih odvjetnika u njihovoj dvojakoj funkciji; kao tijela državne vlasti i kao tužiteljske stranke u kaznenom postupku, prilikom razmatranja svakog zaprimljenog pisanog otpavka presude prvostupanjskog suda, odlučivanja o podnošenju žalbe, uz napomenu da takvo odlučivanje uvijek treba biti kolegijalno, te, konačno, kada se žalba podnosi, prilikom izbora osnova pobijanja presude i njihovog pravilnog i argumentiranog instruiranja i obrazlaganja.

Naglašava se da je za pravni poredak, a unutar njega kaznenopravnu zaštitu sa efikasno i proporcionalno upotrebljenim instrumentima prinude u bez štete, a s afirmacijom garancije zaštite temeljenih ljudskih prava, od posebne važnosti preispitivanje pravilnosti i zakonitosti prvostupanjskih presuda u žalbenom postupku. Taj se postupak bitno razlikuje od prvostupanjskog kaznenog postupka prvenstveno po stranačkoj dispozitivnosti glede njegova iniciranja, za državnog odvjetnika znakovitoj stoga što je inicijativa njegova pokretanja uvijek dispozitivna, te nikada utemeljena na oficijoznom načelu. To znači da je isključivo o volji stranaka ovisno da li će nepravomoćna presuda uopće biti podvrgnuta ispitivanju njezine pravilnosti i zakonitosti u drugostupanjskom postupku, a kada se taj postupak podnesenom žalbom inicira, volja stranke koja je podnijela žalbu limitira ga svojim određenjem smjera i opsega ispitivanja, uz tek suženo ispitivanje povreda formalnog i materijalnog zakona po službenoj dužnosti koju ima drugostupanjski sud. Na izloženi način stranke svojom voljom, zapravo, nepodnošenjem ili podnošenjem žalbe, a u potonjem slučaju svojim aktivitetom, pravnim znanjem i vještinom u pronalaženju i artikulaciji činjeničnih i pravnih "slabosti" pobijane presude, determiniraju sadržaj pravomoćne i konačne sudske odluke.

Uzged, stranačka dispozitivnost intenzivna je, te je njezin utjecaj na sadržaj pravomoćne sudske odluke definitivan, u slučaju odustanka od žalbe, obzirom da je do odluke višeg suda uvijek moguće zakonito spriječiti preispitivanje nepravomoćne presude, kao i u slučaju odricanja od prava na žalbu, kada se faza drugostupanjskog kaznenog postupka, voljom stranaka, potpuno eliminira.

Uvodno prikazani podaci uspješnosti državnih odvjetništava, dovedeni u korelaciju sa zahtjevima koji se imperativno nameću državnom odvjetniku kada u okviru svojih zakonskih dužnosti odlučuje o uporabi žalbe u kaznenom postupku, odnosno o pravcu i opsegu pobijanja presuda suda prvog stupnja, odredilo je smisao i svrhu ovog rada sa objektivno zadanom praktičnom nužnošću bitne restrikcije u ukupnosti ove opsežne problematike, na parcijalnu i fragmentarnu aspekciju u mjeri koja je prikladna za buduće uklanjanje zapaženih eklatantnih stereotipa pogrešaka u žalbama državnog odvjetnika i to onih podnesenih isključivo na štetu optuženika, a protiv osuđujućih i oslobađajućih nepravomoćnih presuda sudova prvog stupnja.

Državnom se odvjetniku, dakle, nameće zadatak da proukom i analizom pisanog otpredavanja prvostupanjske presude najprije obrati pozornost na njezinu izreku glede sadržaja pravnorelevantnog činjeničnog supstrata i podvođenja tog supstrata pod zakon, bez obzira što se u praksi najčešće radi o preuzimanju u izreku presude odnosno dijela optužnog prijedloga ili optužnice, a zatim pozornim razmatranjem odluka koje je donio prvostupanjski sud, preliminarno ustanovi formalnu ispravnost izreke presude, ali i primjenu kaznenog zakona, te pravilnost i zakonitost daljnjih odluka prvostupanjskog suda i njihovu sukladnost s vlastitim stajalištima u odnosu na pojedine odluke u okviru stranačkih zahtjeva i njegovih očekivanja kao tužitelja.

Nakon što je ustanovljen i analiziran stvarni judikat na koji se jedino odnosi izvršnost sudske odluke - njezina izreka, slijedi pozorna prouka obrazloženja presude u odnosu na točnost reprodukcije sadržaja dokazne građe, ocjenu istinitosti i vjerodostojnosti dokaza izvedenih na glavnoj raspravi, pozitivnog ili negativnog utvrđenja odlučnih činjenica; bilo izravno, bilo posredstvom drugih važnih činjenica - indicija ili pomoćnih činjenica, zatim zaključaka i odgovora na činjenična i pravna pitanja, te ostalih dijelova koje obrazloženje prvostupanjske presude mora razložno sadržavati (članak 359. Zakona o kaznenom postupku).

I kod razmatranja razloga prvostupanjske presude, državnom odvjetniku valja ocijeniti (kolegijalno) odražava li, odnosno u kojoj mjeri, nepravomoćna presuda, sada u svojoj cjelini sa obrazloženjem koje prati i objašnjava judikat, stajališta, težnje i realizaciju stranačkih zadataka tužitelja.

Odmah se napominje da treba biti pravilo da se žalba uvijek i beziznimno podnosi kada ne postoji potpuna sukladnost onog zadanog cilja tužitelja koji je bio realno dohvatljiv i očekivan, ali koja sukladnost, iznimno, ne mora istodobno biti posve i u svim elementima podudarna istaknutim prijedlozima tužitelja u optužnom aktu, te onima istaknutim tijekom kaznenog postupka i završne riječi.

Kada je odlučeno da se žalba podnese, slijedi ocjena, koja svakako nužno korespondira s onom prethodnom, s rezultatima koja je logički i semantički nedjeljiva, o uporabi zakonskih osnova za pobijanje presude. Ova je odluka dijelom zadana vrstom razmatrane presude - osuđujuće ili oslobađajuće.

Općenito, osnove za pobijanje presude čine najbitniji, ali i najsloženiji i najsuptilniji sastojak žalbe, a tome konzekventno i temeljni predmet odlučivanja višeg suda. Stoga pravilno postavljanje u žalbi, te ispravno iznošenje, interpretacija i argumentiranje uporabljenih osnova pobijanja prvostupanjske presude ima odlučujuće značenje za njezinu uspješnost.

Iako saznanja koja su prikupljena pregledima rada državnih odvjetništava i tijekom drugostupanjskog postupanja Državnog odvjetništva Republike Hrvatske neminovno trpe zbog nedostatka sustavno odabranog reprezentativnog uzorka, kritičkim razmatranjem sadržaja podnesenih žalbi glede kvalitete instruiranosti njihovih obrazloženja, ali i razmatranjem osuđujućih i oslobađajućih presuda koje su njima pobijane na štetu optuženika, jednoznačan je zaključak kako su se u dijelu proučenih žalbi, a njihova participacija nije zanemariva, ukazali upravo takvi propusti koji su posljedica ili nedovoljnog poznavanja, ili nepridržavanja pravila proizašlih iz slova zakona, te onih koja daje kaznenopravna dogmatika i pruža sudska praksa.

Razvidno je da je naprijed navedeno prije svega rezultat očito nedovoljnog poznavanja postojećeg Elaborata o žalbi, a poglavito neopravdanog zanemarivanja i propuštanja konzultiranja Priručnika za rad državnih odvjetnika.

Zapažena je i određena inaktivnost županijskih državnih odvjetništava u smislu njihova reagiranja primjedbama na rad nižim državnim odvjetnicima nakon pogrešaka koje su uočene ili su trebale biti uočene prilikom postupanja u smislu odredbe članka 373. stavka 1. Zakona o kaznenom postupku.

Kod pregleda rada općinskih državnih odvjetništava koje su poduzela županijska državna odvjetništva zanemarena je dimenzija pregleda žalbi protiv presude glede njihove potrebite kvantitativne uporabe, te kvalitete.

Postoji i nedostatak drugih osmišljenih oblika instruktivno – edukativnog djelovanja unutar organizacije državnog odvjetništva na planu razmatranom u ovom radu.

Pregledom dijela žalbi na koje se odnosi kritika, posebno je zapaženo da kod sastava i obrazlaganja žalbi koje nisu bile uspješne zbog, ponajprije, svoje pogrešne ili manjkave instruiranosti, nije dovoljno poznat ili nije dovoljno respektiran redoslijed žalbenih osnova, njegov sadržaj i smisao, te je kumulacija žalbenih osnova također bila pogrešna ili promašena, a sve kao posljedica nedovoljno jasnog diferenciranja činjeničnih i pravnih pitanja.

Uočeni propusti iziskuju da se na ovom mjestu ukaže na temeljno razlikovanje činjeničnog od pravnog pitanja.

Naime, predstavlja li neko pitanje iz konkretnog kaznenog postupka na koje po stajalištu tužitelja nije valjano odgovoreno u presudi, činjenično ili pravno pitanje, njegov karakter se određuje tako da se koristi pravilo po kojem sve ono što predstavlja postojeće okolnosti iz stvarnog života jest činjenično pitanje, dok pitanje odgovaraju li te konkretne okolnosti nekom pojmu iz pravne norme, predstavlja pravno pitanje.

Nedvojbeno, pravilno razgraničenje činjeničnih i pravnih pitanja temelj je za definiranje i međusobno razlikovanje žalbenih osnova, uz dodatnu, odista suštinsku, napomenu da je odnos činjeničnog i pravnog pitanja uvijek takav da se svodi na ovisnost pravnog pitanja o činjeničnom pitanju. Stoga se kod pobijanja nekog pravnog nedostatka presude i izbora osnove pobijanja nužno polazi od jasno određene činjenične osnove. To znači da se žalbom ne može pobijati neki pravni nedostatak presude dok žalitelj prethodno nije siguran u ispravnost činjenične osnove na koju se primjenjuje pravo, dakle, da je s tom činjeničnom osnovom suglasan ili je barem koncedira, te je ne pobija.

Iz navedenog slijedi daljnje pravilo za postizanje željene drukčije, po stajalištu žalitelja, pravilne primjene zakona (formalnog ili materijalnog) po kojem žalitelj prethodno mora razriješiti dvojbu li je do nedostatka u presudi došlo uslijed pogrešne primjene zakona na pravilno utvrđenom činjeničnom stanju ili uslijed ispravne primjene zakona, ali na nepravilno (pogrešno ili nepotpuno) utvrđeno činjenično stanje. U prvoj od dvije moguće situacije, presuda se izravno pobija zbog povrede zakona, a u drugoj samo zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

Dakle, žalbom se ne može, a da bi se uklonila jedna te ista ustanovljena nepravilnost presude, ni paralelno, niti simultano pobijati i pravni i činjenični nedostatak, već samo jedan od njih i to onaj u kojemu se nalazi uzrok nepravilnosti presude, tako da je primarni zadatak žalitelja, složen i delikatan, ispravno detektirati upravo taj uzrok.

Istaknuta pravila podcrtavaju važnost pridržavanja u žalbi redoslijeda žalbenih osnova po njihovu sadržaju i značenju, kao i njihove konkurencije, te mogućnosti kumulativne primjene žalbenih osnova, time da je ta kumulativna primjena uvijek sukcesivna, dok ne može biti, kako je to prethodno objašnjeno, nikada paralelna ili simultana.

Katalog osnova za pobijanje presude omogućava žalitelju njezino pobijanje zbog više različitih nedostataka koji je čini, odnosno mogu je činiti, nevaljanom i nezakonitom. Kako bi žalitelj postigao ispravan izbor osnova za pobijanje radi uspjeha žalbe, on treba voditi računa o redoslijedu osnova za pobijanje prema njihovu značenju i prioritetu, a koji je pak, kauzalno vezan, prema korelativnom odnosu žalbenih osnova, uz redoslijed i način odlučivanja višeg suda o pojedinim osnovama za pobijanje.

Žalbena osnova bitne povrede odredaba kaznenog postupka primarna je, obzirom da ima takav utjecaj na cjelokupni provedeni kazneni postupka da se on smatra ništavim, zajedno sa svim poduzetim postupovnim radnjama i donesenim odlukama.

Prema tome, kada drugostupanjski sud prihvaćanjem ili u povodu podnesene žalbe ustanovi postojanje apsolutno ili relativno bitne postupovne povrede, on više ne može ispitivati pobijanu presudu iz drugih žalbenih osnova, pa više ne dolazi u obzir ispitivanje ispravnosti utvrđenog činjeničnog stanja, primjene kaznenog zakona, izrečenih ili primijenjenih glavnih i sporednih kaznenopravnih sankcija i ispitivanje po drugim zakonom predviđenim žalbenim osnovama.

Učestala je pogreška u žalbama državnih odvjetnika da se u njihovu obrazloženju ova, po redosljedu pobijanja i redosljedu ispitivanja presude, najviša žalbena osnova obrazlaže prigovorima integriranim sa onima koji se odnose na pravilnost i potpunost utvrđenog činjeničnog stanja, ili se takvi prigovori koji se definitivno moraju odnositi na povredu formalnog zakona, štoviše, znaju se i derivirati iz onih kojima se pobija po prvostupanjskom sudu utvrđeno činjeničnog stanja.

Takvo obrazlaganje ove žalbene osnove nepravilno je, sa zamijećenom čestom praktičnom posljedicom da drugostupanjski sudovi zanemaruju njihovu "zamagljenu" suštinu, te ih tretiraju jedino kao prigovore činjenične naravi.

Osim ovakvih nedostataka nađenih u žalbama podnesenim, između ostalih, po žalbenoj osnovi bitne povrede odredaba kaznenog postupka, ne upuštajući se ovdje u razlaganje svih apsolutnih postupovnih povreda propisanih odredbama članka 367. stavka 1. i 2. Zakona o kaznenom postupku, kao i širokog dijapazona bitnih povreda relativnog karaktera, ističe se kao najučestalija nepravilno obrazložena bitna povreda odredaba kaznenog postupka koja se odnosi na sastav i obrazlaganje prvostupanjske presude, a ta je povreda formalnog zakona iz članka 367. stavka 1. točke 11. Zakona o kaznenom postupku ujedno u žalbama državnih odvjetnika daleko najeksploatiranija.

Međutim, unatoč njezinoj širokoj uporabi u žalbama, na postojanje naprijed citirane apsolutno bitne postupovne povrede propušta se ukazivati glede nepravilnosti ili nedostataka u prvostupanjskim presudama glede u njima navedenih razloga o odlučnim činjenicama na kojima se temelje odluke o kaznenopravnim sankcijama. Iako se radi o činjenicama koje su po svojem značenju ravnopravne onima na kojima se temelji odluka o kaznenom djelu i krivnji optuženika, česta je pojava u presudama sudova prvog stupnja manjkavo razlaganje takvih odlučnih činjenica kako o odluci o vrsti i mjeri sankcije; glavne i sporednih, tako i o primjeni instituta zakonskog ili sudskog ublažavanja kazne, odnosno o razlozima primjene uvjetne osude ili, rijetko, sudske opomene, ali je jednako tako i česta pojava propuštanja pobijanja takvih presuda iz formalnih razloga.

Odredbom članka 366. točke 2. Zakona o kaznenom postupku kao slijedeća osnova pobijanja navedena je povreda kaznenog zakona, a važno je ukazati da ispitivanje postojanja navedene povrede materijalnog zakona može uslijediti tek nakon što su razjašnjena pitanja ispravnosti činjeničnog stanja na kojem se temelji primjena zakona.

Najčešća je pogreška u žalbama državnih odvjetnika podnesenim i po ovoj žalbenoj osnovi, njezino isticanje, osobito u pitanjima iz članka 368. točke 1. i točke 4. Zakona o kaznenom postupku, kao tzv. "neizravne" povrede kaznenog zakona, dakle, one koja bi uslijedila iz primjene ili neprimjene kaznenog zakona na pogrešno ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje. I ovdje se zapravo radi o pobijanju pravilnosti utvrđenog činjeničnog stanja, a ne o njenu pobijanju zbog povrede kaznenog zakona, obzirom da se pravilnost primjene kaznenog zakona ocjenjuje isključivo na ono i onakvo činjenično stanje koje je i kakvo je utvrđeno u pobijanoj presudi, a nikako ne na ono činjenično stanje koje je i kakvo je trebalo biti utvrđeno po stajalištu žalitelja.

Kod uporabe slijedeće žalbene osnove, zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, a napominje se da je činjenično stanje temelj svake sudske odluke, pa se svi nedostaci u utvrđenom činjeničnom stanju nužno i uvijek odražavaju izravno na ispravnost primjene zakona i na ispravnost ostalih odluka koje iz toga slijede, u razmatranim žalbama državnih odvjetnika razvidno je nerazlikovanje kada je činjenično stanje pogrešno, a kada nepotpuno utvrđeno.

Stoga se najprije ukazuje na odredbe članka 369. stavka 2. i 3. Zakona o kaznenom postupku, koje pogrešno utvrđeno činjenično stanje definiraju tako da ono postoji ako je sud kakvu odlučnu činjenicu, a to je činjenica na koju se izravno primjenjuje kazneni zakon, pogrešno utvrdio, odnosno kada je dovedena u sumnju pravilnost ili pouzdanost njezina utvrđenja u odnosu na stvarni sadržaj dokaza koji je nosi, dok nepotpuno utvrđeno činjenično stanje definira kao ono koje postoji ako sud kakvu odlučnu činjenicu nije utvrdio.

Nastavno, propusti u žalbama državnih odvjetnika po ovoj žalbenoj osnovi kod pobijanja osuđujućih presuda u pitanju ispravnosti utvrđenja postojanja ili nepostojanja kvalifikatornih činjenica, dovršenog djela ili pokušaja, oblika sudioništva i sl., te kod pobijanja oslobađajućih presuda, najčešće se sastoje u površnoj i nedostatno sustavnoj preocjeni na glavnoj raspravi izvedenih dokaza i ponudi novih koje nije bilo moguće predložiti na glavnoj raspravi, a što je posljedica nedostatnog poniranja u puni sadržaj dokaza, te upiranja žalbenih tvrdnji na nađene stvarne činjenice koje ti dokazi nose, te njihova logičnog i argumentiranog povezivanja, topičkog poentiranja i tako utemeljenog dovođenja u sumnju činjeničnih zaključaka iz prvostupanjske presude.

Ova žalbena osnova također se premalo koristi, odnosno gotovo uopće se ne koristi kod pobijanja činjeničnog stanja na kojem se temelji odluka o izrečenim ili primijenjenim kaznenopravnim sankcijama, time da se i ovdje opetovano ukazuje da su navedene odlučne činjenice, po svojoj zakonskoj klasifikaciji, jednako značajne kao i one na kojima se temelje prethodne odluke o kaznenom djelu i krivnji.

Žalbena osnova zbog odluke o kaznenopravnoj sankciji najčešće je uporabljena žalbena osnova u žalbama državnih odvjetnika, ali još uvijek nedovoljno, a također se i njezinu obrazlaganju pridaje najmanje važnosti.

Takav pristup je, naravno, pogrešan, budući je pravilan izbor vrste i mjere glavne kaznenopravne sankcije, te kumulativne primjene sigurnosnih mjera sa izrečenom kaznom ili primijenjenom uvjetnom osudom, krivom počinitelju kaznenog djela kranja svrha, cilj i smisao kaznenog postupka.

Žalbeni prigovori po ovoj osnovi pobijanja prvostupanjske presude često su svedeni na fraze i stereotipe, uporabljene u općenitom smislu, ponekad i anakronim ukazivanjem na "stupanj društvene opasnosti", "stupanj krivične odgovornosti", "ličnost okrivljenika" itd., umjesto da se ističu stvarne okolnosti, ovisno od slučaja do slučaja, podvodljive pod pravne pojmove stupnja krivnje, pogibeljnosti djela i svrhe kažnjavanja.

Kod utemeljenja i formuliranja prigovora upravljenih na vrstu i mjeru kazne treba polaziti od postojećih stvarnih okolnosti konkretnog slučaja koje označavaju povišeni stupanj krivnje, pobude počinjenja djela koje se izvan njegovog zakonskog obilježja, intenzitet ugrozbe ili povrede zaštitnog objekta, te činjenica koje se odnose na kazneno djelo i socijalni ambijent počinitelja i njegovu osobnost, poglavito usklađenost njegova ponašanja sa zakonom, te njegova odnosa prema oštećeniku i naknadi štete prouzročene kaznenim djelom. Valja, dakle, poštovati opće pravilo o izboru vrste i mjere kazne iz članka 56. stavka 1. i 2. Kaznenog zakona u okviru općih i posebnih svrha kaznenopravne primjene iz članka 6. i članka 50. Kaznenog zakona.

Kod izricanja novčane kazne, koja, uz ostale svrhe kažnjavanja treba materijalno pogađati počinitelja osobno, bez bitnog ugrožavanja i umanjivanja standarda osoba koje od njega ovise, treba već u postupku nastojati ishoditi pravilno utvrđenje realnih imovinskih prilika počinitelja kaznenog djela, te ih isticati u žalbi, dok kod primjene mjera upozorenja, u okviru njihovih posebnih svrha iz članka 65. stavka 1. i 2. Kaznenog zakona treba voditi računa o pobijanju, odnosno isticanju onih stvarnih činjenica temeljem kojih se cijeni da se bez izvršenja kazne može očekivati ostvarenje svrhe kažnjavanja, uz već spomenuto utvrđenje odnosa počinitelja prema oštećeniku i naknadi štete prouzročene kaznenim djelom, kod vremena provjeravanja u primijenjenoj uvjetnoj osudi, nadalje, valja voditi računa o proporcionalnosti tog vremena s visinom izrečene kazne i socijalnom prognozom počinitelja, a kod primjene sigurnosnih mjera, uz njihovu zajedničku opću svrhu iz članka 74. Kaznenog zakona, u žalbama valja isticati one činjenice koje su specifične za primjenu svake pojedine sigurnosne mjere.

U žalbama državnih odvjetnika česta je kumulacija žalbenih osnova, odnosno alternativno pobijanje presude.

Već je prethodno navedeno, a isto slijedi i iz uvažavanja redoslijeda žalbenih osnova, kako je njihova kumulacija moguća jedino kao supsidijarna, a ne kao paralelna ili simultana kumulacija.

Naime, u žalbi mogu kumulirati žalbene osnove jedino na način da žalitelj pobija presudu primarno iz jedne, po redoslijedu više, žalbene osnove, pa ako mu ona ne bude prihvaćena, ističe ili obrazlaže slijedeću žalbenu osnovu nižeg reda ispitivanja pravilnosti i zakonitosti prvostupanjske presude. Dakle, u situaciji kada drugostupanjski sud prihvati neku od tako kumuliranih žalbenih osnova, otpadaju ostale u žalbi sadržane niže žalbene osnove, odnosno one postaju bespredmetne, obzirom da drugostupanjski sud konsekutivno donosi sve daljnje odluke koje slijede iz prihvaćanja žalbene osnove.

Zaključno, očekuje se da će državna odvjetništva, prije svega uvažavajući Priručnik za rad državnih odvjetnika (Poglavlje 7.) i akceptirajući njemu komplementarne sugestije različitih izvora koji se bave problematikom žalbe protiv prvostupanske presude, te zapažanja i osvrte iz ovog rada, uz nužni nadzor i kontrolu nižih od strane viših državnih odvjetništava, kao i potrebitu edukaciju i samoedukaciju državnoodvjetničkih dužnosnika, savjetnika i vježbenika, s dužnom pozornošću pristupati odlučivanju (kolegijalnom) o podnošenju ili nepodnošenju žalbe, odnosno pravilnom izboru osnova pobijanja prvostupanske presude, te valjanom obrazlaganju podnesene žalbe, a što bi sve trebalo doprinijeti, intenzivnijim podnošenjem žalbi, daljnjem poboljšanju učinkovitosti u kaznenom postupanju, ali i jačanju načela zakonitosti i pravnosti uopće u sustavu primjene kaznenog prava.

**mr. Milojko Vučković,
Zamjenik Glavnog državnog odvjetnika
Republike Hrvatske**

NEKA PITANJA VEZANA ZA PRIMJENU KAZNENOG NALOGA

Već pri uvođenju postupovnog mehanizma koji predstavlja kazneni nalog propisan odredbama članka 446. - 450. Zakona o kaznenom postupku (NN-110/97) koji je stupio na snagu 1. siječnja 1998., dakle, prije ikakvih pokazatelja učinkovitosti u primjeni tog instrumenta, pored niza praktičnih, otvorila su se i neka ozbiljna načelna pitanja vezana za poziciju tog sredstva u katalogu postupovnorepresivnih mogućnosti kaznenog progona nedopuštenih ponašanja.

Prva pretpostavka da sud može na zahtjev državnog odvjetnika izdati kazneni nalog bila je da se radi o kaznenom djelu za koje je zaprijećena novčana kazna, ali ne kao sporedna uz kaznu zatvora, već kao glavna ili kazna zatvora do tri godine, s tim da je ta mogućnost proširena novelom iz 2002. godine i za djela za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina, čime je znatno povećan broj kaznenih djela na koja se može primijeniti. Tada se pokazalo da se tim procesnim mehanizmom može zahvatiti preko 2/3 kaznenih djela s obzirom na brojne modalitete vezane za nehajno počinjenje kaznenih djela i druge okolnosti kao kvalifikatorne. Time se krenulo suprotno polaznoj intenciji zakonodavca da se kaznenim nalogom zahvati one oblike lakših kaznenih djela koji graniče s prekršajima. U samom početku pokazalo se da je riječ o novčanoj kazni i propisanim mjerama koje su nerijetko daleko blaže od onih koje mogu snaći počinitelje u prekršajnom postupku zbog carinskog, poreskog, deviznog ili nekog drugog prekršaja. Tada je upozoravano na podatke da je u tri godine koje su prethodile stupanju na snagu odredaba kojima se uvodi kazneni nalog za sva kaznena djela protiv imovine u Republici Hrvatskoj izrečeno čak 76% uvjetnih osuda od ukupno donesenih prvostupanjskih presuda, što s takvim trendom politike kažnjavanja i otvorenom mogućnošću takvog zahvata mehanizmom kaznenog naloga, vodi daljnjem obezvrjeđivanju progona tih kaznenih djela, koja će biti procesuirana u redovnom sudovanju s praktički nerijetko blažim od prekršajnih sankcija. S druge strane u mogućem zahvatu tim procesnim sredstvom našla su se i kaznena djela gdje bi doista teško bilo zamisliti slučaj suvisle uporabe takvog sredstva kada se radi o špijunaži iz članka 146. stavka 2. Kaznenog zakona, krivotvorenju novca iz članka 274. stavka 3. Kaznenog zakona, odavanju državne tajne iz članka 144. stavka 2., 4. i 5. Kaznenog zakona itd.

Iz vrlo vrijednog istraživačkog rada mr.sc. Elizabete Ivičević i Dragana Novosela (Vrste i mjere kazne primjenjivane u instrumentu kaznenog naloga i njihov odnos prema izrečenim kaznama - Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu godina 11. (2004)) na istraživačkom uzorku i analizi tog uzorka od šest najčešćih kaznenih djela iz prakse pet najvećih općinskih državnih odvjetništava u Republici Hrvatskoj za 2003. te dio 2004. godine, ukazano je na dobre strane, a i neke loše strane primjene tog instrumenta u takvoj praksi kada je riječ o usporedbi vrste i mjere kazne te drugih mjera koje su državna odvjetništva zatražila i koje su primjenjivane u instrumentu kaznenog naloga u odnosu na vrste i mjere kazni te drugih mjera koje su sudovi presudama izricali u predmetima u kojima nije bilo predloženo

izdavanje kaznenih naloga. To istraživanje je zaključnom analizom pokazalo da nije bilo većih odstupanja između te dvije skupine predmeta, s tim da očekivano dominira primjena uvjetne osude u najčešćem trajanju od jednog mjeseca, dok bezuvjetna kazna zatvora u sudskim presudama ne prelazi 10% uz iznimku kod kaznenih djela krađe i teške krađe s tim da, recimo, kod kaznenog djela izazivanja prometne nesreće iz članka 272. stavka 2. Kaznenog zakona nije izrečena niti jedna bezuvjetna kazna zatvora. To su bili razlozi i za zaključak da ne postoji bojazan da će okrivljenici nedovoljno ozbiljno shvatiti težinu djela koja su počinili zbog blagih kazni u odnosu na one koje sudovi izriču u presudama za ista djela, a da su male razlike razumljive, jer upravo pokazuju da su ocjene državnih odvjetnika u pitanju je li opravdano predlagati izdavanje kaznenog naloga ili podnositi optužne prijedloge bez kaznenog naloga, bile ispravne.

Postavlja se pitanje da li su u odnosu na takve zaključke kojima se s pozicije istraženog materijala ne može prigovoriti, ugašena uvodno navedena pitanja vezana za graničnost tih djela s raznim prekršajima, pa čak možemo si dozvoliti kazati i s opasnošću bagateliziranja nekih kaznenih djela koja nipošto nemaju bagatelni karakter. Mislimo da nisu. Za primjer takve opasnosti nalazimo da se mogu navesti kaznena djela protiv vjerodostojnosti isprava u prošloj 2005. Naime, za ta kaznena djela prijavljen je impresivan broj osoba od 2692, podignut 2221 optužni akt, doneseno 2119 osuđujućih presuda, dakle u vrlo zadovoljavajućih 91,8% slučajeva, protiv kojih je podneseno ukupno svega 228 žalbi, dakle samo u 10-ak% slučajeva, iako su uvjetne osude primijenjene u čak oko 90% slučajeva, kazna zatvora na svega oko 5% slučajeva, a novčana kazna u još manjem postotku.

Tako je na području Županijskog državnog odvjetništva u Zagrebu za ta djela u promatranoj godini doneseno 458 presuda s 377 uvjetnih osuda, a zbog odluka o kazni podneseno je svega 42 žalbe, na području Županijskog državnog odvjetništva u Rijeci doneseno je 208 presuda, a podnesene su svega 2 žalbe, na području Županijskog državnog odvjetništva u Velikoj Gorici doneseno je 207 presuda sa 116 uvjetnih osuda, a podneseno je 19 žalbi zbog odluke o kazni, na području Županijskog državnog odvjetništva u Splitu doneseno je 157 presuda s 130 uvjetnih osuda, niti jednom zatvorskom kaznom, a podnesene su svega 2 žalbe zbog odluke o kazni, na području Županijskog državnog odvjetništva u Osijeku doneseno je 135 presuda, a podneseno 12 žalbi zbog odluke o kazni, na području Županijskog državnog odvjetništva u Vukovaru doneseno je 126 presuda i podnesene svega 4 žalbe zbog odluke o kazni, iako je u 96% presuda primijenjena uvjetna osuda, te na području Županijskog državnog odvjetništva u Puli donesene su 116 presuda, a podnesen su 4 žalbe zbog odluke o kazni.

Nadamo se da se možemo složiti oko toga da se u najmanju ruku otvara pitanje adekvatnosti politike kažnjavanja gdje se progon vrši podnošenjem kaznenih naloga, pa nalazimo da bi trebalo preispitati kriterije po kojima se podnose kazneni nalozi za ta djela kada je toliko puno odluka o kaznama ostalo bez pobijanja, jer su s njima bili očito svi zadovoljni, što ipak ne bi bio dobar pokazatelj u suzbijanju te vrste kaznenih djela, koja ipak izrazito narušavaju pravni poredak i pravni red. Problem premalenog broja podnesenih žalbi uočavaju i neka županijska državna odvjetništva (Split, Vukovar). Zanimljivo je spomenuti da se na preblagu kaznenu politiku žali Županijsko državno odvjetništvo u Gospiću koje je na svega 28 presuda za ta djela podnijelo 6 žalbi, pa i to ukazuje da su izgleda kriteriji kaznene politike za ta djela postali u najmanju ruku nejasni. Potreba punog povjerenja u vjerodostojnost, naročito javnih, isprava svakako je jedan od nesumnjivih i nespornih uvjeta za ostvarenje čvrstine i konzistentnosti pravnog reda i pravnog poretka. Međutim, ovdje se, držimo, nazire opasnost od konformizma nastalog između državnog odvjetništva, suda i počinitelja tih djela koji vodi u bagatelizaciju tog ipak jednog od stupova pravnog poretka. Taj

dojam bagateliziranja značaja tih djela zasigurno pojačavaju i opravdanja nekih županijskih državnih odvjetništava zašto je toliko korišten kazneni nalog za progon tih djela i zašto je tako malo žalbi podneseno zbog odluke o kaznenim sankcijama, pozivanjem na potrebu socijalne osjetljivosti za "sirote" vlasnike automobila koji nemaju novaca za registraciju vozila, pa krivotvore isprave ili učine takvu "sitnicu" kao što je stavljanje lažne registarske pločice na vozilo, što onda ne bi trebao biti bog zna kakav grijeh.

Konačno, iako je ovaj čas riječ samo o Nacrtu prijedloga Zakona o prekršajima, naprijed navedena pitanja aktualizira činjenica da se predlažu značajne novosti u postupku izdavanja prekršajnog naloga. Između ostalog, svaki ovlašteni izdavatelj, dakle i državni odvjetnik, moći će izreći ili primijeniti prekršajnim nalogom svaku prekršajnu sankciju i drugu mjeru propisanu za punoljetne počinitelje prekršaja, s tim da se, doduše, ne može primijeniti kazna zatvora. Međutim, kada se uzme u obzir da je, prema članku 35. stavka 1. Nacrta, moguće izreći u prekršajnom postupku kaznu zatvora u trajanju do 30 dana, a za najteže oblike prekršaja i do 60 dana, te prema stavku 2. istog propisa, za prekršaje nasilja u obitelji, druge prekršaje vezane za nasilje, teške prekršaje protiv okoliša i teške prekršaje vezane za uporabu opojnih droga, čak kazna zatvora do 90 dana, onda ostaje pitanje kakve su pogibeljnosti kaznena djela za koja državni odvjetnik, prema članku 446. stavka 2. točke 2. Zakona o kaznenom postupku, može u kaznenom nalogu predložiti tek primjenu uvjetne osude za kaznu zatvora do tri mjeseca ili novčanu kaznu ili sudsku opomenu. Ostaje pitanje je li još uvijek za takva djela i redovni sudski postupak po kaznenom nalogu preskup i nedovoljno učinkovit.

Ne želeći na razini ovakvih razmatranja dovesti u pitanje prednosti tog instrumenta kaznenog progona, dosadašnja praksa u njegovoj primjeni uz paralelizam primjene u prekršajnom postupku, daje dosta znakova koji pokazuju i vrijednost tog instrumenta kao indikatora koji upozorava s jedne strane na opasnost od njegove rutinske primjene koja vodi u bagateliziranje nekih kaznenih djela, kao što nam se čini da je riječ o već navedenim kaznenim djelima protiv vjerodostojnosti isprava, a pokazuje se problematičnost i u odnosu na neke slučajeve prometnih delikata, jer očigledno da trojno samozadovoljstvo (državno odvjetništvo - sud - okrivljeni) nije dalo dokaza o uspješnom djelovanju tog oblika kaznenorepresivnog djelovanja na suzbijanje tih djela, a s druge strane na opasnost da se redovni kazneni postupak bavi uporabom tog instrumenta u suzbijanju takvih djela na nižoj kaznenorepresivnoj razini od one koja se postiže u prekršajnom postupku.

Stoga bi u oba ta smjera trebalo periodički kontinuirano preispitivati državnoodvjetničku praksu opravdanosti njegova korištenja kao indikatora koji bi upozorio da li državno odvjetništvo njegovim korištenjem zapada u rutinski progon koji statistički zadovoljava bez poželjnog represivnog učinka, odnosno da li se bavi pre niskom razinom kaznenopravne represije, koja se bolje ostvaruje u prekršajnom postupku.

Dinko Cvitan,
Ravnatelj Ureda za suzbijanje korupcije
i organiziranog kriminaliteta

NEKA PITANJA VEZANA UZ PROVEDBU POSEBNIH IZVIDNIH MJERA IZ ČLANKA 180. ZKP-a U PRAKSI

Tijekom predistražnog postupka uz ispunjavanje zakonskih pretpostavki iz članka 180. stavka 1. ZKP-a, dakle, ako se izvidi kaznenih djela ne bi mogli provesti na drugi način ili bi bili skopčani s nerazmjernim teškoćama na zahtjev državnog odvjetnika istražni sudac može protiv osobe za koju postoje osnove sumnje da je sama počinila ili zajedno s drugim osobama sudjelovala u kaznenom djelu iz članka 181. ZKP-a odrediti mjere kojima se privremeno ograničavaju određena ustavna prava građana, i to:

1. nadzor i tehničko snimanje telefonskih razgovora, odnosno sredstava za tehničko komuniciranje na daljinu,
2. ulazak u prostorije radi provođenja nadzora i tehničko snimanje prostorija,
3. tajno praćenje i tehničko snimanje osoba i predmeta,
4. uporabu prikrivenih istražitelja i pouzdanika,
5. simulirani otkup predmeta te simulirano davanje potkupnine i simulirano primanje potkupnine,
6. nadzirani prijevoz i isporuku predmeta kaznenih djela.

Prema odredbi čl. 41. ZUSKOK-a protiv osobe za koju postoje osnovi sumnje da sama ili zajedno s drugima priprema kaznena djela navedena u članku 21. ovoga Zakona kod kojih razrada plana djelovanja i stupanj njihove povezanosti upućuje na ozbiljnu opasnost po javni poredak osim mjera iz članka 180. stavka 1. Zakona o kaznenom postupku, odrediti i mjere:

7. pružanja simuliranih poslovnih usluga
8. sklapanja simuliranih pravnih poslova

Mjere iz točke 1. stavak 1. mogu se odrediti i prema osobama za koje postoje osnove sumnje da počinitelju ili od počinitelja kaznenih djela iz članka 181. ZKP-a prenose priopćenja i poruke u svezi s djelom, odnosno da se počinitelj služi njihovim priključcima ili drugim telekomunikacijskim uređajem.

Pod uvjetima iz stavka 1. mjere iz stavka 1. točka 1., 2., 3., 5. i 6. ovog članka, mogu se uz njegov pisani pristanak, primijeniti na sredstva, prostorije i predmete koji su vlasništvo oštećenika ili kojima se koristi oštećenik.

U slučaju kada se ne raspoložuje saznanjima o identitetu sudionika kaznenog djela mjera iz stavka 1. točka 6. ovog članka može se odrediti prema predmetu kaznenog djela.

Do primjene posebnih izvidnih mjera dolazi ili na osnovu prijedloga redarstvenih vlasti koji upućuje državnom odvjetniku ili na osnovu vlastitih saznanja državnog odvjetnika.

U oba slučaja predlaganju posebnih izvidnih mjera može, ali i ne mora, budući to i nije uvijek moguće, prethoditi tzv. redovni izvidi.

I u jednom i u drugom slučaju da bi provođenje posebnih izvidnih mjera bilo moguće, budući da ih sukladno odredbi članka 182.a stavak 1, provode redarstvene vlasti, s jedne strane prijedlog redarstvenih vlasti državnom odvjetniku mora uz obrazloženje sadržavati i konstataciju da raspolažu sa dovoljno kapaciteta za provedbu, a s druge strane državni odvjetnik mora zahtijevati očitovanje od redarstvenih vlasti glede kapaciteta za provedbu.

O naprijed navedenim okolnostima osobito je važno voditi računa jer se u praksi USKOK-a dešavalo da djelatnici policijskih uprava dolaze na koordinacijske sastanke s prijedlozima za provođenje posebnih izvidnih mjera, bez da su prethodno kod Odjela posebnih poslova MUP-a, Ravnateljstva policije provjerili tehničke i druge mogućnosti provedbe.

Česte su i situacije da prije podnošenja prijedloga državnom odvjetniku redarstvene vlasti nisu bile u kontaktu sa državnim odvjetnikom. U ovakvim situacijama državni odvjetnik, s obzirom na potrebu u pravilu brzog djelovanja, mora postupati s osobitim oprezom, pri čemu stalno mora imati u vidu naprijed navedene zakonske pretpostavke koje moraju biti ispunjene da bi do primjene mjera moglo doći. Stoga je nužno da pored navedenog pažljivo sagleda sve činjenice koje upućuju na postojanje osnove sumnje, te da po potrebi i sam na dovoljno pouzdan način izvrši odgovarajuće provjere putem njemu dostupnih izvora (npr. korištenje podataka iz Poslovne Hrvatske, registara Trgovačkih sudova ili drugih javno dostupnih izvora putem interneta). Ovo tim više s obzirom na odredbu članka 174. stavak 2. ZKP-a.

Slijedeće važno pitanje je procjena državnog odvjetnika koje mjere je nužno i potrebno primijeniti. Da li uvijek samo one mjere predložene po redarstvenim vlastima, da li samo neke od njih ili eventualno i neke druge. U ovim situacijama javlja se objektivni problem jer državni odvjetnici u pravilu nemaju nikakvih ili imaju vrlo malo saznanja o tehničkim sredstvima koje Odjel posebnih poslova MUP-a primjenjuje. Postavlja se pitanje da li to državni odvjetnici moraju znati? Postoje situacije, osobito kada se primjenjuje mjera uporabe pouzdanika, kada je izuzetno važno i korisno da državni odvjetnik barem okvirno zna (ili u cijelosti) koja će tehnička sredstva biti upotrijebljena. Naime, moramo imati u vidu činjenicu da se u pretežitom broju slučajeva pouzdanici opremaju mikrofonima, a u određenim situacijama daju im se kamere uložene u druge predmete (torbica, novčanik i sl.). Pretpostavka za uspješno provođenje mjera je da se pouzdanik obučiti u primjeni ovih sredstava. Stoga se logičnim postavlja pitanje zašto pouzdanik može znati sve o tehničkim sredstvima koja se primjenjuju, a državni odvjetnik o tome zna malo ili gotovo ništa. Važno je da državni odvjetnik zna i za ove okolnosti, jer postoje situacije kada se primjenom «nezgrapnih» ili tehnički nesavršenih sredstava može ugroziti sigurnost pa i život pouzdanika, a postojala je i situacija kada je pouzdanik, to je bio prvi po primjeni ZKP-a u svibnju 2002., bio opremljen tehnički zastarjelom i neprikladnom tehnologijom, što je kasnije bilo objašnjeno suspektnošću osobe pouzdanika odnosno neprimjerenošću da mu se kao osobi iz kriminalnog miljea da na korištenje suvremena tehnologija, a što je u postupanju pred sudom dovelo do velikih problema zbog tehnički slabe snimke.

U ovim delikatnim situacijama primjenu posebnih izvidnih mjera treba pratiti ne dnevno, već u trenutku kada se mjere primjenjuju. Tada je nužno da državni odvjetnik ima kontaktnu točku kod redarstvenih vlasti, koja će, sukladno procjeni o razvoju događaja, izvještavati državnog odvjetnika o svim okolnostima, pa sve do granice kada državni odvjetnik treba biti zajedno sa redarstvenim vlastima, u tzv. «operativnom stožeru» za provođenje mjera.

Dakle, praćenje rezultata mjera treba biti stalno i kontinuirano. Zbog toga, a u tom pravcu govore iskustva USKOK-a, državni odvjetnik treba zahtijevati da mu redarstvene vlasti sukladno odredbi članka 182. a stavak 1. ZKP-a dostavljaju dnevna izvješća i dokumentaciju tehničkog zapisa. U pravilu, kada mjere počnu davati rezultate, za to državni odvjetnik mora saznati istog trenutka bez obzira na vrijeme (dan, noć, radni-neradni dan), dakle rezultati mjera moraju odmah biti dostupni državnom odvjetniku.

Čak i pod pretpostavkom da redarstvene vlasti državnom odvjetniku usmeno jave da toga dana primjena mjera nije dala rezultate (ništa nije snimljeno, nema ostvarenih kontakata i dr.) svakako treba zahtijevati da mu se dostavi pisano izvješće koje bi to potvrdilo.

Nadalje, moguće je da se telefonski kontakti ostvaruju, ali da nisu snimljeni. Ovdje je potrebno upozoriti na ovaj i u ovom trenutku značajan tehnički problem. Naime, samo 7-10% telefonskih razgovora moguće je snimiti. U ovoj situaciji državni odvjetnik treba zatražiti ispise telefonskih razgovora, jer postoje situacije kada se i u ovoj situaciji može naći rješenje. Naime, kada se uz primjenu mjere iz članka 180. stavak 1. točka 1. ZKP-a primjenjuje i mjera iz točke 4., telefonski razgovor moguće je snimiti klasičnim sredstvima za snimanje (npr. diktafon i sl.) što ne dovodi u pitanje zakonitost pribavljenog dokaza, naravno uz postojanje sudskog naloga.

Ono što se nikako ne smije dogoditi je ići prema sudu sa medijima koji nisu preslušani, jer često boja glasa, način kako je nešto izgovoreno daje jasnu sliku o događaju ili postupanju osobe čiji je razgovor snimljen. Isto tako nedopustivo je ići prema sudu sa istražnim zahtjevom u kojem će se samo paušalno navesti da osnovana sumnja o počinjenju kaznenog djela proizlazi iz «brojnih materijala i sadržaja telefonskih razgovora». Ako se mjere prate na valjani način moguće je za vrijeme njihova trajanja, vođenja predistražnog postupka, iste sistematizirati po osobama, vremenu i sadržaju razgovora. Kako bi inače bilo moguće više tisuća telefonskih razgovora samo paušalno navesti kao dokaz postojanja osnovane sumnja? Što ako su to jedini materijalni dokazi? Kako će sud donijeti za početak rješenje o zadržavanju pod pretpostavkom da su ispunjene zakonske pretpostavke za određivanje pritvora nad osumnjičenikom, a poslije toga rješenje o provođenju istrage u situaciji kada se osumnjičenici brane šutnjom? Odgovor je nikako. Pri tome se mora imati u vidu da se jedino snimka može koristiti kao dokaz u postupku, a transkripti ne. Jedino što državni odvjetnik treba učiniti je valjano obrazložiti zahtjev za zadržavanje i istražni zahtjev, uz navođenje medija (ako ih je više) na kojem se nalazi snimka, mjesto na mediju, odnosno vrijeme trajanja snimke, te što proizlazi iz njezina sadržaja, odnosno koje činjenice se time dokazuju. Pri tome iskustva USKOK-a govore da je i bez transkripata moguće na opisani način sudu transparentno i u cijelosti predočiti sve dokaze iz kojih proizlazi osnovana sumnja da je počinjeno kazneno djelo.

U konkretnim situacijama, zbog nedovoljnih ljudskih potencijala redarstvenih vlasti, može se javiti problem pravovremene izrade i dostave državnom odvjetniku transkripata telefonskih ili na drugi način snimljenih razgovora, ali od redarstvenih vlasti treba zahtijevati da se i prije njihove izrade državnom odvjetniku da usmeno izvješće o čemu državni odvjetnik mora sačiniti službenu zabilješku. U svakom slučaju nema nikakvih zapreka da se državnom odvjetniku i prije dostave transkripata dostavi medij sa snimljenim razgovorima, koje može sam preslušati i odlučiti o daljnjem postupanju.

Analiza transkripata ne može se prepustiti isključivo državnom odvjetniku, već državni odvjetnik treba zahtijevati učešće redarstvenih vlasti u analizi. Naime, osumnjičene osobe prema kojima se primjenjuju posebne izvidne mjere u pravilu nikada ne govore otvoreno o svojim budućim aktivnostima već se koriste «šiframa», pa je i iz tog razloga vrlo često sadržaj transkripata državnom odvjetniku nerazumljiv, pa je i iz tog razloga u analizu nužno uključivanje redarstvenih vlasti, posebice cijeneći njihova stručna znanja i iskustva, kao i činjenicu da u ovom trenutku, za razliku od državnog odvjetništva, raspolažu bazama podataka koje im omogućavaju davanje cjelovite ocjene sadržaja razgovora u korelaciji sa drugim podacima kojima raspolažu.

Nadalje, državni odvjetnik mora zahtijevati da kod primjene mjere iz članka 180. stavak 1. točka 3. ZKP-a – tajno praćenje i tehničko snimanje osoba i predmeta, u najkraćem mogućem roku redarstvene vlasti dostave zapisnike o tajnom praćenju osoba kako bi se izbjegle sve nejasnoće i nedoumice koje bi proizlazile iz sadržaja naknadno, «po sjećanju» pisanih i dostavljenih zapisnika, što može ozbiljno ugroziti dokazivanje u kaznenom postupku.

Moguće je da rezultati provedbe posebnih izvidnih mjera ukažu na učin kaznenog djela od strane iste osobe, ali za koje kazneno djelo nije izdan sudski nalog ili da osoba prema kojoj mjera nije određena počinila kazneno djelo iz članka 181. ZKP-a. Ova saznanja sukladno odredbi članka 182. stavak 4. ZKP-a predstavljaju tek osnovu za podnošenje novog prijedloga sudu. Dakle, i u ovim situacijama potrebno je da državni odvjetnik žurno poduzme sve zakonom propisane radnje vezane uz stavljanje prijedloga istražnom sudu za proširenjem već donesenog naloga, odnosno prijedloga za donošenje novog naloga. Pri tome ponovno se mora imati u vidu faktor vremena (ono vrijeme koje je potrebno da se izradi valjan prijedlog sudu koji će sadržavati sve ono što je zakonom propisano, kao i vrijeme koje je sudu potrebno da ocijeni osnovanost prijedloga, te vrijeme potrebno za izradu prijedloga). U praksi na nekim Županijskim sudovima USKOK nailazi na ozbiljne probleme, a vjerojatno i druga redovna državna odvjetništva ako rade na način kako je naprijed navedeno, jer ako se ne radi na opisan način državni odvjetnik za probleme niti ne zna.

Ovi problemi odnose se prije svega na radno vrijeme dežurnih istražnih sudaca. Dežurstvo u istražnim centrima organizirano je na način da istražni suci dežuraju 24 sata dnevno. Međutim, nesporna je činjenica da poslije 21 sat otpuštaju daktilografe, pa kao glavni razlog nemogućnosti postupanja po zahtjevu državnih odvjetnika, poslije 21 sat, navode da sudski nalog nema tko pisati. U ovim slučajevima USKOK i državna odvjetništva osiguravali su «svoje» daktilografe, ali, unatoč tome bilo je slučajeva kada istražni suci nisu htjeli izdavati naloge, već se to činilo slijedećeg dana ujutro. Stoga je nužno da zamjenici državnog odvjetnika odmah o tome izvijeste državnom odvjetniku, kako bi poduzeo sve da se u slučaju potrebe žurnog postupanja, ako je nužno i tijekom noći ishodi donošenje sudskog naloga.

Slijedeći problem je nedostupnost istražnog suca koji je izdao nalog u slučaju stavljanja prijedloga od strane državnog odvjetnika za njegovo proširenje. Naime, prijedlog se podnosi na broj pod kojim se vodi sudski spis, koji ima oznaku tajnosti, tako da nije dostupan drugom istražnom sucu. U tom kontekstu, a u odnosu na postupanje USKOK-a posebno je potrebno upozoriti na neprimjenu od strane sudova odredbe članka 25. stavak 3. ZUSKOK-a koji se odnosi na sigurnosne provjere i davanje podataka o imovini «za uskočke istražne suce», koji su određeni na sva četiri županijska suda nadležna za postupanje u predmetima USKOK-a od strane predsjednika sudova.

Jedno od pravila na koje je ukazala dosadašnja praksa USKOK-a da na sudu treba sačekati odluku suca, odnosno državni odvjetnik ili osoba koju ovlasti treba preuzeti nalog odmah po njegovom izdavanju. Zašto je to važno? Zato da policija može odmah započeti sa primjenom mjera, kako ne bi bilo nesporazuma oko toga da li su na vrijeme dobili sudski nalog. U slučaju dostavljanja sudskog naloga državnom odvjetniku redovnom poštom, od izdavanja naloga do njegovog zaprimanja može proći i više dana, a ako državni odvjetnik nije uz to provjerio kod redarstvenih vlasti da li su zaprimile nalog, pouzdano ne zna da li je uopće započeto sa primjenom mjera, na koji način se dovodi u situaciju da izgubi svaku kontrolu nad predmetom.

Glede primjene mjere iz članka 180. stavak 1. točka 4. uporaba pouzdanika potrebno je držati se nekih pravila, na što upućuje iskustva USKOKA koja sama po sebi nisu propisana ZKP-om ili ZUSKOK-om.

Državni odvjetnik u pravilu mora razgovarati sa pouzdanikom, a ne kontakt prepustiti isključivo redarstvenim vlastima. U potonjem slučaju u pravilu dolazi do nesporazuma na svim relacijama, što dovodi u pitanje kako provođenje mjera tako i njihove rezultate. Potrebno je vidjeti i ocijeniti o kakovoj osobi se radi. To su u pravilu obični građani, a postoje situacije kada su to osobe iz kriminalnog miljea. Treba ocijeniti motive njihova postupanja. To je u konačnosti pitanje vjerodostojnosti. Potrebno je uspostaviti odnos međusobnog povjerenja i odgovornosti. Državni odvjetnik nikada ne treba ništa obećavati pouzdaniku ako to nije u mogućnosti ispuniti, pri čemu je limitiran zakonom. To se posebno odnosi na obvezu državnog odvjetnika da od pouzdanika ne smije «ostaviti» da se sam nosi sa ozbiljnim problemima s kojima se može sresti za vrijeme trajanja predistražnog postupka, istrage i postupka pred sudom.

Moguće je da mjere «procure» tijekom njihova provođenja, tako da osobe prema kojima se primjenjuju ne samo da saznaju načelno za njihovu primjenu, već i za osobu pouzdanika. Stoga i najmanji signal koji bi upućivao na ovakav zaključak zahtjeva od državnog odvjetnika da odmah sagleda sve moguće posljedice, osobito ako su osumnjičeni pripadnici kriminalnog miljea povezanog s organiziranim kriminalom. To je moguće jedino potpunom uključenošću državnog odvjetnika u provođenje, uz pažljivu svakodnevnu i trenutnu analizu svih dostupnih informacija. U ovakvim situacijama državni odvjetnik mora odmah ostvariti neposredan kontakt sa redarstvenim vlastima kako bi se poduzele odgovarajuće mjere, sve do fizičke zaštite pouzdanika i članova njegove obitelji.

Ovisno o osobi prema kojoj se mjere primjenjuju, državni odvjetnik ima mogućnost, već prilikom podnošenja prijedloga istražnom sucu, ocijeniti kakvu će medijsku pozornost imati cijeli slučaj i kakve će biti reakcije javnosti. U ovakvim situacijama državni odvjetnik ima obvezu na ove reakcije pripremiti pouzdanika, jer ono što slijedi može promijeniti njegov život. Dešavalo se da pouzdanci od «heroja» postaju «udbaši, vucibatine» i obrnuto, a njihov položaj ovisi o uspjehu kaznenog postupka. Tu je odgovornost državnog odvjetnika. On mora voditi računa i o ovim okolnostima, te pomoći pouzdaniku, ako je potrebno i uz stručnu pomoć psihologa i drugih stručnjaka, da koliko je to moguće zadrži dotadašnji način života. Također treba biti svjestan da negativne reakcije javnosti na osobe pouzdanika imaju ozbiljne posljedice koje dovode do odbijanja mnogih da sudjeluju na ovaj način u budućim postupcima. Međutim, pri tome treba naći pravu mjeru. Nije potrebno emotivno se vezati sa pouzdanikom, već sukladno pravilima struke odgovorno i profesionalno obaviti posao.

Zaključno, prilikom pisanja ovog članka nisam imao namjeru dati odgovore na sva pitanja koja se odnose na primjenu posebnih izvidnih mjera. Svjestan sam da je za tako nešto potrebno puno više prostora i vremena. Namjera mi je bila ukazati na neka od pitanja vezana uz stečena iskustva rada u USKOK-u.

Lazo Pajić
Zamjenik Glavnog državnog odvjetnika
Republike Hrvatske

FINANCIJSKE ISTRAGE **ODUZIMANJE NEZKONITO STEČENE DOBITI**

Oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom mora biti jedan od primarnih ciljeva u postupanju svih tijela kaznenog postupka i to u svim fazama istog.

Da bi se taj cilj mogao postići, potrebno je između ostalog utvrditi visinu imovinske koristi koju je počinitelj stekao izvršenjem kaznenih djela, utvrditi gdje se imovina nalazi jer počinitelji najčešće "peru prljavi novac", pretvaraju ga u legalan novac i ulažu u legalne poslove, često na ime bližeg srodnika, samo da im ne bi bio oduzet. Nakon toga, potrebno je do završetka postupka onemogućiti počinitelja da tu imovinu ili novac sakrije, otuđi ili na drugi način spriječi oduzimanje.

Ukoliko postoje osnovi sumnje da je počinitelj izvršenjem kaznenog djela stekao imovinsku korist, a indicije upućuju na to da se stalno bavi vršenjem istih ili sličnih kaznenih djela i da je time stekao znatnu imovinu, koju ne može opravdati redovitim prihodima, treba provoditi izvide radi utvrđivanja imovine koju ima taj pojedinac, porijeklo imovine, gdje se nalazi i tko je titular.

U kaznenom zakonodavstvu Republike Hrvatske nije posebno propisana **financijski istraga** niti posebna procedura poduzimanja financijskih izvida, kao posebne vrste policijskih ili drugih izvida, međutim, praksa pokazuje da je po utvrđenom kaznenom djelu iz kojeg je proizašla nezakonita imovinska korist, potrebno poduzeti niz provjera radi utvrđivanja imovinskog stanja počinitelja kao i detektiranja financijskih transakcija radi utvrđivanja i pronalaska nezakonito stečene imovine, odnosno rješavanja mogućeg kaznenog djela "pranja novca".

Sam **sadržaj pojma financijska istraga** obuhvaća provjere kroz evidencije porezne uprave, carinske uprave, katastar, zemljišne knjige, registar pravnih osoba, središnje depozitarne agencije, banke i dr. U predmetima u kojima se obrađuju kaznena djela koja generiraju protuzakonita imovinska sredstva, potrebno je poduzeti sve mjere kojima se utvrđuje nastala imovinska korist, visina te koristi, gdje se ona nalazi, bez obzira na promjenu "oblika" ili formalnog vlasnika, a kako bi se moglo predložiti sudu kako privremeno tako i trajno oduzimanje tih nezakonito stečenih sredstava.

Pojam financijske istrage u bitnom predstavlja poduzimanje izvidnih mjera i radnji u cilju traganja i identificiranja nezakonito stečene imovine, sredstava pranja novca, druge imovine prema kojoj se trebaju poduzeti mjere osiguranja u cilju oduzimanja imovinske koristi stečene kaznenim djelom i naplate protuvrijednosti. Nadalje, pojam financijske istrage podrazumijeva poduzimanje hitnih istražnih radnji u smislu pronalazjenja osiguranja takove

imovine, predlaganje i poduzimanje mjera osiguranja takove imovine, te konačno oduzimanje (zapljena) takove imovine.

U naprijed navedenom cilju financijska istraga poduzima se u svim slučajevima kada se provodi kriminalistička obrada kaznenog djela koje generira nezakonitu imovinu, Zatim u slučajevima kriminalističke obrade organiziranog kriminaliteta kada je potrebno tragati za nezakonitom imovinom, za imovinom počinitelja, za sumnjivim financijskim transakcijama i aktivnostima. Nadalje, financijska istraga provodi se u slučajevima kriminalističkih obrada gospodarskog kriminaliteta, kada treba pratiti trag novca. Napose, financijska istraga provodi se u slučaju kriminalističke obrade pranja novca kada je potrebno obraditi obavijest o sumnjivoj transakciji, u kom cilju je potrebno otkriti i povezati transakciju s predikatnim kaznenim djelom.

Izvori podataka za provođenje financijskih istraga

U poduzimanju izvida potrebno je koristiti se prije svega podacima **policije** koja u svojim evidencijama ima podatke o fizičkim osobama, pravnim osobama, o vozilima, kao i podatke iz kriminalističke evidencije, zatim podatke koji su sadržani u dokumentaciji policijskih spisa kao i podaci iz operativnog rada.

Porezna uprava raspolaže podacima o poreznim obveznicima, poreznim obvezama, poreznim osnovama, prihodima i dohocima, stjecanju i otuđenju pokretnine i nekretnina za promet na koji se plaćaju posebne porezne obveze. Posebno je značajna uloga poreznih tijela kod otkrivanja imovne počinitelja za koji se ne može dokazati veza sa kriminalnim aktivnostima, a nema opravdano podrijetlo.

Carinska uprava raspolaže podacima o carinskim obveznicima, podacima o predmetima carinjenja, podacima o prijenosu novca i vrijednosnih papira preko državne granice.

Devizni inspektorat obavlja inspekcijski nadzor u području deviznog i vanjskotrgovinskog poslovanja, te kreditnog poslovanja s inozemstvom, poslovanja između rezidenata i nerezidenata u stranim sredstvima plaćanja i u kunama, te poslovanje između rezidenata u stranim sredstvima plaćanja, te jednostranog prijenosa imovine iz Republike Hrvatske i u Republiku Hrvatsku koji nemaju obilježje izvršenje posla između rezidenata i nerezidenata.

Trgovački sudovi u sudskom registru raspolažu podacima o pravnim osobama, podacima o sjedištu, djelatnosti i statusu, odgovornim osobama.

Središnja depozitarna agencija (SDA) vodi središnji registar nematerijaliziranih vrijednosnih papira, podatke o izdavateljima, vrijednosnim papirima i vlasnicima tih vrijednosnih papira, usluge prijeboja i namire za transakcije s vrijednosnim papirima, vodi podatke u obliku elektroničkog zapisa iz kojeg je vidljivo tko je vlasnik, o kojim je vrijednosnim papirima riječ, koja je količina vrijednosnih papira, status otplate prema Hrvatskom fondu za privatizaciju, jesu li vrijednosni papiri slobodno prenosivi ili su opterećeni nekim teretom, odnosno vodi podatke o vlasniku i njegovim vlasničkim pozicijama te o svim promjenama koje se dogode na tim pozicijama.

Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA) vrši nadzor nad poslovanjem burzi i uređenih javnih tržišta, ovlaštenih društava i izdavatelja vrijednosnih papira, društava za upravljanje investicijskim i privatizacijskim investicijskim fondovima, Fondom hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji i Umirovljeničkim fondom, brokerskih društava, brokera i investicijskih savjetnika, institucionalnih ulagatelja i središnjih depozitarnih agencija. Također vrši nadzor nad poslovanjem mirovinskih društava, mirovinskim fondovima, mirovinskim osiguravajućim društvima i središnjim registrom osiguranika. Napose, vrši nadzor na poslovanjem društava za osiguranje i zastupnika i posrednika u osiguranju.

Poslovna Hrvatska vodi evidenciju vezanih podataka za fizičke i pravne osobe s identifikacijskim podacima osoba, brojevima poslovnih žiro računa, analizom poslovne uspješnosti.

Zemljišno knjižni odjeli općinskih sudova (grunтовница) vode podatke o stvarnim pravima na nekretninama, tj. vlasništvu te potencijalnom vlasništvu i teretima na nekretninama.

Uredi za katastar raspolažu podacima o posjedu nekretnina.

Banke raspolažu svim podacima o računima i transakcijam svih sudionika platnog prometa, a podaci od istih traže se temeljem sudskog naloga uz uvjete iz članka 219. Zakona o kaznenom postupku. Međutim, potrebno je odmah istaći da se sukladno Zakonu o bankama podaci od banaka mogu tražiti i putem Ureda za sprječavanje pranja novca i putem Porezne uprave koja pod zakonom propisanim uvjetima mogu brže i jednostavnije doći do određenih bankarskih podataka.

Ured za sprječavanje pranja novca dužan je prikupljati, obrađivati, raščlanjivati i pohranjivati podatke dobivene od obveznika, pružati obavijesti nadležnim državnim tijelima, te zajedno s njima poduzimati mjere za sprječavanje pranja novca, a što je regulirano člankom 3. Zakona o sprječavanju pranja novca.

Uloga policije u financijskim istragama

Policija provodi izvide temeljem članka 184. Zakona o kaznenom postupku samoinicijativno, a temeljem članka 185. Zakona o kaznenom postupku na traženje nadležnog državnog odvjetnika, a ove obveze policije izuzetno su značajne u financijskim istragama. U prikupljanju tih podataka važna je međunarodna policijska suradnja koja se vrši razmjenu podataka putem Interpola, odnosno razmjenu podataka putem bilateralna policijske suradnje.

Policija je dužan vršiti analitičku obradu prikupljenih financijskih podataka pri čemu utvrđuje visinu nezakonite imovinske koristi, oblike nezakonite imovine, te utvrđuje formalnog titulara imovine.

U analizi podataka policija razdvaja podatke o zakonito stečenoj imovini od imovine koja nema zakonito objašnjenje (sporna imovina).

Policija u analizi podataka povezuje spornu imovinu s kriminalnim ponašanjem i to na temelju aktivnosti sumnjivih osoba, na temelju dokumentacije, na temelju vremenskog slijeda i poklapanja stjecanja imovine s kriminalnim aktivnostima.

Napose, policija u analizi podataka identificira imovinu i aktivnosti koje predstavljaju "pranje novca".

Policija o provedenim izvidima sačinjava zabilješku koja je prilog kaznene prijave. O provedenoj financijskoj istrazi policija bi uvijek morala sačiniti zabilješku i izvješće za svaku obrađivanu osobu ponaosob. To izvješće treba sadržavati podatke o osobi, podatke o kaznenom djelu s kojim se dovodi u vezu imovina, opis imovine s podacima o vrijednosti, podatke o vremenu i načinu stjecanja imovine, podatke o imovini koja glasi na drugu osobu, ali se može osnovano dovesti u vezu s obrađivanom osobom, zatim razdvajanje legalne i sporne imovine, te prijedlog o potrebi oduzimanja privremenih mjera osiguranja.

Uloga Ureda za sprječavanje pranja novca u financijskim istragama

Ured za sprječavanje pranja novca kao analitičko tijelo pri Ministarstvu financija vodi evidencije određenih transakcija obveznika Zakona o sprječavanju pranja novca, vodi evidencije prijenosa gotovine, zatim evidencije sumnjivih transakcija, vrši međunarodnu razmjenu podataka unutar EGMONT grupe, te surađuje s ostalim sudionicima kaznenog postupka u otkrivanju i sprječavanju pranja novca.

Potrebno je istaći da je temeljem člana 1. Zakona o sprječavanju pranja novca pranje novca predstavlja sva činjenja i nečinjenja rada prikrivanja izvora protupravno stečenog novca, te korištenje protupravno stečenog novca za obavljanje dopuštene djelatnosti ili stjecanje imovine na nezakonit način. Protupravno stečeni novac u smislu Zakona o sprječavanju pranja novca je svaki novac pribavljen na protupravni način te druga imovina (prava i stvari) pribavljen protupravno stečenim novcem.

Uloga Porezne uprave u financijskim istragama i postupanje po članku 63. Zakona o porezu na dohodak

Sukladno odredbama Zakona o porezu na dohodak, Općeg poreznog zakona i Zakona o poreznoj upravi, porezna uprava dužna je tijekom godine prikupljati podatke, pratiti promet i obavljati druge radnje potrebne za pravilno utvrđivanje poreza. Porezna uprava dužna je prijavljene primitke po osnovi rada obavljanja djelatnosti, imovine i imovinskih prava te udjela u kapitalu i kamata uspoređivati s podacima o nabavi imovine i podacima o drugim izdacima poreznih obveznika. Usporedbu obavlja na temelju podataka s kojima raspolaže i podataka iz drugih izvora.

Posebno je odredbama Općeg poreznog zakona utvrđeno da porezno tijelo koristi sva dokazna sredstva potrebna za utvrđivanje činjenica bitnih za oporezivanje, pri čemu su najčešća dokazna sredstva koje koristi porezno tijelo odnosno porezna uprava prikupljanje obavijesti od poreznog obveznika, drugog sudionika poreznog postupka i drugih osoba, određivanje vještaka, pribavljanje isprava i spisa, izlaz na očevid, a dokazno je sredstvo i nalaz odnosno zapisnik o obavljenom inspekcijskom nadzoru. Za utvrđivanje

činjenica bitnih za oporezivanje porezni obveznik, ali i druge osobe, dužne su na zahtjev poreznog tijela dati obavijesti, a davanjem obavijesti smatra se i odgovaranje na upit poreznog tijela u postupku provjeravanja podataka u poreznoj prijavi. Pod pojmom dodatne obavijesti smatraju se obavijesti o činjenicama utvrđenim u jednom poreznom postupku, a koje bi mogle biti značajne i za druge porezno pravne odnose. (Primjerice, ukoliko se kontrolom dokumentacije kod poreznog obveznika A, a pojavi sumnja u vjerodostojnost dokumentacije (računi, otpremnice) obaviti će se vezana kontrola kod izdavatelja tih dokumenata kod poreznog obveznika B, radi utvrđivanja pravilnog i potpunog činjeničnog stanja. Razmjena dodatnih obavijesti obvezna je u radu poreznog tijela.

Dužnost je poreznog obveznika da tijekom poreznog postupka sudjeluje u utvrđivanju činjeničnog stanja iznošenjem potpuno i istinito činjenica bitnih za oporezivanje, te da za svoje tvrdnje ponudi dokaze.

Porezni obveznik i druge osobe moraju poreznom tijelu dati obavijesti koje su potrebne za utvrđivanje činjeničnog stanja bitnog za oporezivanje, a obavijest treba dati u pisanom obliku ili usmeno na zapisnik.

Kod opasnosti samookrivljavanja, porezni obveznik i osobe koji su dužne davati obavijesti u smislu članka 67. Općeg poreznog zakona mogu uskratiti davanje obavijesti koje bi njih same ili njihove srodnike mogle izložiti progonu, a porezno tijelo dužno je poučiti poreznog obveznika i osobe koje su dužne davati obavijest o pravu na uskratu obavijesti, a pod pojmom "izlaganje progonu" treba smatrati da se radi o općenito prihvaćenom načelu da se nikoga ne smije siliti na samookrivljavanje u slučaju izlaganja kaznenoj odgovornosti.

Međutim, u slučaju kada porezna uprava zatraži dodatne obavijesti od tog poreznog obveznika, a on uskrati obavijest radi toga jer bi ga to moglo izložiti progonu, smatrati će se da se radi o samookrivljavanju za kazneno djelo, te će se u daljnji postupak uključiti inspektor za otkrivanje porezno kaznenih djela.

Opći porezni zakon u odredbama članka 10. propisuje da se porezne činjenice utvrđuju prema njihovoj gospodarstvenoj biti. Ako je prihod, dohodak, dobit ili druga procjenjiva korist ostvarena bez pravne osnove, porezno tijelo utvrditi će poreznu obvezu u skladu s posebnim zakonom kojim se uređuje pojedina vrsta poreza. To znači da se svako posebno stjecanje prihoda, dohotka, dobiti ili procjenjive koristi oporezuje bez obzira na način stjecanja odnosno da se oporezuje i protupravno stjecanje.

Odredbom članka 99. stav 4. Općeg poreznog zakona propisano je, da u slučaju kada je poduzetnik fizička osoba, inspekcijski nadzor može obuhvaćati i one činjenice koje nisu u vezi s njegovom gospodarstvenom djelatnošću. Navedena odredba omogućuje ovlaštenom službeniku odnosno inspektorima da u postupku obavljanja inspekcijskog nadzora utvrdi činjenice o stečenoj privatnoj imovini i izdacima za privatne potrebe, ako su isti u nesrazmjeru s prijavljenim dohotkom, te da na temelju utvrđenih činjenica u postupku nadzora, sastavi zapisnik o utvrđivanju porezne osnovice sukladno odredbama stavka 4. članka 79. Općeg poreznog zakona.

Odredbom članka 79. stav. 4. Općeg poreznog zakona propisano je da se osnovica poreza na dohodak odnosno dobit fizičkih osoba može procjenom utvrditi i kao razlika između izdataka poreznog obveznika za privatne potrebe i stečene privatne imovine prijavljenog dohotka odnosno dobiti, ako se za tu razliku ne može dokazati da je oporezivana. Porezno tijelo utvrditi će poreznu osnovicu procjenom sukladno članku 79. Općeg poreznog zakona ako porezni obveznik odbije sudjelovati u poreznom postupku ili onemogućava njegovu provedbu tako što odbija dati podatke o imovini i izvorima sredstava. Porezna osnovica utvrditi će se temeljem podataka iz obavijesti od drugih pravnih ili fizičkih osoba i svih drugih dokaza prikupljenih u postupku. Ukoliko inspektor nakon provedenih postupaka inspekcijuskog nadzora sumnja da se radi o porezno kaznenom djelu i u slučaju kada porezni obveznik uskrati davanje obavijesti radi izlaganja progonu Odjel za nadzor će uputiti zahtjev za nadzor nadležnom Odjelu za otkrivanje porezno kaznenih djela u područnom uredu Porezne uprave.

Naprijed navedeno postupanje propisano je i još uvijek važećom Uputom o postupanju temeljem odredbi članka 48. Zakona o poreznu za dohodak (sada članka 63. Zakona o porezu na dohodak) i odredbi Općeg poreznog zakona – prikupljanje i usporedbi podataka bitnih za oporezivanje koji je donijela Porezna uprava – Središnji ured Ministarstva financija 12. lipnja 2002.

Naprijed navedeno postupanje bitno je sa aspekta postupanja državnog odvjetništva i drugih nadležnih tijela u provođenju financijskih istraga iz razloga što ukazuje na mogućnost utvrđenja i oduzimanja nezakonite dobiti pribavljene kaznenim djelom.

Načini oduzimanja imovinske koristi

Imajući u vidu svrhu inkriminiranja kaznenog djela sprječavanje pranja novca iz članka 279. Kaznenog zakona, a to je i oduzimanje koristi pribavljene tim kaznenim djelom, potrebno je istaći da Zakon o kaznenom postupku u članku 464. određuje da se imovinska korist postignuta izvršenjem kaznenog djela utvrđuje u kaznenom postupku po službenoj dužnosti.

Članak 466. Zakona o kaznenom postupku određuje da će sud visinu iznosa imovinske koristi odmjeriti po slobodnoj ocjeni ukoliko bi njezino utvrđivanje bilo povezano s nesrazmjernim teškoćama ili sa znatnim odugovlačenjem postupka.

Temeljem članka 461. Zakona o kaznenom postupku određuje se da kada dolazi u obzir oduzimanje imovinske koristi sud će po službenoj dužnosti, a prema odredbama koji važe za ovršni postupak odrediti privremene mjere osiguranja, te se u tom slučaju primjenjuju odredbe članka 136. stav 2. i 3. Zakona o kaznenom postupku.

Članak 136. Zakona o kaznenom postupku predviđa da se u kaznenom postupku prema odredbama Ovršnog zakona mogu odrediti privremene mjere osiguranja imovinsko pravnog zahtjeva. Temeljem članka 468. Zakona o kaznenom postupku oduzimanje imovinske koristi sud može izreći u odluci kojom se utvrđuje da je okrivljenik počinio kazneno djelo koje je predmetom optužbe.

Temeljem članka 82. Kaznenog zakona oduzimanje imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom osigurano je odredbom koja kaže da nitko ne može zadržati imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom.

Bitno je naglasiti da je novelom kaznenog zakona koji je stupio na snagu 1. listopada 2006. temeljem članka 82. stav 2. Kaznenog zakona propisano da se kao imovinska korist smatra i ona korist koju je ostvarila grupa ljudi ili zločinačka organizacija koja je u vremenskoj povezanosti s počinjenim kaznenim djelom i za koju se osnovano može smatrati da potječe od tog djela, te se njezino zakonito podrijetlo ne može utvrditi. Ovakvom dopunom odredbe o oduzimanju imovinske koristi u naš pravni sustav unesena je tekovina većine europskih kaznenih zakona koja poznaje to tzv. "prošireno oduzimanje imovinske koristi" sukladno kojem se od članov zločinačke organizacije može oduzeti sva imovina osim imovine koju su stekli legalno, odnosno za koju je nesporno da ne potječe od izvršenja kaznenog djela organiziranog kriminala. Da bi se primijenila ova odredba kaznenog zakona potrebno je s izvjesnošću utvrditi da su određene osobe počinile kazneno djelo, te da postoji vremenska povezanost počinjenog djela i koristi, te vjerojatnost da imovinska korist potječe od počinjenja djela, jer se zakonito podrijetlo ne može utvrditi.

Članak 82. Kaznenog zakona određuje da se imovinska korist oduzima sudskom odlukom kojom se utvrđuje da je kazneno djelo počinjeno, a kada se utvrdi nemogućnost oduzimanja imovinske koristi koja se sastoji od novca, vrijednosnih papira ili stvari u cijelosti ili djelomično, tada je sud dužan obvezati počinitelja kaznenog djela na isplatu odgovarajuće protuvrijednosti u novčanom iznosu. Isti članak utvrđuje da će se imovinska korist oduzeti kada se u bilo kojem pravnom temelju nalazi kod treće osobe.

Temeljem odredaba članka 44. do 56. Zakona o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta detaljno je reguliran način utvrđivanja privremenih mjera i oduzimanju koristi po pravilima Ovršnog zakona i po pravilima Zakona o kaznenom postupku, a koje osiguravaju bržu i efikasniju mogućnost kako privremenog sprječavanja raspolaganje sredstvima za koja postoji osnovana sumnja da proizlaze iz članka 279. Kaznenog zakona (prikriivanje protuzakonito dobivenog novca) tako omogućuju brže i efikasnijeg oduzimanje nezakonito stečene dobiti. Ograničenje suda na oduzimanje nezakonito stečene dobiti sastoji se u dokazivanju daje imovinska korist ostvarena kaznenim djelom, a u slučaju kaznenog djela iz članka 279. Kaznenog zakona nužna je pretpostavka dokazati da je imovina koja je predmet ovog kaznenog djela produkt predikatnog kaznenog djela.

Posebno treba istaći značenje odredbe članka 21-d. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta koja propisuje suradnju Ureda s Poreznom upravom Ministarstva financija u slučajevima kada izvidi policije ili državnog odvjetništva pokazuju da postoje naznake organiziranog kriminaliteta kod kaznenih djela koja su počinjenja s ciljem pribavljanja veće imovinske koristi. Ured je tada dužan od nadležne upravne organizacije Ministarstva financija zatražiti kontrolu poslovanja pravne i fizičke osobe i privremeno oduzimanje novca, vrijednosnih papira, predmeta i dokumentacije koje mogu poslužiti kao dokaz o kaznenom djelu ili imovini ostvarenoj kaznenim djelom, te zatražiti obavijest o podacima u vezi s neobičnim i sumnjivim transakcijama.

Temeljem članka 21-e ZUSKOK-a, na zahtjev Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta Ured za sprječavanje pranja novca dužan je dati sve raspoložive podatke o transakcijama za koje postoji sumnja da se radi o pranju novca, kao i izvršiti potrebne provjere s ciljem utvrđivanja postojanja takovih transakcija, a državni inspektori ovlašteni za privremeno oduzimanje i zadržavanje sumnjivih predmeta, sredstava ili imovine dužni su uz obavijest Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta dostaviti zapisnik o poduzetoj radnji i prijepis odluke o oduzimanju ili zadržavanju.

Napose, za ovaj dio izlaganja bitna je odredba članka 42. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta prema kojoj u slučaju sumnje da određena osoba na svojim bankovnim računima prima, drži ili na drugi način posluje s prihodima ostvarenim kaznenim djelom organiziranog kriminala ili korupcije, a ti prihodi su važni za izvide i istragu tih kaznenih djela ili se radi o prihodima koji po zakonu moraju biti oduzeti banka je na zahtjev Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta dužna u zatraženom roku dostaviti podatke o tim računima, a ukoliko ne postupi po zahtjevu Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta će zatražiti od istražnog suca da odluči o zahtjevu, sudac odnosno sud može banci naložiti da postupi po zahtjevu Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, da prati platni promet na računima određene osobe, te da za to vrijeme redovito izvješćuje Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta o transakcijama na računu koji se prati. Za neizvršavanje naloga suca, odnosno odluke suda odgovorna osoba u banci kazniti će se novčanom kaznom, a ako ni tada ne postupi po nalogu zatvorom do mjesec dana. Po zahtjevu Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta sudac može ispitati članove tijela banke, dioničare, zaposlenike i druge osobe koje imaju pristup povjerljivim podacima.

Tumačenjem odredbe članka 82. Kaznenog zakona, a sukladno pravilima kako Ovršnog zakona tako i načelima građanskog prava, smatram da se od počinitelja kaznenog djela može oduzeti i prihod i sredstva iz nezakonite imovine koja povećava vrijednost iste, budući da članak 82. stav 1. Kaznenog zakona izričito kaže da nitko ne može zadržati imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom, a nedvojbeno je i nezakonita korist ostvarena kaznenim djelom ona korist koju je počinitelj ostvario na način da je nezakonita sredstva uložio u banku oročavanjem istih, bilo ulaganjem u nekretnine, a iz kojih je proizašlo pravo na kamatu, dividendu, povećanu vrijednost nekretnina i slično.

Moguće je privremeno oduzeti sredstva i bez presude jer je navedenim propisima utvrđeno određivanje prije privremene mjere i prije pokretanja kaznenog postupka, ali konačno oduzimanje imovinske koristi nije moguće bez pravomoćne presude.

Oduzimanje imovinske koristi od pravnih osoba

Članom 20. Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela propisano je da će sud pravnoj osobi oduzeti imovinsku korist oduzetu kaznenim djelom. Zakon definira imovinsku korist kao svako povećanje ili sprječavanje smanjenja imovine pravne osobe do kojeg je došlo počinjenjem kaznenog djela. Zakon predviđa da će se imovinska korist ostvarena kaznenim djelom oduzeti presudom kojom je utvrđeno počinjenje kaznenog djela, a visinu imovinske koristi sud će procijeniti uvidom u cjelokupnu imovinu pravne osobe i dovodenjem u vezu s počinjenim djelom. Ukoliko sud utvrdi nemogućnost oduzimanja imovinske koristi koja se sastoji od novca, prava ili stvari, sud će obvezati pravnu osobu na isplatu protuvrijednosti u novčanom iznosu. Pri određivanju novčanog iznosa uzet će se u obzir tržišna vrijednost stvari ili prava u vrijeme donošenja odluke. Imovinska korist će se oduzeti i kada se po bilo kojem pravnom osnovu nalazi kod druge pravne ili fizičke osobe, ako je prema okolnostima pod kojima je ostvarila određene vrijednosti znala ili mogla i bila dužna znati da su vrijednosti ostvarene kaznenim djelom.

Zaključak

1. U svim oblicima financijskih istraga, tijekom predistražnog postupka temeljne smjernice rada policije te nadležnih tijela Ministarstva financija (Ured za sprječavanje pranja novca, porezna uprava, carinska uprava, financijska policija, devizni inspektorat) koordinira nadležni državni odvjetnik. S obzirom na različite faze i načine vršenja izvida koordinacija se odvija na razini državnog odvjetništva i policije, zatim na razini državnog odvjetništva, policije i nadležnih tijela Ministarstva financija, te na razini koordinacije između nadležnih policijskih jedinica(imajući u vidu da je prije svega policija tijelo otkrivanja kaznenog djela).
2. Rezultat financijskih istraga mora biti utvrđenje nezakonito stečene dobiti, napose u svim predmetima gospodarskog kriminala, a potom na temelju tih rezultata nadležno državno odvjetništvo mora u redovnom sudskom postupku osigurati pravomoćno oduzimanje nezakonito stečene dobiti.
3. Tijekom kaznenog postupka, a bez obzira na krajnji ishod kaznenog postupka, državna odvjetništva su dužna zahtijevati od nadležnih poreznih uprava postupanje u smislu odredbe članka 63. Zakona o porezu na dohodak, koja odredba omogućuje po pravilima Općeg poreznog zakona oduzimanje nezakonito stečene dobiti.

Dragan Novosel,
zamjenik Glavnog državnog odvjetnika
Republike Hrvatske

Rad državnih odvjetništava na predmetima u kojima postoje naznake organiziranog kriminala i korupcije

1. Rad Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta

Razmatrajući rad Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (u daljnjem tekstu: Ured) tijekom proteklih godina uočeno je da Ured ima u radu veliki broj predmeta u kojima građani tvrde da je kazneno djelo koje je počinjeno na njihovu štetu počinila grupa ili zločinačka organizacija, pa se dakle radi o predmetu iz nadležnosti Ureda. Također se Uredu prijavljuju službene, a po nekada i odgovorne osobe za korupciju zbog čega su zloupobile položaj na štetu podnositelja pritužbe ili prijave.

Uvidom u upisnike Ureda utvrdili smo da je minimalni broj ovih prijava i podnesaka rezultirao pokretanjem kaznenih postupaka.

Ured u pravilu vrši provjere u svim ovim predmetima i nakon izvršenih provjera ili ustupao predmet nadležnom državnom odvjetništvu, nalazeći da je počinjeno kazneno djelo iz nadležnosti redovnog državnog odvjetništava ili je završavao predmet službenom bilješkom u KR spisu.

Kako je broj ovakvih predmeta u radu Ureda višestruko premašivao broj predmeta u K upisnicima, dakle kaznenih predmeta u kojima se je meritorno odlučivalo o pokretanju kaznenog postupka ili je postupak u njima vođen, to je Državno odvjetništvo Republike Hrvatske prilikom izmjena Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (u daljnjem tekstu: ZUSKOK) tražilo da se u Zakon unesu odredbe koje će omogućiti rasterećenje Ureda i fokusiranje njegove pažnje i resursa na predmete radi kojih je i osnovan.

2. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta

Zakonom o izmjenama i dopunama ZUSKOK-a objavljenim u Narodnim novinama broj 33 od 14. ožujka 2005. dodan je u ZUSKOK novi članak 21.b koji glasi:

„(1) Ako se uz osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se progon poduzima po službenoj dužnosti (članak 172. stavak 1. ZKP), pojave naznake organiziranog kriminaliteta, redarstvene vlasti će odmah o tome izvijestiti nadležno državno odvjetništvo i u dogovoru s tim državnim odvjetništvom poduzeti bez odgode potrebne radnje i o tome izvijestiti Ured.

(2) Nakon primitka obavijesti iz stavka 1. ovoga članka, Ured može, ako ocijeni da je počinjeno kazneno djelo iz njegove nadležnosti, preuzeti rad u predmetu. O tom izvješćuje redarstvene vlasti i državno odvjetništvo koje je do tada postupalo u predmetu.

(3) Glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske može naputkom odrediti da se u državnim odvjetništvima koja imaju u radu veći broj predmeta iz stavka 1. ovoga članka, odredi zamjenik koji će redarstvenim vlastima davati upute i za poduzimanje potrebnih radnji i mjera, te po potrebi provoditi druge izvide.

(4) Ako državno odvjetništvo iz stavka 1. ovoga članka smatra da ne postoje naznake organiziranog kriminaliteta o tome izvješćuje Ured. Ured može zatražiti da Glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske daje naputak iz članka 26. stavka 3. Zakona o državnom odvjetništvu.

(5) Po dovršetku izvida, državno odvjetništvo iz stavka 1. ovoga članka ustupa predmet Uredu, ako smatra da je počinjeno kazneno djelo iz njegove nadležnosti ili izvješćuje Ured da će nastaviti postupak.“

Ovim člankom je riješeno pitanje rada na predmetima u kojima postoje naznake organiziranog kriminala, a koje su zaprimila redovna državna odvjetništva. Međutim, gramatičkim tumačenjem ovog članka proizlazi da bi Ured i dalje trebao raditi na svim predmetima u kojima postoje naznake organiziranog kriminaliteta, koje je neposredno primio. Ovakvim tumačenjem bi se samo spriječilo mehaničko ustupanje Uredu predmeta u kojima stranka naznačuje da je kazneno djelo počinjeno od strane grupe ili zločinačke organizacije.

Kako izmjenama Zakona nije u cijelosti riješeno pitanje rada na ovakvim predmetima na način kojim bi se omogućio Uredu samo rad na predmetima u kojima postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo iz njegove nadležnosti to je Državno odvjetništvo Republike Hrvatske dalo dva naputka o radu na predmetima u kojima samo postoje naznake da bi se eventualno moglo raditi o organiziranom kriminalu ili korupciji.

3. Napuci Državnog odvjetništva Republike Hrvatske

- a) Naputak o radu na predmetima na kojima postoje naznake organiziranog kriminaliteta broj:O-5/05 od 5. travnja 2005.

U naputku broj:O-5/05 od 5. travnja 2005. u dijelu pod A. daje se naputak za primjenu Zakona o izmjenama i dopunama ZUSKOK-a, dok se u dijelu pod točkom B. daje naputak u svezi primjene članka 21-b. Zakona.

U naputku se najprije upozorava na zakonsko određenje "naznaka organiziranog kriminaliteta". Prema članku 21.a Zakona postoje naznake organiziranog kriminaliteta kod kaznenih djela iz članka 21. Zakona, kod kojih;

- način planiranja i pripremanja kaznenog djela,
- način počinjenja,
- postupanje s ostvarenim financijskim sredstvima,
- sudjelovanje u poslovnom prometu,
- konspirativno ponašanje počinitelja,
- povezanost s inozemstvom,
- korupciju ili pokušaje korupcije i druga slična ponašanja,

ukazuje na djelovanje udruženja od najmanje tri osobe koje su se udružile radi činjenja kaznenih djela.

Cijeneći navedenu zakonsku odredbu proizlazi da su to samo oni slučajevi u kojima još ne postoje osnovi sumnje da je kazneno djelo počinila grupa ili zločinačka organizacija, jer o tome još nema kvalitetnih saznanja, ali neki od nabrojanih indikatora pokazuju da je potrebno provesti izvide da bi se ta sumnja na organizirani kriminalitet utvrdila ili isključila. U naputku se ističe da će se u praksi prvenstveno raditi o prijavama, odnosno podnescima u kojima podnositelj tvrdi da je kazneno djelo počinjeno od strane osoba koje su se udružile ili je prijava tako kvalificirana, a iz samog sadržaja podneska proizlazi da postoji neki od gore navedenih indikatora.

Ukoliko takovih indikatora nema, taj podnesak ne bi trebalo rješavati u skladu s naputkom. Naime, sama naznaka u prijavi ili drugom podnesku da se radi o organiziranom kriminalu, kad se odmah iz sadržaja podneska vidi da nema sumnje da bi prijavljena radnja bila počinjena od strane tri ili više osoba ili kad ne postoji niti jedan od gore navedenih indikatora nije dovoljna da bi se na predmetu radilo u skladu s navedenim naputkom. Uvijek trebamo voditi računa da kvalifikacija djela u kaznenoj prijavi ne veže državnog odvjetnika i ne određuje nadležnost državnog odvjetništva.

Prema naputku u slučajevima u kojima postoje naznake organiziranog kriminaliteta (djelo počinjeno od strane tri ili više osoba i neki od navedenih indikatora) državno odvjetništvo koje je primilo takovu prijavu ili drugi podnesak, ili je o tome izviješteno od strane redarstvenih vlasti, postupa na slijedeći način:

a. Nakon primitka izvješća od redarstvenih vlasti, državno odvjetništvo će, ako sastanak nisu zatražile redarstvene vlasti, odmah stupiti u kontakt s redarstvenim vlastima radi davanja uputa za poduzimanje potrebnih radnji i mjera, a po potrebi provoditi će i druge izvide.

b. Ako je državno odvjetništvo primilo prijavu ili drugi podnesak u kojem se uz osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se progon poduzima po službenoj dužnosti pojavljuju i naznake organiziranog kriminaliteta bez odgode će postupiti na način opisan pod a. i o tome odmah izvijestiti Ured.

c. Obavijest uredu sadrži kratak opis radnji koje su poduzete i ako je to moguće presliku prijave ili podneska.

d. Ured može nakon primitka obavijesti od državnog odvjetništva ili redarstvenih vlasti postupiti u skladu s odredbom članka 21.b stavak 2. i preuzeti predmet u rad.

e. Ako Ured ne preuzme predmet u rad državno odvjetništvo će nakon provođenja izvida, odnosno primitka potrebnih obavijesti od policije;

i) ako smatra da ne postoje osnove sumnje da je predmet iz nadležnosti Ureda samo nastaviti postupak i o tome izvijestiti Ured,

ii) ako smatra da je počinjeno kazneno djelo iz nadležnosti Ureda ustupiti će mu predmet na nadležni postupak.

U skladu s stavkom 4. članka 21.b ako državno odvjetništvo smatra da ne postoje naznake organiziranog kriminaliteta o tome izvješćuje Ured. Ured tada može zatražiti da Glavni državni odvjetnik Republike Hrvatske dade naputak iz članka 26. stavka 3. Zakona o državnom odvjetništvu.

Kako Zakonom nije riješeno kako će postupati Ured u slučaju ako je primio prijavu odnosno obavijest da je počinjeno kazneno djelo za koje se progon poduzima po službenoj dužnosti i kod kojeg samo postoje naznake organiziranog kriminaliteta to je u Naputku određeno postupanje Ureda u takovim slučajevima.

Kad primi prijavu ili predmet u kojem postoje naznake organiziranog kriminaliteta Ured može imajući u vidu odredbu članka 21.b stavak 2. Zakona sam raditi na tom predmetu i poduzimati potrebne radnje. Ako smatra da će nadležno državno odvjetništvo lakše provesti izvide radi utvrđivanja da li postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo iz nadležnosti Ureda može predmet dostaviti nadležnom državnom odvjetništvu, koje će u tom slučaju postupati prema odredbi članka 21.b Zakona, dakle, u dogovoru s redarstvenim vlastima poduzeti bez odgode potrebne radnje.

Kako je u ovakvim slučajevima moguć negativni sukob nadležnosti to državno odvjetništvo kojem je Ured dostavio predmet može ako smatra da ne postoje samo naznake organiziranog kriminaliteta nego osnovna sumnja da je počinjeno kazneno djelo iz nadležnosti Ureda u smislu stavka 4. članka 21.b zatražiti da Glavni državni odvjetnik da naputak za postupanje u predmetu.

Naputkom broj: O-4/05 od 24. listopada 2005. dijelom su izmijenjene pojedine odredbe obveznog Naputka od 4. travnja 2005.

Naime, državna odvjetništva su postavila pitanje da li se navedenim Naputkom mijenja zakonska odredba članka 21. b ZUSKOK-a. Izmjenom je određeno naznačeno da u skladu s odredbom članka 21.b stavak 2. ZUSKOK-a Ured može bilo nakon primitka obavijesti od državnog odvjetništva ili redarstvenih vlasti, odnosno ako je predmet primio neposredno postupiti u skladu s odredbom članka 21.b stavak 2. i ako za to postoje posebni razlozi preuzeti predmet u rad, odnosno Ured može sam raditi na tom predmetu i poduzimati potrebne radnje.

U svim drugim slučajevima kada dale ne postoje posebni razlozi Ured mora predmet dostaviti nadležnom državnom odvjetništvu, koje će u tom slučaju postupati prema odredbi članka 21.b Zakona, dakle, u dogovoru s redarstvenim vlastima poduzeti bez odgode potrebne radnje.“

- b) Naputak za postupanje u predmetima u kojima postoje naznake korupcije broj: O-4/05 od 24. listopada 2005.

Ovim naputkom određeno je postupanje državnih odvjetništava i Ureda u predmetima u kojima postoje naznake o korupciji.

Kako za razliku od organiziranog kriminaliteta u ZUSKOK-u ne postoji definicija „naznaka korupcije“ to je ovim naputkom naznačeno da naznake korupcije postoje u onim predmetima u kojima podnositelj tvrdi da je počinjeno kazneno djelo iz čl. 21. st. 1. toč. 1. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, a iz same prijave i drugih podnesaka uz prijavu ne proizlaze osnove sumnje da je to djelo i počinjeno.

Dakle, to su prvenstveno sve one prijave za zlouporabu položaja u kojima podnositelj tvrdi da je državni službenik ili odgovorna osoba korumpirana i da je zato predmet riješen na

njegovu štetu, a da istovremeno o tome na osnovu čega tvrdi da je ta osoba korumpirana u samoj prijavi ili drugom podnesku nema podataka koji bi davali osnova za sumnju da je korupcijsko kazneno djelo stvarno i počinjeno.

Prema Naputku u takvim slučajevima državna odvjetništva trebaju postupati na slijedeći način:

a. Nakon primitka prijave ili drugog podneska u kojem se tvrdi da je određena osoba korumpirana i da je kazneno djelo počinjeno zbog korumpiranosti odgovorne ili službene osobe, a na osnovu te prijave ili drugog podneska ne proizlaze osnove sumnje da je djelo iz nadležnosti Ureda i počinjeno državno odvjetništvo će na osnovu članka 174. stavak 2. do 4. ZKP prikupiti potrebne obavijesti, odnosno provesti izvide.

b. Istovremeno nadležno državno odvjetništvo će uz presliku prijave ili podneska te kratki opis radnji koje su poduzete izvijestiti Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta.

c. Ured može nakon primitka obavijesti od državnog odvjetništva zatražiti da mu se dostavi predmet i ako zato postoje posebni razlozi preuzeti rad u predmetu.

d. Ako Ured ne preuzme predmet u rad državno odvjetništvo će nakon provedenih izvida, odnosno primitka potrebnih obavijesti od policije proučiti predmet i ako smatra da je počinjeno kazneno djelo iz nadležnosti Ureda dostaviti će predmet Uredu na nadležni postupak, a ukoliko iz prikupljenih podataka ne proizlazi osnovana sumnja da je počinjeno kazneno djelo iz nadležnosti Ureda izvijestiti će o tome podnositelja i Ured.

f. Ako državno odvjetništvo smatra da prikupljeni podaci daju osnova za sumnju da je počinjeno kazneno djelo iz njegove nadležnosti riješit će samo prijavu i o tome izvijestiti podnositelja.

Građani često podnose kaznene prijave protiv određenih osoba i u takvim slučajevima traže da tu prijavu riješi upravo državno odvjetništvo koje bi bilo nadležno da postoje osnovi sumnje da je to kazneno djelo počinjeno. Kako je bilo za očekivati da će se to događati i u ovim slučajevima to je Naputkom određeno da ako podnositelj nakon primitka obavijesti da nema osnova za postupanje Ureda zahtijeva da se njegov podnesak riješi kao kaznena prijava za kazneno djelo iz nadležnosti Ureda da će državno odvjetništvo tada dostaviti predmet Uredu radi donošenja odluke.

Ujedno je ovim naputkom riješeno pitanje kako će postupati Ured kad primi prijavu ili podnesak u kojem podnositelj tvrdi da se radi o korupciji, odnosno o kaznenom djelu iz nadležnosti Ureda (čl. 21. st. 1. toč. 1. Zakona), a iz same prijave ili podneska još ne proizlaze osnove sumnje da bi se radilo o kaznenom djelu iz nadležnosti Ureda.

U tom slučaju Ured može ako za to postoje posebni razlozi raditi na tom predmetu i poduzimati potrebne radnje. U svim drugim slučajevima u kojima iz samog podneska ne proizlaze osnove sumnje da bi se radilo o kaznenom djelu iz nadležnosti Ureda dostavit će podnesak nadležnom državnom odvjetništvu da postupi na gore opisani način. Kao i u bilo kojem drugom negativnom sukobu nadležnosti ako državno odvjetništvo smatra da u slučaju u kojem mu je Ured dostavio predmet na postupanje ne postoje samo naznake korupcije nego osnovna sumnja da je počinjeno kazneno djelo iz članka 21. stavak 1. točka 1. Zakona može

zatražiti da Glavni državni odvjetnik donese rješenje kojim će riješiti tko je nadležan za postupanje u tom predmetu.

Naputkom je riješeno pitanje postupanja državnog odvjetništva ili Ureda u slučajevima kada stranka traži da u predmetu radi Ured. U svim slučajevima u kojima postoje naznake o korupciji, a u kojima stranka traži da po njezinom podnesku postupi isključivo Ured, nadležno državno odvjetništvo ili Ured će dostaviti predmet Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske radi određivanja zamjenika iz redovnog državnog odvjetništva koji će raditi u predmetu. U takvom slučaju Državno odvjetništvo Republike Hrvatske može temeljem članka 10 ZUSKOK-a donijeti rješenje da se zamjenik iz redovnog državnog odvjetništva (u pravilu je to zamjenik koji je dobio predmet u rad) uputi u rad u Ured na tom predmetu. Zamjenik u tom slučaju ne prelazi u na rad u Ured već u svojem državnom odvjetništvu, ali sada pod zaglavljem Ureda i kao zamjenik ravnatelja ureda donosi odluku.

4. Istraživanje o primjeni naputaka o naznakama organiziranog kriminala i korupcije

a) Primjena naputka o naznakama organiziranog kriminala

Promatrajući rad Ureda nakon davanja navedenih naputaka nismo uočili velike razlike u broju KR predmeta koje je Ured imao u radu.

Kako je osnovna svrha naputka o naznakama organiziranog kriminala i korupcije bila da se Ured rastereti od rada na svim predmetima koji se dovode u vezu s organiziranim kriminalom, osim onih u kojima stvarno i postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo iz članka 21. stavak 2 do 3. ZUSKOK, odnosno onih u kojima postoje naznake organiziranog kriminala a Ured ih je zadržao u radu jer za to postoje posebni razlozi, to je odlučeno da se prevede istraživanje o radu Ureda i državnih odvjetništava na ovim predmetima.

Od državnih odvjetništava je zatraženo da dostave podatke o broju primljenih predmeta u kojima postoje naznake organiziranog kriminaliteta, time da posebno navedu koje su od tih predmeta primili od policije, koje je neposredno primilo državno odvjetništvo, te posebno koje su predmete primili od Ureda. Također su zatraženi i drugi podaci u svezi rada na ovim predmetima, a sukladno navedenom naputku. Podaci koje smo primili od državnih odvjetništava iskazani su u tabeli 1.

Istovremeno je od Ureda zatraženo da dostavi podatke i to razvrstane prema području nadležnosti županijskih državnih odvjetništava o broju primljenih predmeta u kojima je Ured odlučio da će sam provesti izvide, o broju predmeta dostavljenih na rad županijskim i općinskim državnim odvjetništvima, te o radu Ureda i državnih odvjetništava na tim predmetima. Podaci Ureda iskazani su u tabeli 2.

Podaci u tabeli 1. pokazuju da državna odvjetništva ne primjenjuju naputak onako kako je to naređeno. Naime u svakom predmetu u kojem je utvrđeno da postoje naznake organiziranog kriminala državno odvjetništvo je trebalo odmah nakon primitak obavijesti o tome izvijestiti Ured.

**Podaci županijskih državnih odvjetništava o radu na predmetima u kojima postoje naznake
organiziranog kriminaliteta**

Tabela 1.

za razdoblje od 1.1. do 31.8.2006

Državno odvjetništvo	Broj primljenih predmeta u kojima postoje naznake organiziranog kriminaliteta	Od toga stupac 2. predmeti ili obavijesti koje je dostavila policija	Od toga stupac 2. predmeti koje je neposredno primilo državno odvjetništvo	Od toga stupac 2. broj primljenih predmeta od USKOK-a	Broj obavijesti USKOKU	Broj predmeta u kojima je USKOK preuzeo predmet u rad	Odluka državnog odvjetnika	
							Po dovršetku izvida predmet ustupljen USKOKU	Po dovršetku izvida predmet rješavan u državnom odvjetništvu
1	2	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
BJELOVAR								
ČAKOVEC								
DUBROVNIK	4	3		1	2			2
GOSPIĆ								
KARLOVAC								
KOPRIVNICA								
OSIJEK								
POŽEGA								
PULA	2		1	1	2			
RIJEKA	14	9		5	2		2	8
SISAK								
SL. BROD								
SPLIT	3			3				
ŠIBENIK								
VARAŽDIN								
V. GORICA	4	2		2	2			3
VUKOVAR	1	1			1			
ZADAR								
ZAGREB	24	10	4	10	3		2	13
ZLATAR								
UKUPNO	52	25	5	22	12	0	4	26

Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta
Podaci o predmetima u kojima postoje naznake organiziranog kriminaliteta
 za razdoblje od 1.1. do 31.8.2006

Tabela 2.

Županijsko državno odvjetništvo	Broj primljenih predmeta u kojima je Ured odlučio da će sam provesti izvide	Broj predmeta dostavljen na rad županijskim i općinskim državnim odvjetništvima	Broj primljenih obavijesti o predmetima od državnih odvjetništava	Broj predmeta koje je ured preuzeo u rad nakon obavijesti državnog odvjetništava	Broj primljenih predmeta nakon provedenih izvida od državnih odvjetništava	Odluka nakon primitka predmeta od državnog odvjetništava		
						Odbačaj	Od toga s. 5. Iz razloga što se ne radi o kaznenom djelu iz nadležnosti Ureda	Istraga ili optuženje
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
BJELOVAR								
ČAKOVEC			1					
DUBROVNIK	1		1					
GOSPIĆ								
KARLOVAC		2						
KOPRIVNICA			1					
OSIJEK	1	1						
POŽEGA								
PULA		2	3					
RIJEKA	3	5	2					
SISAK	1							
SL. BROD								
SPLIT		3						
ŠIBENIK								
VARAŽDIN	1	2						
V. GORICA	1	2	1					
VUKOVAR								
ZADAR								
ZAGREB	22	6			1	1		
ZLATAR	1							
UKUPNO	31	23	10		1	1		

Prema podacima državnih odvjetništava od ukupno 52 predmeta u radu, to je učinjeno u 12 predmeta. Prema podacima Ureda to je učinjeno u svega 10 predmeta. Ovakvo postupanje je nedopustivo i dovodi u pitanje svrhu upute i nadzor nad radom u ovim predmetima. Državno odvjetništvo je u ovakvom slučaju dužno odmah izvijestiti Ured, da bi Ured mogao odlučiti da li će samo pratiti rad na predmetu ili ga preuzeti u rad.

Da ne bi dolazilo do zabune državna odvjetništva će u buduće odmah izvijestiti da imaju ovakav predmet u radu dopisom prema Obrascu br. 1. u prilogu.

Ukoliko je Ured primio od policijske uprave, postaje ili pravne ili fizičke osobe obavijest, kaznenu prijavu, drugi podnesak iz kojeg proizlazi da je počinjeno kazneno djelo, u kojem postoje naznake organiziranog kriminaliteta i taj predmet u skladu s nalogom O-5/05 dostavlja u rad nadležnom državnom odvjetništvu, jer ne postoje posebni razlozi da sam radi u predmetu, dostaviti će predmet u rad nadležnom državnom odvjetništvu prema Obrascu broj 2. u prilogu.

U slučaju da Ured odluči sam raditi na ovakvom predmetu dužan je na popisu pismena sačiniti posebnu službenu zabilješku u kojoj će navesti koji su to posebni razlozi zbog kojih se predmet ne dostavlja na rad mjesno nadležnom državnom odvjetništvu.

Smatramo da je nužno dostavljati obavijesti o primitku predmeta u kojem postoje naznake organiziranog kriminala, odnosno ustupati takav predmet od strane Ureda na navedenim obrascima da bi imali evidenciju tih predmeta i da ne bi dolazilo do zabune da li se radi o redovnom ustupu ili ustupu u skladu s navedenim nalogom.

Da je potrebno tako postupati pokazuju i podaci u tabeli 1. i 2. koji se ne mogu uspoređivati iz jednostavnog razloga što su ti predmeti različito evidentirani. Naime, kad smo tražili podatke dobivali smo rezultate zavisno od toga kako ih je koje državno odvjetništvo te predmete tretiralo.

Pored navedenog kasnije u radu na ovim predmetima ukoliko se izvješćuje, ustupa predmet ili poduzimaju druge radnje između državnog odvjetništva i Ureda uvijek je potrebno na početku dopisa navesti vezu s prvim dopisom na način naveden u Obrascu 5.

Sve gore je nužno napraviti da bi mogli imati nadzor nad ovim predmetima. Zbog različitih evidencija podatke Ureda i državnih odvjetništava jednostavno nije moguće komparirati i na osnovu te komparacije stvarati zaključke. Ipak zaključci se mogu dati općenito cijeneći jedne i druge podatke.

Neosporno je da su u skladu s nalogom u najmanje 50 predmeta državna odvjetništva vodila izvide, koji bi ranije bili u nadležnosti Ureda. Iako se čini da je to mali broj ipak cijeneći opterećenja Ureda i njegov način rada ovime je u značajnoj mjeri Ured rasterećen. Međutim, a o tome će više riječi biti kasnije, ne možemo biti zadovoljni odlukama Ureda u predmetima koje je neposredno primio, jer je zasigurno bilo mjesta da se od 31 predmeta kojeg je Ured ostavio u radu još jedan veliki dio dostavi mjesno nadležnim državnim odvjetništvima.

Da ima mjesta ovakvom zaključku pokazuju i podaci o broju predmeta iz KR upisnika u kojima je nakon izvida od strane Ureda pokrenut kazneni postupak.

Podaci se daju pod točkom 6. Nadležna državna odvjetništva su u 26 od ukupno 52 predmeta koja su imala u radu riješila u svojoj nadležnosti. Kako se u većem dijelu ovih predmeta još provode izvidi to je za očekivati da će velika većina tih predmeta biti riješena od strane redovnih državnih odvjetništava.

b) Primjena naputka o naznakama korupcije

Odmah treba reći da se podaci o radu na predmetima u kojima postoje naznake korupcije što se tiče podudarnosti podataka ne razlikuju od podataka u radu na predmetima u kojima postoje naznake organiziranog kriminaliteta i ovdje postoje razlike između podataka Ureda i državnih odvjetništava.

U tabelama 3. i 4. dani su podaci o radu državnih odvjetništava i Ureda na ovim predmetima.

Dakle, nakon uvida u tabele broj 3. i 4. nameće se isti zaključak kao i kod razmatranja podataka o radu na predmetima u kojima postoje naznake organiziranog kriminaliteta. Podaci jednostavno nisu podudarni zbog različitog načina evidentiranja. Na primjer državna odvjetništva navode da su u 6 predmeta po dovršetku izvida predmet ustupila Uredu smatrajući da postoji osnovana sumnja da je počinjeno kazneno djelo iz nadležnosti Ureda, istovremeno su u Uredu evidentirana samo dva ustupa. Očito je da u ostala četiri predmeta Ured nije te predmete evidentirao kao ustup nakon rada državnog odvjetništva u skladu s Naputkom.

Stoga se i u svezi ovih predmeta daju osnovni obrasci za izvješćivanje, odnosno ustupanje predmeta u rad. Općinsko državno odvjetništvo izvješćuje Ured na obrascu broj 3., dok Ured ustupa predmet uz dopis naveden u obrascu broj 4.

Kasnije za izvješćivanja i dostavljanja predmeta treba koristiti obrazac broj 5. tako da onaj koji prima obavijest, odnosno predmet može uvijek potražiti prvu obavijest i na taj način spriječiti da se svaki puta ponovo formira predmet.

Za razliku od predmeta u kojima su postojale naznake organiziranog kriminaliteta i kojih je dvije trećine bilo u radu Općinskog državnog odvjetništva u Zagrebu predmeti s naznakom korupcije su ravnomjernije raspoređeni i slijede strukturu kriminaliteta općenito. Možemo reći da su ti predmeti ravnomjernije raspoređeni na cijelom području Republike Hrvatske. Ipak upada u oči da takovih predmeta nije bilo u radu na području Osijeka.

Podaci državnih odvjetništava pokazuju da su odvjetništva provodila izvide u 77 predmeta, od toga im je Ured u skladu s naputkom dostavio 38 predmeta ili 50% predmeta s naznakama korupcije koje su imali u radu. Nakon provedenih izvida u svega 6 predmeta ili u 22% predmeta u kojima su dovršeni izvidi predmet je ustupljen Uredu u rad dok je u 21 predmetu državno odvjetništvo donijelo odluku. Već ovi podaci pokazuju da je na ovaj način moguće značajno rasteretiti Ured od rada na predmetima u kojima podnositelji samo naznačuju da se radi o korupciji.

Ukoliko razmotrimo podatke ureda odmah pada u oči da je Ured od 127 predmeta koje je primio u promatranom razdoblju, a u kojima postoje naznake korupcije u 88 predmeta ili u 69% primljenih predmeta sam provodio izvide i riješio te predmete.

**Podaci županijskih državnih odvjetništava o radu na predmetima u kojima postoje naznake
korupcije**

za razdoblje od 1.1. do 31.8. 2006

Tabela 3.

Državno odvjetništvo	Broj primljenih predmeta u kojima postoje naznake korupcije	Od toga stupac 2. broj primljenih predmeta od USKOK-a u kojima postoje naznake korupcije	Broj zatraženih p.o	Broj obavijesti USKOKU	Broj predmeta u kojima je USKOK preuzeo predmet u rad	Odluka državnog odvjetnika		Broj predmeta u kojima je podnositelj nakon obavijesti tražio da predmet riješi USKOK
						Po dovršetku izvida predmet ustupljen USKOKU	Po dovršetku izvida predmet riješen u državnom odvjetništvu uz obavijest oštećeniku	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
BJELOVAR								
ČAKOVEC								
DUBROVNIK								
GOSPIĆ	1	1	1	1			1	
KARLOVAC	1		1			1		
KOPRIVNICA								
OSIJEK								
POŽEGA								
PULA	6		5	6	1		1	
RIJEKA	9	7	7	1	1	1	2	
SISAK								
SL. BROD	1		1	1				
SPLIT	24	5	14			1	10	
ŠIBENIK	2	2	2					
VARAŽDIN	1		1	1			1	
V. GORICA	2	1	1	1			1	
VUKOVAR	2		2			2		
ZADAR								
ZAGREB	28	22	18					
ZLATAR						1	5	
UKUPNO	77	38	53	11	2	6	21	0

**Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta
Podaci o predmetima u kojima postoje naznake korupcije**

Tabela 4. za razdoblje od 1.1. do 31.8. 2006

Županijsko državno odvjetništvo	Broj primljenih predmeta u kojima je Ured odlučio da će sam provesti izvide	Broj predmeta dostavljen na rad županijskim i općinskim državnim odvjetništvima	Broj primljenih obavijesti od državnih odvjetništva	Broj predmeta koje je Ured preuzeo u rad nakon obavijesti državnog odvjetništva	Broj primljenih predmeta od državnih odvjetništava nakon provedenih izvida	Odluka nakon primitka predmeta od državnog odvjetništva			Broj predmeta u kojima su državna odvjetništva dostavila predmet Uredu radi odbačaja kaznene prijave po zahtjevu podnositelja
						Odbačaj	Od toga s. 7. Iz razloga što se ne radi o kaznenom djelu iz nadležnosti Ureda	Istraga	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
BJELOVAR	3								
ČAKOVEC									
DUBROVNIK	5	1							
GOSPIĆ	1	1							
KARLOVAC		2							
KOPRIVNICA	2								
OSIJEK	3		2	2					
POŽEGA	1								
PULA	3	1	2						
RIJEKA	10	6	3						
SISAK	3								
SL. BIOD	1								
SPLIT	12	4	3						
ŠIBENIK	1	2							
VARAŽDIN	2	2							
V. GORICA	1		1						
VUKOVAR	1		2						
ZADAR	3	3							
ZAGREB	35	16	1						
ZLATAR	1		1						
UKUPNO	88	39	14	2					

Iz izvješća Ureda ne vidi se koji su razlozi rukovodili Ured da ovako veliki broj predmeta ostavi kod sebe u radu. Kako do dana podnošenja izvješća niti u jednom od tih predmeta nije pokrenut kazneni postupak to se ne vidi se postojanje posebnih razloga za ovakvo postupanje.

Smatram da nije bilo potrebe za zadržavanje ovako velikog broja predmeta u Uredu. Naime, Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta je u vremenskom razdoblju od 01. siječnja 2006. do 31. kolovoza 2006. godine zaprimio u upisnik KR ukupno 601 predmet, što je za 114 predmeta više nego u istom vremenskom razdoblju prošle godine. Za veći dio tih predmeta Ured nije bio nadležan i od 601 predmeta njih 194 riješeno je ustupom nadležnim općinskim i županijskim državnim odvjetništvima, dok su u 62 predmeta u kojima su postojale naznake korupcije ili organiziranog kriminaliteta predmeti ustupljeni općinskim i županijskim državnim odvjetništvima, a sukladno Obaveznom nalogu broj: O-4/05.

Kako se radi o velikom broju predmeta to su posebno interesantni podaci o rješavanju tih predmeta pokretanjem kaznenog postupka. Ured je u izvještajnom razdoblju iz upisnika KR prebacio svega 17 predmeta u upisnik UK, uključujući i predmete iz upisnika KR iz ranijih godina. Razmatrajući ukupan broj KR predmeta u radu u relaciji s brojem predmeta u kojima je nakon izvida predmet preveden u K upisnik vidljivo je da u velikoj većini predmeta nije utvrđeno postojanje osnovane sumnje da je počinjeno kazneno djelo iz nadležnosti Ureda. Podatak da je svega 17 predmeta prevedeno u upisnik K, a posebno podatak da je od tog broja u svega tri predmeta podnesen istražni zahtjev daje osnova za zaključak da je Ured dužan naloge primjenjivati daleko više nego što je to do sada činjeno. Većom primjenom naloga Ured će stvoriti uvjete za kvalitetniji rad na složenim i teškim predmetima iz svoje nadležnosti.

Potrebno je napomenuti da je Ured zaprimio 3 kaznene prijave od državnih odvjetništava zbog kaznenog djela davanja mita u kojem je počinitelj mlađa punoljetna osoba. Navedene prijave vraćene su tim državnim odvjetništvima u skladu s stavom Vrhovnog suda Republike Hrvatske izraženog u odluci toga suda broj: II KR-605/01 od 06.03. 2002. Prema tom stajalištu ukoliko je počinitelj korupcijskog kaznenog djela mlađa punoljetna osoba, na tu osobu se primjenjuju odredbe Zakona o sudovima za mladež, a ne odredbe o stvarnoj i mjesnoj nadležnosti propisane čl. 24. ZUSKOK-a. Ukoliko bi se pak radilo o organiziranom kriminalitetu, a neki od počinitelja bi bio mlađa punoljetna osoba tada bi Ured vodio jedinstveni postupak za sve počinitelje, sukladno odredbi čl. 24. st. 4. ZUSKOK-a. Kako sva državna odvjetništva očito nisu bila upoznata s gore navedenom odlukom Vrhovnog suda smatramo korisnim na istu upozoriti.

5. Ocjena primjene naloga i prijedlozi za daljnji rad

Prikupljeni podaci pokazuju da se nalogi tek djelomično primjenjuju. Promatrajući dosadašnji rad državnih odvjetništava na predmetima u kojima postoje naznake korupcije i organiziranog kriminaliteta vidljivo je da državna odvjetništva ne primjenjuju naloge onako kako je to od njih zatraženo.

Iako su državna odvjetništva dužna odmah izvijestiti Ured o primitku obavijesti ili prijave o kaznenom djelu kod kojeg postoje naznake organiziranog kriminaliteta ili korupcije državna odvjetništva takove obavijesti dostavljaju tek u manjem dijelu predmeta. Samim time već u početku onemogućeno je praćenje tih predmeta od strane Ureda i eventualno preuzimanje tih predmeta u rad.

U dijelu predmeta u kojima su postojale naznake i državna odvjetništva i Ured nisu prepoznali da se radi o tim predmetima i nisu postupali u skladu s Napucima.

Smatram da je naputke potrebno dosljedno i u većoj mjeri nego do sada primjenjivati. To se posebno odnosi na Ured koji si kroz primjenu naputaka može stvoriti potreban prostor za rad na složenim i teškim predmetima.

Stoga, se od Ureda i očekuje dosljednija primjena naputaka i ostavljanje u radu samo onih predmeta u kojima postoje naznake bilo organiziranog kriminaliteta, bilo korupcije i u kojima je utvrđeno postojanje posebnih razloga za zadržavanje takovog predmeta. Te posebne razloge treba odmah utvrditi i na popisu pismena sačiniti službenu zabilješku iz koje će se vidjeti razlozi zbog kojih Ured nije u skladu s napucima predmet dostavio mjesno nadležnom državnom odvjetništvu. Takovi posebni razlozi mogu samo izuzetno postojati i njih treba navesti da bi se kasnije uvidom u te spise moglo utvrditi da li je bilo mjesta takovoj odluci.

Istraživanjem je utvrđeno da se predmeti u kojima postoje naznake organiziranog kriminaliteta ili korupcije ne prate na način kako je to navedeno u tim napucima. To je odmah potrebno ispraviti i obrasci koji su sastavni dio ovog izvješća mogu pomoći službenicima u pisarnicama u lakšem praćenju ovih predmeta. Da bi predmeti bili evidentirani na isti način i u Uredu i u državnim odvjetništvima potrebno je naputke u cijelosti primjenjivati i dostavljati predmete ili obavijesti koristeći obrasce koji su dio ovog izvješća.

Podaci koji su prikupljeni pokazuju da se u predmetima u kojima postoje naznake organiziranog kriminaliteta u svega 13% kroz izvode i utvrđuje postojanje osnova sumnje da je počinjeno kazneno djelo iz nadležnosti Ureda. Kada su u pitanju predmeti s naznakama korupcije nakon prevedenih izvoda 20% predmeta je dostavljeno Uredu na odluku. Ovi podaci pokazuju da uz dosljednu primjenu naputaka Ured ne mora raditi na KR predmetima u kojima se tek treba utvrditi postojanje osnova sumnje da je počinjeno kazneno djelo iz njegove nadležnosti.

Stoga, se može zaključiti da dani napuci omogućavaju Uredu rad na složenim i teškim predmetima u kojima je izvjesna njegova nadležnost, ali da bi se to i postiglo Ured mora s više odlučnosti nego do sada primjenjivati naputke.

Obrazac broj 1.

(Zaglavlje državnog odvjetništva
datum i broj predmeta)

UREDU ZA SUZBIJANJE KORUPCIJE I ORGANIZIRANOG KRIMINALITETA

Z A G R E B

Predmet: Obavijest o primitku u rad predmeta u
kojem postoje naznake organiziranog kriminaliteta
(naputak broj. O- 5/05)

Od ..... (*policijske uprave, postaje ili pravne ili fizičke osobe*) primili smo ..... (*obavijest, kaznenu prijavu, drugi podnesak – navesti broj i datum podneska ako postoji*) iz kojeg proizlazi da je počinjeno kazneno djelo .... (*navesti koje i tko ga je počinio, ako je moguće, odnosno samo navesti kratko sadržaj podneska*).

Kako na osnovu ..... (*navesti čega*) u konkretnom slučaju postoje naznake organiziranog kriminaliteta to vas na osnovu članka 21. b stavak 1. ZUSKOK i u svezi s njim danog naputka broj: O-5/05 izvješćujemo da smo.....(*navesti koje radnje poduzeli*).

Potpis

Prilog: (*kaznena prijava s priložima,
obavijest ili drugi podnesak*)

Obrazac broj 2.

REPUBLIKA HRVATSKA
DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO
URED ZA SUZBIJANJE KORUPCIJE
I ORGANIZIRANOG KRIMINALITETA

Broj:
Zagreb,
(inicijali)

(Naziv državnog odvjetništva)

(sjedište)

Predmet: Dostavljanje u rad predmeta u kojem
postoje naznake organiziranog kriminaliteta
(naputak broj. O- 5/05)

Od ..... (*policijske uprave, postaje ili pravne ili fizičke osobe*) primili smo ..... (*obavijest, kaznenu prijavu, drugi podnesak – navesti broj i datum podneska ako postoji*) iz kojeg proizlazi da je počinjeno kazneno djelo .... (*navesti koje i tko ga je počinio, ako je to moguće, odnosno samo navesti kratko sadržaj podneska*).

Kako na osnovu ..... (*navesti čega*) u konkretnom slučaju postoje naznake organiziranog kriminaliteta, a ne postoje posebni razlozi da bi u ovom predmetu izvide provodio Ured to vam na osnovu naputka broj: O-5/05 dostavljamo cjelokupni predmet na nadležni postupak.

Potpis

Prilog: (*kaznena prijava s priložima,
obavijest ili drugi podnesak*)

Obrazac broj 3.

(Zaglavlje, datum i broj predmeta)

UREDU ZA SUZBIJANJE KORUPCIJE I
ORGANIZIRANOG KRIMINALITETA

Z A G R E B

Predmet: Obavijest o primitku u rad predmeta u
kojem postoje naznake korupcije
(naputak broj. O- 5/05)

Od ..... (*policijske uprave, postaje ili pravne ili fizičke osobe*) primili smo ..... (*obavijest , kaznenu prijavu, drugi podnesak – navesti broj i datum podneska ako postoji*) iz kojeg proizlazi da je počinjeno kazneno djelo .... (*navesti koje i tko ga je počinio, ako je to moguće odnosno samo navesti kratko sadržaj podneska*).

Kako na osnovu ..... (*navesti čega*) u konkretnom slučaju postoje naznake korupcije to vas na osnovu danog Naputka broj: O-5/05 izvješćujemo da smo.....(*navesti koje radnje poduzeli*).

Potpis

Prilog: (*kaznena prijava s priložima,
obavijest ili drugi podnesak*)

Obrazac broj 4.

REPUBLIKA HRVATSKA
DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO
URED ZA SUZBIJANJE KORUPCIJE
I ORGANIZIRANOG KRIMINALITETA

Broj:
Zagreb,
(inicijali)

(Naziv državnog odvjetništva)

(sjedište)

Predmet: Dostavljanje u rad predmeta u kojem
postoje naznake korupcije
(naputak broj. O- 5/05)

Od ..... (*policijske uprave, postaje ili pravne ili fizičke osobe*) primili smo ..... (*obavijest , kaznenu prijavu, drugi podnesak- navesti broj i datum podneska ako postoji*) iz kojeg proizlazi da je počinjeno kazneno djelo .... (*navesti koje i tko ga je počinio, ako je moguće, odnosno samo navesti kratko sadržaj podneska*).

Kako na osnovu ..... (*navesti čega*) u konkretnom slučaju postoje naznake korupcije, a ne postoje posebni razlozi da bi u ovom predmetu izvide provodio Ured, to vam temeljem Naputka broj: O-5/05 dostavljamo cjelokupni predmet na postupanje sukladno navedenom naputku.

Potpis

Prilog: (*kaznena prijava s priložima,
obavijest ili drugi podnesak*)

Obrazac broj 5.

(Zaglavlje Ureda ili državnog odvjetništva,
datum i broj predmeta)

(Naziv državnog odvjetništva)

(sjedište)

ili

UREDU ZA SUZBIJANJE KORUPCIJE I
ORGANIZIRANOG KRIMINALITETA

Z A G R E B

Predmet: Izvješće u vezi rada na predmetu
u kojem postoje naznake organiziranog
kriminaliteta/korupcije

U skladu s naputkom broj O-5/05 ..... (*datum naputka, ako je obavijest u svezi naznaka organiziranog kriminaliteta datum je 5. travnja 2005., a kao su u pitanju naznake korupcije datum je 24. listopada 2005.*) pod gornjim brojem (*ili navesti broj spisa*) ..... (*datum podneska*) dostavili/ustupili smo obavijest/predmet ..... (*ime i prezime osumnjičenika i kazneno djelo*).

(..... *zatim navesti sadržaj dopisa, obavijesti i slično što se dostavlja u skladu s naputkom*)

Potpis

Prilog: (*ako ga ima*)

Dubravko Palijaš,
zamjenik Glavnog državnog odvjetnika
Republike Hrvatske

MEĐUNARODNA SURADNJA I PRAVNA POMOĆ U PREDMETIMA PRANJA NOVCA, ULOGA I ZADACI DRŽAVNOG ODVJETNIKA

1. UVOD

U posljednjim desetljećima svjedoci smo ubrzane globalizacije i liberalizacije financijskog tržišta, poslovanja i slobode kretanja kapitala, rada i ljudi. Organizirani kriminal u tom razdoblju postao je sofisticiraniji i transnacionalnog je karaktera. Glavni motiv za prekogranični organizirani kriminal je stjecanje financijske dobiti.

Prema procjenama tijela međunarodne zajednice (Europol) količina opranog novca u svijetu dostiže vrijednost između 500 bilijuna i 1.3 trilijuna eura, a što predstavlja 2 do 5 % svjetskog porasta domaćeg proizvoda.

Pod pranjem novca podrazumijevamo pretvaranje tzv. "prljavog" novca ili druge imovinske koristi pribavljenih kriminalnim ili drugim protuzakornim radnjama koje su obuhvaćene pojmom tzv. glavnog odnosno predikatnog kaznenog djela, u "čisti" novac, dakle, onaj novac koji se nakon toga može upotrijebiti i koristiti kao legalan u bankovnim, trgovačkim, kupoprodajnim, investicijskim, poduzetničkim i drugim gospodarskim aktivnostima ili načinima ulaganja.

Imovinska korist pribavljena kaznenim djelima, najčešće u konačnici to predstavlja novac, ali tu se podrazumijevaju i drugi predmeti te imovinska prava koji se prema važećim zakonima trebaju oduzeti kao rezultat kriminalne aktivnosti. Nizom transakcija prikriva se njegovo kriminalno porijeklo, te se nakon toga koristi kao i svaki drugi zakoniti način stjecanja dobiti. Ovim se pokušava ne samo prikriti počinjeno glavno - predikatno kazneno djelo i njime ostvarena imovinska korist, nego se daljnjom upotrebom takove imovinske koristi, odnosno novca stvara konkurencija s onima koji nekriminalnom djelatnošću ostvaruju prihode svojeg poslovanja. Objekt radnje kod ovog kaznenog djela je novac, predmeti i druga prava stečeni na protuzakonit način počinjenjem kaznenog djela, i to onih kaznenih djela koja generiraju dobit, a potom se nizom financijskih operacija odnosno transakcija nastoji prikriti kriminalno porijeklo.

Pranje novca je noviji oblik kriminalne djelatnosti koji je nastao na međunarodnoj razini najprije u vezi s nezakonitom trgovinom opojnom drogom, ali je nakon toga dobio širi transnacionalni fenomen i velika je važnost međunarodne suradnje na području sprječavanja pranja novca.

Raznim oblicima prekograničnog organiziranog kriminala stvara se velika količina prljavog novca i imovine kojeg treba oprati i pretvoriti ga u prividno legalnu dobit. Upravo postupci pranja novca koji se odvijaju u tri faze: 1. ulaganje gotovog novca, 2. stvaranje zbrke, odnosno prikrivanje i 3. faza integracija u redovne gospodarske tijekove kako bi imovina dobila privid legalnosti, odvija se na nacionalnoj, ali većinom na međunarodnoj razini.

U cilju efikasnog progona kaznenog djela pranja novca i drugih povezanih kaznenih djela državno odvjetništvo kao pravosudno tijelo u okviru svoje nadležnosti može inicirati međunarodnu suradnju u širem smislu i međunarodnu pravnu pomoć temeljem ovlaštenja iz pozitivnog kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske, te dvostranih i višestranih međunarodnih ugovora.

Način i postupanje državnih odvjetnika za pojedine oblike međunarodne pravne pomoći u kaznenim stvarima uređeni su Napatkom za rad državnih odvjetnika u predmetima međunarodne pravne pomoći broj O-7/95 i u Priručniku za rad državnih odvjetnika obrađene su osnovne upute za rad u predmetima međunarodne pravne pomoći. Ovaj dio uputa vrijedi i za pitanja tzv. male međunarodne pravne pomoći (iz sudske nadležnosti), izručenja ili ekstrakcija, ustupanja i preuzimanja kaznenog progona i preuzimanja izvršenja stranih kaznenih presuda u predmetima pranja novca, a treba respektirati i odredbe Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima čija je primjena supsidijarnog karaktera.

2. MEĐUNARODNI STANDARDI I NJIHOVA IMPLEMENTACIJA

Slijedom međunarodnih razmjera pranja novca međunarodna zajednica poduzela je niz mjera radi suzbijanja tog novijeg oblika kriminala. Od međunarodnih instrumenata prije svega treba spomenuti tzv. Bečku konvenciju Ujedinjenih naroda o drogama iz 1988. godine, te posebno Konvenciju Vijeća Europe broj 141 od 8. studenog 1990. (tzv. Strasbourška konvencija).

Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenim djelom stupila je u međunarodnim razmjerima na snagu 1. rujna 1993. nakon što je ratificirana u dovoljnom broju zemalja, a Republika Hrvatska nakon potpisivanja 29. rujna 1997. donijela je Zakon o potvrđivanju Konvencije, te je ona i polaganjem isprave o ratifikaciji stupila na snagu 11. listopada 1997. Temeljem članka 140. Ustava Republike Hrvatske navedena Konvencija, kao i ostali međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom, nakon njihovog stupanja na snagu i objave čine dio unutarnjeg pravnog poretka Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona.

Cilj Konvencije o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenim djelom je olakšati međunarodnu suradnju i uzajamnu pomoć u istraživanju kaznenih djela, te pronalaženju, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenim djelom. Konvencija ima za cilj pomoći državama u postizanju sličnog stupanja učinkovitosti čak i u odsutnosti potpune zakonodavne usklađenosti.

Države članice Konvencije, pa tako i Hrvatska, posebno su se obvezale kažnjavati pranje dobiti stečene kaznenim djelom, oduzimati sredstva izvršenja i dobit (ili imovinu čija vrijednost odgovara takvoj dobiti, slijedom čega državna tijela moraju poduzeti

sve potrebne mjere u cilju oduzimanja posebnih dijelova imovine koji predstavljaju imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom ili sredstva kojima je kazneno djelo počinjeno, kao i za oduzimanjem imovinske koristi koja se sastoji u zahtjevu za vraćanjem novčanog ekvivalenta te koristi.

Pristupajući navedenoj Konvenciji Hrvatska je ispunila obveze da u svojem kaznenom zakonodavstvu inkriminira pranje novca, a što je učinjeno u mini kaznenoj reformi od 29. ožujka 1996., a kasnije i novim Kaznenim zakonom u članku 279. Kaznenog zakona, a donesen je i Zakon o sprječavanju pranja novca koji je stupio na snagu 1. studenog 1997., a realizacija tog Zakona je i osnivanje Ureda za sprječavanje pranja novca čija je zadaća prikupljati, obrađivati, analizirati i pohranjivati podatke dobivene od obveznika, te pružati obavijesti o sumnjivim transakcijama nadležnim državnim tijelima, te zajedno s njima poduzimati mjere za sprječavanje pranja novca.

Prekogranične organizirane kriminalne aktivnosti zahtijevaju i međunarodnu suradnju, tako da Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenim djelom predviđa:

- oblike pomoći u istrazi (primjerice pomoć u prikupljanju dokaza, prijenos informacija u drugu državu bez posebnog zahtjeva, usvajanje zajedničkih istražnih tehnika, otkrivanje bankarske tajne, itd.),
- provizorne mjere: zamrzavanje bankovnih računa, privremeno oduzimanje imovine kako bi se spriječilo njezino premještanje,
- mjere za oduzimanje dobiti od kaznenih djela: provedba naloga za oduzimanje od strane države od koje se zahtijeva provedba mjera, te pokretanje postupka oduzimanja u toj državi na zahtjev neke druge države.

3. MEĐUNARODNA KAZNENO-PRAVNA POMOĆ

Borba protiv pranja novca, organiziranog kriminala i korupcije nije moguća bez međunarodne suradnje na svim razinama i ogleda se kroz:

- pružanje međunarodne kazneno-pravne pomoći,
- putem međunarodne policijske suradnje preko Interpola i dr.,
- putem međunarodne suradnje Ureda za sprječavanje pranja novca (FIU).

Međunarodna kazneno-pravna pomoć je pravna pomoć koju uzajamno pružaju države s obzirom na vođenje kaznenog postupka odnosno obavljanje kaznenog pravosuđa. Kao dio međunarodnog kaznenog prava, međunarodna kazneno-pravna pomoć u širem smislu obuhvaća: tzv. malu kazneno-pravnu pomoć, ekstradiciju, odnosno izručenje, ustupanje kaznenog progona, izvršenje strane kaznene presude, slijedom čega je u Hrvatskoj ova materija sadržana u novom Zakonu o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima koji je stupio na snagu 1. srpnja 2005. Prema odredbama članka 1. navedenog Zakona propisan je njegov supsidijarni karakter, slijedom čega se prije svega međunarodna pravna pomoć u kaznenim stvarima pranja novca i oduzimanja imovinske koristi ostvaruje putem međunarodnog ugovora, dakle, navedene Konvencije broj 141 Vijeća Europe, te na osnovu drugih bilateralnih i multilateralnih međunarodnih ugovora. Dakle, u slučajevima koji nisu pokriveni međunarodnim ugovorima, primjenjuju se odredbe Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima.

Potrebno je istaknuti i neke druge instrumente Ujedinjenih naroda, te Europske unije koji su uslijedili nakon Konvencije iz Strasbourga, te uveli neke nove dodatne elemente i novine u okviru međunarodnih standarda i suradnje na području sprječavanja pranja novca. Konvencija Ujedinjenih naroda iz 2000. godine protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, a koju je Hrvatska potpisala, ratificirala, te je stupila na snagu i predstavlja dio pravnog poretka Republike Hrvatske, obvezuje Hrvatsku na poduzimanje učinkovitih mjera za suzbijanje pranja novca, a između ostaloga posebno na razvijanje i poticanje globalne, regionalne, subregionalne i bilateralne suradnje između pravosudnih, izvršnih i financijskih regulatornih tijela u cilju suzbijanja pranja novca.

Posebno su važne odredbe o oduzimanju i privremenom oduzimanju imovinske koristi od kaznenih djela, imovine, predmeta ili drugih sredstava koja su korištena ili su se namjeravala koristiti za počinjenje kaznenih djela, pitanja međunarodne suradnje u svrhu oduzimanja imovinske koristi, pitanje raspolaganja oduzetom koristi od kaznenog djela ili oduzetom imovinom, a Konvencija regulira i pitanje međusobne pravne pomoći u istrazi, progonu i sudskim postupcima za kaznena djela obuhvaćena Konvencijom, dakle i u odnosu na kaznena djela pranja novca, te se međunarodna suradnja i pravna pomoć može obavljati i temeljem članka 18. Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, a prije svega s onim zemljama koje nisu pristupile Konvenciji Vijeća Europe broj 141, a zamolnice se upućuju preko Ministarstva pravosuđa koje je središnje tijelo za suradnju upućivanjem i zaprimanjem zahtjeva za suradnju (zamolnice).

Mogućnost međusobne suradnje regulira i kazneno-pravna Konvencija o korupciji iz 1999. godine, a Europska unija prepoznala je kako ostvarivanje financijske dobiti i pranje novca u cilju pretvaranja ilegalne dobiti u legalni prihod predstavlja temeljni motiv organiziranog kriminala, pa je na temelju zaključaka vezanih za organizirani kriminal Europske komisije i Europskog vijeća pripremljeno od 1997. godine više planova aktivnosti preporuka te tri direktive za područje sprječavanja pranja novca, otkrivanju, zamrzavanju i trajnom oduzimanju imovinske koristi stečene kaznenim djelom.

Tijekom 2005. godine usvojene su izmjene Konvencije broj 141. iz Strasbourga, Konvencija Vijeća Europe broj 198. o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenih kaznenim djelom i o financiranju terorizma (usvojena 16. svibnja 2005. u Varšavi, tako da se već popularno naziva Varšavskom konvencijom), a otvorena je za potpisivanje i ratifikaciju svim državama. Republika Hrvatska još nije potpisala, a niti ratificirala navedenu Konvenciju, niti je u unutarnje zakonodavstvo, posebno Zakon o sprječavanju pranja novca implementirala odredbe Treće direktive Europske unije.

Međunarodna uzajamna kazneno-pravna pomoć temeljem Konvencije broj 141 o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenom djelom, provodi se u predistražnoj fazi i u fazi istrage glede privremenih mjera, konfiskacije, dostave dokumenata i zaštite prava trećih osoba, a temelji se na načelima i propisanim standardima za međunarodnu suradnju prema odredbama članaka 7. do članka 22. koji se odnosi na priznanje stranih odluka.

Primjena Konvencije omogućuje nam da tijekom predistražnog postupka, te u fazi procesuiranja pribavimo svu relevantnu dokumentaciju i dokaze temeljem kojih možemo provesti identifikaciju imovine stečene kaznenim djelima, ulaženje u trag toj imovini, te provođenje zamrzavanja odnosno privremenih mjera i konfiskacije odnosno oduzimanja imovinske dobiti od kaznenih djela, ali na temelju obrazloženog zahtjeva za međunarodnu suradnju.

Iz sadržaja Konvencije vidljiva je obveza poduzimanja svih potrebnih mjera s ciljem oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i sredstava kojima je kazneno djelo počinjeno, kao i u svezi oduzimanja imovinske koristi koja se sastoji u zahtjevu za vraćanjem novčanog ekvivalenta.

Prema članku 13. Konvencije propisana je obveza oduzimanja imovinske koristi kod udovoljenja zahtjevu za pružanje pravne pomoći ako se zahtjev poziva na to. Kada se u Hrvatskoj zaprimi zahtjev za oduzimanjem sredstava kojima je počinjeno kazneno djelo ili imovinske koristi ukoliko se isti nalaze na našem području, naša nadležna tijela dužna su izvršiti odluku suda države tražiteljice u odnosu na sredstva kojima je počinjeno kazneno djelo ili u odnosu na imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom ili će se takav zahtjev proslijediti sudu radi donošenja odluke o oduzimanju, a ako takva odluka već postoji radi njezina izvršenja.

Osim ovih odredbi važne su one koje se odnose na izvršenje mjere oduzimanja imovinske koristi iz članka 14., zatim odredbe o daljnjem postupanju s oduzetom imovinom iz članka 15., osnove za odbijanjem međunarodne pravne pomoći u oblasti konfiskacija u članku 18., te zaštita prava trećih (odjeljak 6.), priznavanje stranih odluka iz članka 22. itd.

Za djelovanje državnog odvjetništva u predistražnom postupku, tijekom sudske istrage i u fazi optuženja važne su odredbe poglavlja III u međunarodnoj suradnji, a posebno postupovne odredbe u odjeljku 7 Konvencije o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenim djelom. Prema odredbi članka 23. navedene Konvencije države su trebale odrediti središnje tijelo koje će biti zaduženo za upućivanje i odgovaranje na zahtjeve (zamolnice) za izvršavanje zamolbi, odnosno prosljeđivanja tijelima koja su nadležna za njihovo izvršenje.

U vrijeme polaganja ratifikacijske isprave, Republika Hrvatska izvijestila je glavnog tajnika Vijeća Europe da je u Republici Hrvatskoj Ministarstvo unutarnjih poslova određeno kao središnje (centralno) tijelo u smislu članka 23. određeno za primanje, upućivanje i odgovaranje na zahtjeve u smislu odredaba Konvencije. Iz ovoga slijedi da svako nadležno državno odvjetništvo prilikom upućivanja svih zahtjeva za međunarodnu suradnju iste dostavlja preko Državnog odvjetništva Republike Hrvatske Ministarstvu unutarnjih poslova, Ravnateljstvu policije, Upravi kriminalističke policije, Odjelu gospodarskog kriminaliteta i korupcije, koje tijelo je određeno u smislu članka 23. Konvencije kao središnje tijelo za upućivanje takvih zahtjeva.

Neposredna komunikacija između nadležnih pravosudnih tijela i središnjih tijela propisana je člankom 24. Konvencije. Odredbama članka 24. utvrđeno je da središnja tijela komuniciraju među sobom neposredno, dakle, MUP će kao središnje tijelo uputiti zahtjev za suradnju (zamolnicu) središnjem tijelu odgorarajuće druge države radi prosljeđivanja nadležnom pravosudnom tijelu. Ovaj postupak propisan je prije svega u slučaju ako nam nije poznato kojem točno određenom sudu ili državnom odvjetništvu u drugoj državi

dostavljamo našu zamolbu za suradnju.

U slučaju žurnosti, zahtjeve ili priopćenja, pravosudna tijela, uključujući i državne odvjetnike, mogu izravno proslijediti odgovarajućim pravosudnim tijelima države kojoj se zahtjev upućuje. U takvim slučajevima prijepis zamolbe će istodobno biti otposlán i središnjem tijelu države kojoj je upućen zahtjev i to putem našeg središnjeg tijela, dakle, putem Ministarstva unutaranih poslova. Prema tome, kada nam je točno poznato kojem pravosudnom tijelu u drugoj državi želimo uputiti zamolnicu, članak 24. omogućuje takvu neposrednu komunikaciju i naše zamolnice možemo direktno upućivati na točno određeni sud ili tužiteljstvo, odnosno državno odvjetništvo, ali i u takvim slučajevima prijepis moramo putem našeg središnjeg tijela dostaviti i središnjem tijelu dotične države.

Svaki zahtjev za pomoć, odnosno zamolnicu za suradnju možemo uputiti i putem međunarodne policijske organizacije (Interpol).

Konvencija predviđa da u slučaju upućivanja zamolnice za pomoć pravosudnom tijelu koje nije bilo nadležno za rješavanje zamolnice, ista će se proslijediti nadležnom tijelu i o tome će se izravno obavijestiti država koja je zahtjev podnijela, i to na način da se o tome obavijesti središnje tijelo iz članka 23. Konvencije. Zamolnice upućene nenadležnom pravosudnom tijelu, a isto tako ako u Hrvatskoj zamolnicu zaprimi državno odvjetništvo ili sud koje nije nadležno, istu neće putem središnjeg tijela vratiti, već je u obvezi proslijediti ga nadležnom tijelu i o tome izvijestiti pravosudno tijelo putem središnjeg tijela.

Svi zahtjevi za suradnju (zamolnice) upućuju se temeljem članka 24. Konvencije, a podnose se u pisanom obliku u dovoljnom broju primjeraka (3). Zamolnice su državna odvjetništva dužna prevesti na jezik zemlje kojoj se upućuju, uz mogućnost upućivanja i na jednom od službenih jezika Vijeća Europe (ENG, FRA) Dopušteno je korištenje suvremenih sredstava telekomunikacija, kao što je telefaks i tome slično, ali i u takvom slučaju treba postupati u smislu članka 23. i 24. Konvencije, dakle, obavijestiti središnje tijelo, odnosno Državno odvjetništvo Republike Hrvatske.

Nadležno državno odvjetništvo prilikom izrade zahtjeva za suradnjom mora respektirati odredbe članka 27. Konvencije u svezi samog sadržaja zamolnice.

U svakom zahtjevu za suradnjom navest će se:

- a) naziv i sjedište državnog odvjetništva koje podnosi zahtjev, te u slučaju istrage ili započetog sudskog postupka po optuženju naziv suda koji provodi istragu, odnosno sudbeni postupak,
- b) objekt zahtjeva i razloga njegovog podnošenja,
- c) sadržaj predmeta, uključujući relevantne činjenice (kao što su datum, mjesto i okolnosti u kojima je počinjeno predikatno kazneno djelo ili postoji sumnja na učin kaznenog djela pranja novca) na koji se odnosi istraga ili sudski postupak, osim u slučaju zahtjeva za dostavljanjem dokumenata,
- d) ako zahtjev za suradnju uključuje provedbu prisilnih mjera:
  - I. tekst zakonskih odredbi Zakona o kaznenom postupku, Kaznenog zakona, Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Zakona o USKOK-u ili nekog drugog relevantnog zakona koji je primjenjiv u tom slučaju,
  - II. naznaku da se tražena mjera ili neke druge mjere sa sličnim učinkom mogu primijeniti na teritoriju stranke koja podnosi zahtjev prema njenom vlastitom

zakonodavstvu

e) tamo gdje je potrebno i u mjeri u kojoj je to moguće:

- I. potankosti glede osobe ili osoba na koje se zahtjev odnosi, uključujući ime, datum i mjesto rođenja, nacionalnost i mjesto boravka, te u slučaju pravne osobe njeno sjedište,
- II. imovina vezano uz koje se traži suradnja, lokacija imovine, povezanost s osobom ili osobama u predmetnom slučaju, svaka veza s kaznenom djelom, kao i svaka raspoloživa obavijest o interesima drugih osoba u toj imovini.

f) svaki poseban postupak za koji stranka podnosi zahtjev i želi da se provede.

Posebno ističem da sukladno odredbama članka 27. Konvencije zahtjev za privremenim mjerama zamrzavanja ili privremenog oduzimanja, s ciljem sprječavanja svake trgovine, prijenosa ili raspolaganja vlasništvom nad imovinom koja bi kasnije mogla biti predmetom zahtjeva za oduzimanjem, a sastoji se u traženju isplate određenog novčanog iznosa, mora sadržavati naznaku najvišeg iznosa za koji se traži da se naplati iz pretpostavljeno oduzete imovine. Svaki zahtjev za oduzimanjem određenih sredstava ili nezakonitog prihoda obavezno mora sadržavati u slučaju članka 13. stavka 1. točka a) Konvencije:

1. ovjeren vjerodostojan prijepis naloga za oduzimanje kojeg je izdao sud države koja podnosi zahtjev zajedno s iznesenim razlozima na kojima se temelji nalog za oduzimanje
2. potvrdu nadležnog tijela koje podnosi zahtjev da je nalog za oduzimanje provediv i da se protiv naloga ne može uložiti redovni pravni lijek,
3. obavijest o opsegu u kojem se traži izvršenje naloga,
4. obavijest o potrebi poduzimanja privremenih mjera,

dok je u slučaju iz članka 13. stavka 1. točka b) potrebno izložiti činjenice na koje se pozivamo u slučaju podnošenja zahtjeva, a kao na dostatan razlog da bi država kojoj je zahtjev upućen ishodila donošenje naloga za oduzimanje u skladu sa svojim unutarnjim propisima.

U slučaju kada neke treće osobe imaju mogućnost isticati svoja prava u odnosu na zatražene mjere privremenog oduzimanja ili oduzimanja, treba dostaviti i isprave kojima se ta prava dokazuju.

Ako naš zahtjev za suradnju nije u skladu s poglavljem III Konvencije koje regulira pitanje međunarodne suradnje, a posebno nije sastavljeno u smislu odredbi članka 24. i 27. Konvencije, tada nam država kojoj smo uputili takav zahtjev može isti vratiti radi izmjene ili nadopune dodatnim podacima.

Konvencija u svojem V odjeljku takstativno navodi iz kojih osnova se može odbiti i odložiti suradnja za pružanje pomoći, i to posebno ako je to protivno temeljnim načelima pravnog sustava države kojoj je zahtjev upućen, ako se dovodi u pitanje suverenost, sigurnost, javni poredak ili drugi interesi države, ako država smatra da slučaj nije toliko važan da bi opravdavao poduzimanje tražene radnje, ako je zahtjev upućen državi, a zatraženo postupanje bilo bi protivno načelu, a posebno značajano je da kao osnov odbijanja je ukoliko

se zahtjev odnosi na političko ili fiskalno kazneno djelo kao predikatno kazneno djelo kaznenom djelu pranja novca.

U zahtjevima za suradnju treba izbjegavati kao navođenje predikatnog kaznenog djela fiskalna kaznena djela, kao što je kazneno djelo porezne utaje, već u tom slučaju treba zahtjev za suradnju temeljiti na kaznenom djelu zlouporabe ovlasti u gospodarskom poslovanju, zlouporabe službenog položaja ili nekom drugom kaznenom djelu koje nema fiskalni karakter. Neke države, kao npr. Republike Austrija odbijaju suradnju ako se odnosi na kazneno djelo porezne utaje, dok neke države tu ne vide prepreku, a izlaz iz ove situacije, kao i po pitanjima zahtjeva za podacima o bankovnim računima, o bankovnim transakcijama i praćenja bankovnih transakcijam riješit će se ratifikacijom i implementacijom najnovije tzv. Varšavske konvencije o pranju novca.

U smislu članka 18. točka 7. Konvencije država kojoj je upućen zahtjev za suradnju ne može se pozvati na bankarsku tajnu kao uzrok za odbijanje suradnje. Sukladno internom zakonodavstvu, država kojoj se upućuje zahtjev može tražiti da u slučaju otkrivanja bankarske tajne takav zahtjev mora odobriti ili sudac ili drugo pravosudno tijelo, uključujući i državnog odvjetnika, a koji su inače nadležni za postupanje kod predmetnog kaznenog djela.

Uz Konvenciju broj 141 kao osnovnog instrumenta za međunarodnu pravnu pomoć koja omogućava izravnu suradnju između policije, državnih odvjetništava i sudova, potrebno je da sva državna odvjetništva u predistražnoj fazi postupka uz primjenu Konvencije, u cilju razvijanja i jačanja neposredne suradnje u predistražnoj fazi postupka ostvaruju i unapređuju međusobnu suradnju temeljem potpisanih **Memoranduma o suglasnosti u ostvarivanju i unapređenju međusobne suradnje u borbi protiv svih oblika teškog kriminala** zaključenih između Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i Republičkog javnog tužilaštva Republike Srbije, Tužilaštva Bosne i Hercegovine, Tužilaštva Crne Gore, Tužilaštva Ukrajine, Bavarske, Kanade i Kine.

Temeljem dvostranih Memoranduma, odnosno Protokola, državna odvjetništva mogu pribavljati i razmjenjivati informacije, izvješća i dokumente, pribavljati izjave osumnjičenika ili drugih osoba, razmjenjivati zakone i druge propise, te uz sve podatke i dokaze koji su nužni i potrebni za utvrđivanje kaznene odgovornosti i počinjenja kaznenih djela pranja novca i s pranjem novca povezanih kaznenih djela. Prikupljanje relevantnih podataka za utvrđivanje predikatnog kaznenog djela počinjenog u drugoj zemlji, podataka o djelovanju određenih tvrtki, registraciji tvrtke i tome slično, brže se u predistražnoj fazi postupka mogu dobiti uz primjenu Memoranduma o međusobnoj suradnji nego li podnošenjem prijedloga za provođenje istražnih radnji istražnom sucu s prijedlogom da se određeni podaci pribave putem međunarodne pravne pomoći, kao što je uočeno u praksi nekih državnih odvjetništava.

Odjel za međunarodnu suradnju i zajedničke istrage Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta u okviru svoje nadležnosti određene člankom 15.a Zakona, može sukladno međunarodnim ugovorima surađivati s nadležnim tijelima drugih država i međunarodnih organizacija, može odrediti članove zajedničkih istražnih tijela koja se formiraju radi obrade pojedinog predmeta (istrage, kaznenog progona, zastupanja optužbe pred sudom u jednoj ili više drugih država, te ima široki spektar mogućnosti suradnje s drugim državama i međunarodnim organizacijama radi prikupljanja informacija i ostvarivanjem neposrednih kontakata s drugim potrebnim tijelima pribavljati relevantni dokazni materijal i poduzimati konkretne radnje.

Odjel za međunarodnu suradnju i zajedničke istrage USKOK-a prima zahtjeve nadležnih tijela drugih država za pružanje pravne pomoći u postupcima za kaznena djela iz svoje nadležnosti (članak 21. ZUSKOK-a), a o zaprimanju zamolbi, te svojim postupanjem Odjel obavještava Državno odvjetništvo Republike Hrvatske. Pri tome valja istaknuti da se pri tome i Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta koristi istim međunarodnim pravnim instrumentima, tako da osnov za međunarodnu suradnju u predmetima pranja novca predstavlja upravo Konvencija broj 141, kao i ostale ratificirane Konvencije i bilateralni ugovori.

Postupanje u predmetima pranja novca koji su inicirani obavijestima o sumnjivim transakcijama Ureda za sprječavanje pranja novca treba također razmotriti s međunarodnog aspekta u slučajevima kada postoji sumnja da je predikatno kazneno djelo ili kazneno djelo pranja novca počinjeno izvan Hrvatske.

Temeljem članka 14. Zakona o sprječavanju pranja novca ostvarena je mogućnost da Ured za sprječavanje pranja novca na osnovama reciprociteta može razmjenjivati podatke s odgovarajućim tijelima (financijskim obavještajnim jedinicama - FIU) pojedinih država, te međunarodnim organizacijama koje se bave sprječavanjem pranja novca. Stvorene su mogućnosti ostvarivanja kontakata s istim službama drugih država. Odgovarajuća međunarodna suradnja i kvalitetne i korisne informacije mogu se dobiti preko Ureda za sprječavanje pranja novca s obzirom na činjenicu da je član Egmont grupe, nevladine organizacije nacionalnih ureda za sprječavanje pranja novca na globalnoj razini.

Treba zahtijevati od policije da se prilikom poduzimanja potrebnih mjera i radnji u području otkrivanja predikatnog kaznenog djela, te utvrđivanja osnovane sumnje postojanja kaznenog djela pranja novca prikupe svi mogući podaci i informacije putem međunarodne policijske suradnje (Interpola), te da se sukladno odredbi članka 14. Zakona o sprječavanju pranja novca od Ureda za sprječavanje pranja novca zatraži dostavljanje svih podataka koje uz uvjet uzajamnosti može pribaviti naš Ured za sprječavanje pranja novca od financijsko-obavještajnih jedinica (FIU).

U slučaju kada Ured za sprječavanje pranja novca ne dobije tražene podatke u međunarodnoj suradnji, ili je za očekivati da će takvo pribavljanje dulje trajati, a prikupljeni podaci ne bi se mogli smatrati relevantnom dokumentacijom i dokazima u pretpostavljenom kaznenom sudskom postupku, potrebne podatke odnosno dokaze treba pribaviti putem međunarodne pravne pomoći temeljem Konvencije 141. Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom.

* * *

Značajno pitanje u međunarodnoj suradnji vezanoj za pranje novca i oduzimanje imovine stečene kaznenim djelima je pitanje vraćanja odnosno razmjene i raspolaganja takvom imovinom. Konvencija broj 141. ostavila je pitanje raspolaganja oduzetom imovinom domaćem zakonodavstvu države kojoj je zahtjev upućen, osim ako se zainteresirane države nisu drugačije sporazumjele, međutim, na temelju nove Varšavske konvencije iz 2005. godine predviđeno je vraćanje oduzete imovine državi koja je podnijela zahtjev, tako da ona može izvršiti naknadu štete žrtvama kaznenog djela ili imovinu vratiti njenim zakonskim vlasnicima. Zahtjev za oduzimanjem ne pogađa pravo koja je podnijela

zahtjev i da sama izvrši nalog za odzimanje, a nova Varšavska konvencija propisuje i mogućnost izravnog pribavljanja podataka o bankovnim računima od strane Ureda za sprječavanje pranja novca, odnosno financijskih obavještajanih jedinica (FIU), a što im sada nije omogućeno temeljem Konvencije 141 Vijeća Europe.

Na području pravosudne suradnje Europska unija osnovala je posebno tijelo za suradnju pod nazivom Eurojust. Tijelo je sastavljeno od državnih odvjetnika, sudaca, policijskih službenika, država članica EU (25) čiji je zadatak osigurati dobru koordinaciju i veću efikasnost između nadležnih tijela država članica odgovornih za kazneni progon. Eurojust pomaže u istragama težeg prekograničnog kriminala i surađuje s Europskom pravosudnom mrežom u izvršenju naloga za ustupanje postupaka i primjeni zahtjeva za izručenje. Eurojust ima nadležnost u 25 država EU i intervenira, te koordinira suradnju u slučajevima kada se kaznena djela odnose na najmanje dvije države članice Unije ili jednu državu članicu i treće zemlje, ili jednu državu članicu i Europsku zajednicu. Hrvatska je odredila tri osobe za kontakt s Eurojustom (zamjenika Glavnog državnog odvjetnika RH, suca Županijskog suda u Zagrebu i predstavnika Ministarstva pravosuđa). Države ne-članice EU mogu s Eurojustom zaključiti Sporazum o suradnji prema određenim kriterijima, a očekuje se da će Republika Hrvatska zaključiti Sporazum s Eurojustom tijekom 2007. godine.

Na području međunarodne policijske suradnje u suzbijanju svih oblika težeg kriminaliteta Republika Hrvatska je sklopila i u lipnju 2006. godine ratificirala Sporazum na operativnoj razini s Europolom. Nacionalna jedinica Europola smještena je u Odjelu za međunarodnu policijsku suradnju u Ministarstvu unutarnjih poslova. Za očekivati je da će do konca ove godine Hrvatska imenovati časnika za vezu u Europolu.

Europol je organizacija Europske unije osnovana 1992. godine, a započela s radom 3. siječnja 1994., da bi sa 1. siječnjom 2002. dobio proširene ovlasti na suradnju svih težih oblika međunarodnog kriminala sukladno Konvenciji o Europolu.

Između ostaloga, zadaća je Europola da unapređuje aktivnosti istraga i kaznenog progona i u borbi protiv pranja novca. Pravosudno tijelo će putem Ministarstva unutarnjih poslova - Odjela za međunarodnu policijsku suradnju biti u mogućnosti koristiti računalni analitički sustav Europola sa bazom podataka o sumnjivim financijskim transakcijama (SUSTRANS) prilikom istraživanja kaznenih djela pranja novca i drugih oblika financijskog kriminala.

* * *

Očekujemo da se čim prije ratificira Varšavsku konvencija broj 198 o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenim djelom i financiranju terorizma kako bi naša pravosudna tijela, a prije svega mi u državnom odvjetništvu dobili efikasniji međunarodni pravni instrument koji će u fazi prethodnog kaznenog postuka omogućiti brže otkrivanje, zamrzavanje, privremeno i trajno oduzimanje prihoda stečenog kaznenim djelima i pružiti osnove za neposrednu komunikaciju i time učinkovitiju međunarodnu suradnju pravosudnih tijela, međunarodnu policijsku suradnju i međunarodnu suradnju financijskih obavještajnih jedinica (FIU) u suzbijanju pranja novca i kriminaliteta vezanog za pranje novca.

Milorad Cuculić,
Zamjenik Glavnog državnog odvjetnika
Republike Hrvatske

NEKA PITANJA U VEZI PRIMJENE ZAKONA O MEĐUNARODNOJ PRAVNOJ POMOĆI U KAZNENIM STVARIMA

Pravni i politički okvir za donošenje Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima

Podloga i motiv za donošenje Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima su dijelom zaokružene i definirane nove okolnosti međunarodnog okruženja Republike Hrvatske, dijelom približavanje sve intenzivnijom međunarodnom suradnjom s Europskom unijom i konačno veliki broj bilateralnih konvencija iz okvira međunarodnog konvencijskog prava, te multilateralnih konvencija kao što su Europska konvencija o uzajamnom sudskoj pomoći u kaznenim stvarima sa dodatnim Protokolom u Europskoj konvenciji o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima, Europska konvencija o izručenju, dva dopunska protokola te konvencije i Konvencija o transferu osuđenih osoba Vijeća Europe. U takvim okolnostima stari Zakon o kaznenom postupku (NN-34/93) bio je nedostatan rješenje jer je tim zakonom materija međunarodne pravne pomoći bila tek djelomično regulirana. Zakon o kaznenom postupku iz 1997. godine (NN-110/97) ostavlja nederogiranim odredbe iz Glave XXX i XXXI Zakona o kaznenom postupku iz 1993. godine vezano za postupak pružanja međunarodne pravne pomoći i izvršenja međunarodnih ugovora u krivičnim stvarima, te u postupku izručenja okrivljenih i osuđenih osoba.

Daljnji okvir koji predstavlja sponu približavanja Republike Hrvatske prema Europskoj uniji predstavlja Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Republike Hrvatske i Europske zajednice, te njezinih država članica. Tim Sporazumom su, kao neki od ciljeva, zacrtani razvoj međunarodne suradnje i usklađivanje hrvatskog zakonodavstva sa zakonodavstvom Zajednice. Republika Hrvatska se posebno u članu 80. rečenog Sporazuma obavezala na suradnju u kaznenim pitanjima, a posebno na sprječavanju i suzbijanju organiziranog kriminala, kao što su trgovina ljudima, protuzakonite gospodarske djelatnosti i aktivnosti, nedopuštena trgovina drogom i psihotropnim tvarima, te svih drugih pojava oblika organiziranog kriminaliteta i korupcije. U takvom je ozračju, a s ciljem ne samo radi unapređenja međunarodne suradnje već i radi ubrzanja kazneno – pravnih postupaka radi sprječavanja, otkrivanja i sankcioniranja teških oblika kriminala koji imaju transnacionalni karakter, ostvarene pretpostavke za donošenje zakona koji će integralno urediti tu materiju.

Osim toga od kada je Republika Hrvatska postala članom Konvencije Ujedinjenih Nacija protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, a kojom se Konvencijom također regulira materija međunarodne pravne pomoći, bilo je potrebno procesne institute uklopiti u domaće zakonodavstvo, odnosno unijeti u nacionalni propis o međunarodnoj pravnoj pomoći standarde iz te Konvencije.

Nadalje, premda Republika Hrvatska još nije ratificirala Drugi dodatni protokol Europskoj konvenciji od 1959. godine o sudskoj pomoći u kaznenim stvarima koji datira sa 1. studenim 2001. – obuhvaćeni su u Zakonu o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima oni njegovi instituti koje je bilo moguće implementirati. To su instituti vezani za pojednostavljeni postupak izručenja.

U ovom osvrtu zadržati ću se samo na nekim aspektima koji predstavljaju neke od novina u materiji pružanja međunarodne pravne pomoći u kaznenim stvarima.

Pojednostavljeno izručenje

Postupak takvog izručenja ne pretpostavlja dostavljanje zamolbe za izručenje sa svim onim pretpostavkama koje su navedene u članu 43. Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima, kada izručeni daje pristanak u smislu člana 54. stavak 1. tog Zakona. To se očitovanje daje na zapisnik pred nadležnim sudom na način da je iz toga zapisnika razvidno da izručenik postupa dobrovoljno i da je potpuno svjestan posljedice takvog očitovanja. Izručenik se i u postupku pojednostavljenog izručenja može odreći blagodati da se u zemlji izručenja izvrši sankcija i za ono kazneno djelo za koje izručenje nije odobreno. To podrazumijeva pravni standard da se izručenik može goniti samo za ono kazneno djelo za koje je izručen osim ako se odrekao toga prava, a niti Republika Hrvatska nije postavila taj uvjet. Dakle, u tom se slučaju načelo specijalnosti ne primjenjuje.

Smisao ove novote je u tome da se na ovakav način otvorila mogućnost predaje osobe koju strana država traži bez provedbe formalne procedure izručenja, a uz pristanak te osobe. Zbog toga je propisan nedvojbena i svjestan pristanak izručenika koji nije opoziv (član 54. stav 3. ZOMPO-a).

Temelj za uvođenje instituta pojednostavljenog izručenja potječe iz prakse, jer je bilo slučajeva da se izručenici faktično nisu protivili izručenju, no postupak izručenja morao je biti formalno proveden čime se produžavalo vrijeme postupka izručenja i povećavali troškovi, te bez potrebe umnožavale procesne radnje neophodne u postupku ekstradicije.

Ustupanje kaznenog postupka

U članu 67. stav 1. Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima propisano je da prije donošenja rješenja o provođenja istrage odluku o ustupanju donosi nadležni državni odvjetnik. Na tu odluku zakonodavac nije predvidio pravo na žalbu.

Ta odredba znači povratak na postupanje koje je napušteno prije više godina jer se u praksi pokazalo nepotrebnim i suvišnim. Istini za volju u ovakvom zakonodavnom rješenju mi nismo iznimka. Ima država gdje je propisan identičan postupak našem, a i država gdje je propisana i mogućnost podnošenja posebne žalbe na takvu rješidbu.

Mišljenja sam da takvo rješenje nije niti potrebno, a niti opravdano jer državni odvjetnik donošenjem takve odluke niti u faktičnom, a niti u kazneno – pravnom smislu ne pridonosi postupku pružanja međunarodne pravne pomoći, jer je riječ o internom aktu koji nema efekt prema državi kojoj se ustupa kazneni predmet. Time država moliteljica u državnopravnom smislu ne očituje svoju volju prema stranoj državi koji ustupa predmet vezano za prenošenje suvereniteta države moliteljice u pogledu vlastite sudske nadležnosti prema učiniocu koji je kazneno djelo počinio na njenom teritoriju. To stoga jer je zamolnicom

državnog odvjetnika za preuzimanje kaznenog progona konzumirana potreba za donošenjem takve odluke iz članka 67. stavak 1. ZOMPO-a, jer takva zamolnica mora biti sastavljena u skladu sa članom 8., 65. stav 2. i članom 67. stav 3. tog Zakona, a u njoj je na relevantan način manifestirana volja za prenošenje kaznenog progona na pravosuđe države kojoj se kazneni predmet ustupa.

Preuzimanje izvršenja stranih kaznenih presuda

Do donošenja Zakona o međunarodnoj o pravoj pomoći u kaznenim stvarima bilo je propisano u članu 507. ZKP/93 da domaći sudovi neće postupiti po zamolbi inozemnog tijela kojim se traži izvršenje kaznene presude inozemnog suda, osim ako je to predviđeno međunarodnim ugovorom, te ako sankciju izrekne i domaći sud prema hrvatskom kaznenom zakonodavstvu.

Novim zakonom polazi se od obrnutog stava, odnosno domaći će sud u pravilu postupiti po zamolbi stranog suda radi izvršavanja strane sudske odluke, a posebnim članom zakona (članak 74. ZOMPO-a) predviđeno je odstupanje od pravila da će se postupiti po rečenoj zamolbi. Razlozi za neizvršavanje strane presude su slijedeći:

- da je nastupila zastara izvršenja kazne po hrvatskom pravu, da počinitelj podliježe i hrvatskoj sudbenosti, a prema hrvatskom pravu se počinitelju iz drugih razloga ne može izreći kaznena sankcija,
- da stranu sankciju nije izreklo nadležno pravosudno tijelo, a u slučaju novčane kazne ako ju je izreklo upravno tijelo protiv čije odluke je dopuštena žalba sudu koji ima nadležnost u kaznenim stvarima,
- da osuđena osoba u postupku na kojem se temelji strana odluka nije saslušana odnosno nije imala priliku braniti se.

Dakle, osim razloga zastare i obavezne hrvatske sudbenosti, odnosno opstojnosti identične kazneno-pravne norme u našem zakonodavstvu, posebno se navodi da se neće izvršiti sankcija koju nije izrekao nadležni sud, te da se neće izvršiti sankcija koja je izrečena po presudi u postupku suđenja u odsutnosti optuženika.

Ovom novotom je zakonodavac odredio, odnosno pristao na izvanugovorno izvršenje strane sudske presude za koje vrijedi opći uvjet uzajamnosti, a što je sukladno općem principu pružanja međunarodne pravne pomoći u najširem dopuštenom mogućem obimu. Naš sud zadržava poziciju kontrole nad inozemnom presudom jer nije vezan pri ocjenjivanju kažnjivosti i mogućnosti kaznenog progona na činjenično stanje utvrđeno u presudi stranog suda, ako se radi o činjenicama koje se protive javnom moralu i javnom poretku Republike Hrvatske. Na presudu domaćeg suda koji je postupio po zamolbi državi moliteljici za izvršenja kaznene presude stranog suda žalbu mogu izjaviti državni odvjetnik i osuđenik odnosno njegov branitelj (član 70. stav 2. i član 70. stav 1. i stav 2. ZOMPO-a).

Preuzimanje izvršenja domaće presude u stranoj državi

Riječ je o do sada nepoznatoj mogućnosti da bi na zahtjev domaćeg pravosudnog tijela Ministarstvo pravosuđa zamolilo stranu državu da preuzme izvršenje kaznene presude domaćeg suda. Zakon predviđa dvije pretpostavke za takvo rješenje, a to su da Republika Hrvatska ne može osigurati izvršenje kaznene presude domaćeg suda ili da bi se uslijed prijenosa izvršenja očekivala bolja socijalna rehabilitacija osuđenika. Za pretpostaviti

je da bi se prva mogućnost odnosila na slučaj kada osuđenik nije dostupan vlasti Republike Hrvatske, a strana država u kojoj se nalazi odbija izručiti osuđenika. Dakle, nije predviđena kumulacija te dvije pretpostavke za preuzimanje izvršenja domaće presude u stranoj državi.

Primjena druge mogućnosti otvara pitanje svrhovitosti i provedbe takvog rješenja jer se u odredbama koje se tiču preuzimanja domaće presude po stranom pravosudnom tijelu niti u jednoj odredbi ne spominje pristanak osuđenika čiji pristanak je u drugim oblicima transfera obavezan. Ovakva pravna situacija podrazumijeva okolnost da se osuđenik nalazi na slobodi, a da se nad njim treba izvršiti kazna zatvora u stranoj državi (u pravilu to bi bila domovina osuđenika) po pravomoćnosti kaznene presude u Republici Hrvatskoj.

Kao što je istaknuto motiv za takav prijenos izvršenja pravomoćne presude jest kvalitetnija socijalna rehabilitacija osuđenika. Naime, osuđenikom se u smislu Konvencije o transferu osuđenih osoba smatra onaj osuđenik koji je na izdržavanju kazne zatvora, a u uvjetima za transfer po članu 3. stav 1. alineja d. navodi se da je obavezna suglasnost osuđene osobe za njen transfer. Naš zakon govori u članu 79. da osuđenik koji je u pritvoru u Hrvatskoj može biti podvrgnut preuzimanju izvršenja kaznene presude samo ako pristane, s druge strane u članu 76. ZOMPO-a nije predviđena suglasnost osuđenika. Dakle, naš zakon ne rješava pitanje potrebne suglasnosti osuđenika za prijenos izvršenja pravomoćne domaće presude na kaznu zatvora u situaciji kada on nije niti u pritvoru, a niti na izdržavanju kazne zatvora već se u trenutku nastupa pravomoćnosti presude kojom je osuđen na kaznu zatvora nalazi na slobodi, a domaće pravosudno tijelo smatra da su ispunjene pretpostavke iz člana 75. stav 1. točka 2. ZOMPO-a da bi se uslijed prijenosa izvršenja očekivala njegova bolja socijalna rehabilitacija.

Napominjem da se u okviru predstojećih izmjena Konvencije o transferu osuđenih osoba razmišlja o ukidanju davanja suglasnosti osuđene osobe, a što najviše potiču zemlje Europske unije s velikom prilivom ekonomskih emigranata.

Premještaj osuđenika

Transfer osuđenih osoba koji se nalaze u Republici Hrvatskoj na izdržavanju kazne zatvora je oblik pružanja međunarodne pravne pomoći koji je i do sada bio poznat. Međutim član 80. stav 6. ZOMPO-a normiran je tako da suglasnost na premještaj osuđenika donosi ministar pravosuđa Republike Hrvatske, ali uz prethodno pribavljeno mišljenje državnog odvjetnika što predstavlja novotu. Naime, do stupanja na snagu ovog Zakona državni odvjetnik nije bio involviran u institut transfera osuđenika.

Gledajući u cjelini na član 80. ZOMPO-a institut premještaja, odnosno transfera predstavlja u najsazetijem obliku materiju koja je regulirana i Konvencijom o transferu osuđenih osoba Vijeća Europe od 13. prosinca 1957. i dva Protokola iz 1997. i 1998. godine.

Kao što je naprijed rečeno Državno odvjetništvo daje mišljenje o zamolbi osuđenika za izdržavanje kazne u zemlji svojeg državljanstva, odnosno prebivališta, a koji se nalazi na izdržavanju kazne zatvora u Republici Hrvatskoj temeljem presude domaćeg suda. Smatram da navedeno mišljenje treba dati ono državno odvjetništvo koje je zastupalo optužni akt čije ishodište je presuda domaćeg suda temeljem koje osuđenik izdržava kaznu zatvora u Republici Hrvatskoj.

Pretpostavke za davanje mišljenja iz članka 80. stavka 6. ZOMPO-a podrazumijevaju da nadležni državni odvjetnik obavi prethodnu provjeru, te utvrdi je li protiv istog osuđenika podnesena kakva druga kaznena prijava ili se vodi protiv njega kakav drugi kazneni postupak, odnosno je li osuđenik tražitelj premještaja pravomoćno osuđen u Republici Hrvatskoj zbog izvršenja kakvog drugog kaznenog djela, te je li izdržao kaznu zatvora, platio novčanu kaznu odnosno ispunio obvezu iz člana 68. Kaznenog zakona ukoliko je određena pri primjeni uvjetne osude. (u članu 68. Kaznenog zakona propisano je da uz primjenu uvjetne osude sud može primijeniti i druge obveze, a to su da počinitelj kaznenog djela naknadi štetu koju je prouzročio, da vrati korist koju je djelom pribavio ili da ispunji druge obveze koje su zakonski utemeljene u svezi s počinjenjem djelu, a rok za ispunjenje tih obveza sud određuje unutar odmjerene vremena provjeravanja).

Imajući u vidu da državni odvjetnik nema direktnu vezu sa računalnim sustavom Ministarstva pravosuđa i Ministarstva unutarnjih poslova tu obvezu moguće je riješiti na način da se zatraži obavijest od Uprave za kazneno pravo Ministarstva pravosuđa Republike Hrvatske je li tražitelj premještaja pravomoćno osuđen zbog izvršenja kakvog drugog kaznenog djela, a od Općeg odjela kriminaliteta Uprave kriminalističke policije, odnosno adekvatnog tijela u Policijskoj upravi na području određenog županijskog državnog odvjetništva moguće je zatražiti podatak je li protiv osuđenika koji traži premještaj određena policijska uprava podnijela kaznenu prijavu, kada i za koje kazneno djelo te će se u slučaju pozitivnog odgovora obaviti daljnja provjera preko onog državnog odvjetništva kojem je kaznena prijava podnesena kako bi se utvrdio njen ishod.

Mišljenja sam da se pozitivan odgovor na zahtjev za premještaj osuđenika može dati samo utoliko ukoliko protiv tražitelja premještaja izvršenja kazne zatvora nije podnesena kakva druga kaznena prijava ili odbačena odnosno postupak pravomoćno obustavljen u bilo kakvoj fazi postupka te ukoliko je riječ o osobi koja je pravomoćno osuđena i za kakovo drugo kazneno djelo počinjeno u Republici Hrvatskoj, s tim da je izdržala kaznu zatvora, platila novčanu kaznu, odnosno da je ispunila obvezu iz člana 68. Kaznenog zakona ukoliko je bila određena, odnosno da ne postoje pretpostavke za pozitivno mišljenje ukoliko nisu kumulativno ostvarene sve navedene pretpostavke u kom slučaju državni odvjetnik neće dati pozitivno mišljenje o premještaju osuđenika.

Smisao, značaj i razlog člana 80. ZOMPO-a jest mogućnost transfera osobe osuđene u Republici Hrvatskoj na kaznu zatvora u neku stranu državu ili obratno. Osuđenik mora biti upoznat sa mogućnošću premještaja, a zamolbu za premještaj mogu izjaviti kako osuđenik tako i država čiji je osuđenik državljanin, ili u kojoj ima prebivalište. Bez suglasnosti osuđenika nema premještaja izdržavanja kazne zatvora. Za napomenuti je da premještaj nije obavezan jer kako Republika Hrvatska tako i strane države mogu odbiti zamolbu za premještaj, te se prema tome bez njihove suglasnosti realizacija transfera ne može obaviti.

Radovan Šantek,
Zamjenik glavnog državnog odvjetnika
Republike Hrvatske

ZAJEDNIČKI RAD KAZNENIH I GRAĐANSKO-UPRAVNIH ODJELA

1. UVOD

Nakon donošenja Zakona o državnom odvjetništvu 31. svibnja 2000. godine i spajanja državnog pravobraniteljstva s državnim odvjetništvom, zajednički rad građanskih i upravnih odjela započeo je praktički početkom 2002. godine jedinstvenim ustrojem ovih tijela. Unatoč njihovim razlikama zbog različitih ovlaštenja i primjena materijalnih i postupovnih propisa postojala je očita potreba za zajedničkim radom i na konkretnim predmetima. U daljnjem zajedničkom konstituiranju to se i činilo kao način rada jedinstvene državnoodvjetničke organizacije, posebno na predmetima zaštiti imovine i imovinskih interesa države Hrvatske.

Zajednički rad kaznenih i građansko-upravnih odjela državnih odvjetništava formalno je ustrojen u predmetima revizije pretvorbe i privatizacije. Uputom Državnog odvjetništva Republike Hrvatske iz veljače ove godine obavezana su državna odvjetništva da sve predmete inicirane po Državnom uredu za reviziju obrađuju i sa građansko-upravnog aspekta. Povodom kaznenih prijava i izvješća Državnog ureda za reviziju u kojima su postojale sumnje na počinjenje kaznenih djela osim kaznenih odjela, i građansko-upravni odjeli formirali su najmanje 178 predmeta. povodom 71 kaznene prijave i 107 posebnih izvješća (+ 93 posebnih spisa vezanih na Državni ured za reviziju).

Državna odvjetništva su tako za svaki predmet sačinila jedinstveni evidencijski list u kojem se za svaku pravnu i fizičku osobu osim općih podataka unose i podaci za kazneni i građansko-upravni postupak. Županijska državna odvjetništva dužna su voditi jedinstvenu evidenciju za sve predmete područja svoje županije, te su određeni zamjenici koji će koordinirati rad na tome.

2. RAZMATRANJE OVE PROBLEMATIKE

Zakon o reviziji pretvorbe i privatizacije donesen je 8.5.2001., a krajem te godine odnosno početkom 2002. godine Državni ured za reviziju počeo je podnositi kaznene prijave i posebna izvješća, po kojima su postupali kazneni odjeli.

Prije podnošenja navedenih 178 kaznenih prijava i izvješća, tijekom revizije i pretvorbe i privatizacije Državni ured za reviziju pregledao je ukupno 1556 društvenih poduzeća, i sačinio za sve posebna izvješća. Sva ova izvješća Državni ured za reviziju dostavio je na znanje i korištenje Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske.

Radilo se o obimnoj materiji čije razgledavanje i prouka nije bila zakonska obaveza državnih odvjetništava, međutim, kako je u izvješćima Državnog ureda za reviziju bilo utvrđenja o protupravnim radnjama tijekom pretvorbe, pogotovo privatizacije, kako u odnosu na postojanje kaznenih djela tako i na oštećenju državne imovine, odnosno imovinskih interesa države u širem smislu, bilo je potrebno proraditi sve te materijale.

Obradom kaznenih predmeta te svih izvješća Državnog ureda za reviziju utvrdili su se pojavni oblici povreda Zakona o pretvorbi društvenih poduzeća i Zakona o privatizaciji, Zakona o izdavanju i prometu vrijednosnih papira i Zakona o preuzimanju dioničkih društava iz kojih bi proizlazila nužna posljedica postupanja radi zaštite državne imovine i ispravljanja tih nezakonitosti.

Najčešći pojavni oblici nezakonitih radnji bili su:

- neunošenje i prodaja imovine - dionica udjela stvari i prava u vrijednost društvenog kapitala i prodaja te imovine,
- pretvaranja neosnovanih potraživanja u udjele,
- protupravna postupanja kod procjene vrijednosti društvenog kapitala,
- prijenos neotplaćenih dionica stečenih popusnim pravima malih dioničara,
- financiranje i kreditiranje kupnje dionica sredstvima samog društva,
- stjecanje i promet dionica suprotno odredbama Zakona o izdavanju i prometu vrijednosnim papirima te Zakonu o preuzimanju dioničkih društava i dr.

Od ovih pojavnih oblika najčešći su problemi bili kod utvrđivanja imovine koja je unesena ili trebala biti unesena u temeljni kapital društva. Rješenja Hrvatskog fonda za privatizaciju kojima su davane suglasnosti na pretvorbu poduzeća nisu sadržavala potpuni popis imovina, i nekretnina, već samo ukupnu vrijednost društvenog kapitala, te broj i nominalnu vrijednost dionica što je sve imalo za posljedicu do donošenja Zakona o privatizaciji iz 1996. godine da su nove pravne osobe kao univerzalni sukcesori upisivani u zemljišnim knjigama kao vlasnici nekretnina koje nisu ušle u temeljni kapital društva.

Procjene vrijednosti društvenog kapitala također je činjenično i pravno složeno pitanje jer je upis nekretnina u zemljišne knjige na temelju odredbe članka 6. stavka 2. Zakona o pretvorbi vršen samo na temelju akta o registraciji, odnosno upisa u sudski registar i dotadašnjih prava korištenja, pa je često nemoguće razlučiti da li je to namjerno činjeno radi pribavljanja protupravne imovinske koristi ili se radilo o pogrešnom tumačenju propisa.

Pretvaranje potraživanja u udjele (u jednom dijelu "tiha sanacija banaka u društvenom vlasništvu") kojima su i zlouporabama revalorizirana i nepostojeća potraživanja također su dovela do znatnih šteta. Jedan predmet je odlučivanju pri Vrhovnom sudu Republike Hrvatske povodom našeg zahtjeva za zaštitu zakonitosti jer je odbijen istražni zahtjev kao neosnovan. Državno odvjetništvo smatra da su Ugovori o priznavanju takvih potraživanja od strane dužnika ex lege ništavi i da ne proizvode nikakve pravne učinke.

Navedeni pojavni oblici i konkretni postupci i naznačena pitanja i problemi nužno navode na potrebu zajedničko postupanja. Smatram da postojeća znanje zamjenika kaznenih odjela nisu dovoljna da bi se mogle donositi najkvalitetnije državnoodvjetničke odluke bez ikakvog sudjelovanja građansko-upravnih zamjenika, pa je potrebno koristiti njihovo iskustvo i poznavanje specifičnih propisa.

Zbog toga su već u 2003. godini u obrade ovih kaznenih predmeta i prijava Državnog ureda za reviziju te obrade svih izvješća neposredno i intenzivno uključeni i građansko-upravni zamjenici, prvo na nivou Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, a potom i nižih državnih odvjetništava, posebno Županijskog državnog odvjetništva u Zagrebu.

Vežanost građansko-upravnih odjela obzirom da se radi o specifičnom upravnom postupku, i da se radi o državnoj imovini u širem smislu, obvezivalo je i prije državna odvjetništva na poduzimanje odgovarajućih pravnih radnji s građansko-upravnog aspekta. Tako u odnosu na Hrvatski fond za privatizaciju, koji u ime države provodi ovaj proces, pravna osoba sui generis i koju državno odvjetništvo ne zastupa ex lege, državno odvjetništvo zastupalo je HFP po punomoći (npr. arbitražnim postupcima prema privatnim investicijskim fondovima).

Državna odvjetništva su u zaštiti imovinskih interesa države u predmetima revizije i pretvorbe i privatizacije pokrenutih po Državnom uredu za reviziju, dobila je i konkretiziranu obvezu prema zaključcima Hrvatskog sabora posebno od 15.12.2005.

Hrvatski sabor je i prije u više navrata izvještavan i raspravljao je o radu državnih odvjetništava pored Državnog ureda za reviziju i Hrvatskog fonda za privatizaciju. Konkretnim zaključcima od 15.12.2005. pored obaveza Hrvatskog fonda za privatizaciju obvezano je državno odvjetništvo da intenzivira rad na kaznenim predmetima. Međutim, naglasak zaključaka Sabora bio je na postupanju državnih odvjetništava u građansko-pravnoj domeni da sukladno svojim zakonskim ovlastima pokrene postupke utvrđenja ništavosti pravnih poslova te poduzme druge mjere i pravne radnje u civilnim građanskim postupcima u cilju naknade štete nastale tijekom tog postupka i utvrđenju nezakonitostima i konkretnim privatizacijama obavijesti HFP i zatraži da postupi u skladu sa svojim ovlastima.

Građansko-upravni odjeli pak da bi mogli postupati i zaključivati da li je uopće potrebna državnoodvjetnička intervencija i što treba zatražiti od Hrvatskog fonda za privatizaciju, trebaju cjelovito sagledati svaki predmet.

U tu svrhu trebaju koristiti sve materijale pribavljene u kaznenom spisu, odnosno i utvrđene relevantne činjenice. Građansko-upravni odjel treba raspolagati s kopijama kaznenih spisa i obrnuto. Posebno kada su nastupile zastare mogućnosti pobijanja pravnih poslova ili tužbi za naknade šteta, osim ako se ne radi o postojanju kaznenih djela.

Nadalje, građansko-upravni zamjenici trebaju pribavljati određenu dokumentaciju i dokaze nekada i putem kaznenih odjela ili na način kao što to čine kazneni odjeli, vezano na primjenu Zakona o kaznenom postupku prema kojem državno odvjetništvo ima veća ovlaštenja.

Dakle, zajednički rad kada to i ne izgleda nužnim od obostranog je interesa.

U informaciji od 12. rujna 2006. upućenoj Vladi RH, Saboru i Predsjedniku države, o razmatranju aktualne problematike rada u državnim odvjetništvima na predmetima pretvorbe i privatizacije među ostalim smo zaključili da su manjkavi, nedorečeni i nejasni propisi o pretvorbi i privatizaciji kako u materijalno-pravnom tako i postupnovnom smislu uz izostanak specifičnih a time i učinkovitih sankcija omogućavao sudionicima različita pravna tumačenja i pozivanje na opće pravno načelo da je dopušteno sve što nije zabranjeno, što je generiralo velikim brojem nepravilnosti (prema nalazu Državnog ureda za reviziju, koje je u

percepciji šire javnosti izjednačeno sa nezakonitostima iako je od 1556 bivših društvenih pregledanih poduzeća podneseno samo 178 prijava i izvješća).

Nadalje da je državno odvjetništvo kao zakonski zastupnik Republike Hrvatske koje je dužno štiti imovinske interese Republike Hrvatske uz postojeća pravna rješenja i specifičan status Hrvatskog fonda za privatizaciju bilo ograničeno u postupanju protiv nezakonitosti u privatizaciji.

Posebnu težinu kod utvrđivanja odlučnih činjenica i donošenja odluka treba imati u vidu da su zlouporabe koje su se dešavale bile pokriveno formalnim odlukama koje su postale pravomoćne. Razotkrivanje zlouporaba u takvim uvjetima znatno je teže.

Unatoč nezadovoljavajućim rezultatima u kaznenom progonu te u kaznenopravnoj domeni na saniranju štetnih materijalnih posljedica, obzirom na primarnu nadležnost Hrvatskog fonda za privatizaciju, ipak su postignuti određeni rezultati koje smo naveli u već ranije vam dostavljenim izvješćima o radu na tim predmetima.

Zaista znatan i obiman rad, uz donošenje konkretnih državnoodvjetničkih odluka imao je i druge pozitivne efekte u radu organizacije državnih odvjetništava.

Tako je radom na ovim predmetima ustrojeno kompjutorsko evidentiranje svih predmeta ove vrste za razliku od evidentiranja kaznenih predmeta na pretvorbi i privatizaciji u razdoblju od 1991. - 2002. Sada se evidencije vode po rubrikama posebno pravnih osoba posebno fizičkih osoba koje su prijavljene na županijskim područjima, kaznenim djelima, pojavnim oblicima, evidentiranim radnjama državnih odvjetništava, sudova i drugih državnih tijela. Od radnji državnih odvjetništava posebno su odvojene kazneni od građansko-upravnih odjela.

Dakle, radi o jedinstvenom evidencijskom listu s potpunim pregledom potrebnih podataka i informacija. Županijska državna odvjetništva vode evidenciju za svoje odvjetništvo i područna državna odvjetništva. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske raspolaže s kompjutorskom obradom predmeta u cijeloj državi, a također s tim podacima raspolaže i Županijsko državno odvjetništvo u Zagrebu.

Razmatranjem ovih materijala tako smo primjerice ustanovili pogrešna rješenja o odbačajima kaznenih prijava, kako samom kontrolom tako i povodom reagiranja Hrvatskog fonda za privatizaciju koje je postupilo po članku 55. Zakona o kaznenom postupku. Slijedile su intervencije Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, odnosno upute i dostavljanja potrebnih materijala radi jedinstvenog postupanja. Tako primjerice na zagrebačkom i dubrovačkom području. Na zagrebačkom području, (ali i u drugim) prije svega radi ocjene protupravnosti i postojanja elemenata kaznenog djela iz čl. 292. st. 1. i 2. KZ u odnosu na društvene stanove čija vrijednost nije ušla u društveni kapital poduzeća predajom na gospodarenje fondovima u stambenom i komunalnom gospodarstvu. Nezakonitom prodajom ovih stanova šteta nije počinjena HFP-u već Republici Hrvatskoj i gradovima, a temeljem članka 21. Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo. Za ovakav stav potrebno je poznavati odredbe čl. 47. st. 2. Zakona o pretvorbi društvenih poduzeća te čl. 25. i 27. Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo, a još s građansko-upravnog aspekta i odgovarajuće odredbe Zakona o obveznim odnosima. Nadalje se postupalo i interveniralo u pitanjima protupravnosti i postojanju namjere prilikom ocjene zakonitosti kod pretvaranja potraživanja u uloge, te kod konkretnog neunašanja imovine u temeljni kapital.

Tako je u Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske djelomično i u Županijskom državnom odvjetništvu u Zagrebu i Županijskom državnom odvjetništvu u Splitu uspostavljena praksa zajedničkih obrada kaznenih i građanskih odjela, i u drugim vrstama predmeta, međutim, ona treba postati praksa i potreba cijelog državnog odvjetništva kao jedinstvenog tijela.

Navodeći određene pojavne oblike te primjene intervencija radi istovjetnog postupanja, navodimo i noviji predmet pretvorbe i privatizacije Tvornice duhana Zagreb - stjecanje dionica ove tvornice a od strane Tvornice duhana Rovinj. Ovaj predmet je svima poznat zbog istupa radnika Tvornice duhana Zagreba koji su višemjesečno blokirali tvornicu. Naime, u ovom predmetu državno odvjetništvo je postupalo povodom kaznene prijave Državnog ureda za reviziju i pretvorbu te u 1994. godini donijelo odluku o odbačaju kaznene prijave. Zbog blokade tvornice i javnih protesta radnika i pravna obrada ovog predmeta dobila je poseban značaj te su se naše prijašnje odluke temeljito preispitivale. Zbog toga je očito kako su stručne i kvalitetne odluke u ovakvim predmetima neobično važne.

U konkretnom slučaju odbačena je kaznena prijava vezano na pretvaranje potraživanja Zagrebačke banke u vrijednosti od 12 milijuna DEM-a ulog kao posebnu vrstu dokapitalizacije, a za koju je Državni ured za reviziju ocijenio da je protupravna. Nakon provedenog financijskog knjigovodstvenog vještačenja u istražnim radnjama doneseno je rješenje o odbačaju kaznene prijave, jer vještak zaključuje da nije bilo štete za pravnu osobu. U drugom dijelu navodno protupravne procjene postupak je pred samim završetkom jer su radnici isticali, kao i u zapisniku Državnog ureda za reviziju da u vrijednost društvenog kapitala nije uključeno zemljište i to u vrijednosti od 1.379,000,00 DEM. Također nakon provedenog vještačenja ovaj puta i izvan formalnog kaznenog postupka zaključeno je da je zemljište ušlo u vrijednost društvenog kapitala, iako su formalno kod toga počinjeni određeni propusti. Ovaj predmet je primjer pravilnog zajedničkog rada građansko-upravnog odjela, što je djelomično prikazano i u referatu zamjenice Županijskog državnog odvjetništva u Zagrebu Dubravke Vukmanović na savjetovanju građansko-upravnih odjela ove godine u Valbandonu.

Ovakav način rada očito će biti potreban i u drugim oblicima postupanja državnih odvjetništava koji se odnose na zaštitu državne imovine.

3. ZAŠTITA IMOVINSKIH INTERESA DRŽAVE U DRUGIM PREDMETIMA

Naime, do pretvorbe društvena imovina je na različite načine bila predmet napada i zlouporaba, posebno u vezi specifičnih pravnih instituta tog hibridnog vlasništva. Potom je napadnuta pretvarana imovina u procesu pretvorbe i privatizacije. Sada kada proces pretvorbe i privatizacije ide kraju, predmet napada postaje državna imovina, te imovina pravnih osoba, dioničkih društava koja su u državnom vlasništvu ili u pretežnom državnom vlasništvu ili u vlasništvu županija, gradova odnosno lokalnih jedinica uprave i samouprave. I to mogućim zlouporabama odgovornih osoba koje se brinu za njihov status, upravljanje, stjecanje i prodaju i sl., tako i postupanjem fizičkih i pravnih osoba koje stupaju u pravne odnose s njima.

a) Državni proračun, odnosno proračuni jedinica lokalne uprave i samouprave te dioničkih društava u vlasništvu ili pretežnom vlasništvu navedenih jedinica, odnosno trošenje sredstava proračuna ili raspolaganja nekretninama ili imovnim i pravima, predmet su godišnjeg pregleda i kontrole od strane Državnog ureda za reviziju.

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske svake godine zaprima izvješća Državnog ureda za reviziju o tim pregledima.

Međutim, za sada Državni ured za reviziju, u skladu s međunarodnim standardima rada državnih revizija, ne podnosi odgovarajuće kaznene prijave. Na koordinacionim sastancima koji se godišnje održavaju u Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske te po županijskim državnim odvjetništvima na kojima redovno prisustvuju osim nas kao organizatora, i predstavnici Državnog ureda za reviziju, redarstvenih vlasti i Poreznog ureda i Ministarstva financija utvrđuju se i usklađuju i koordiniraju potrebna postupanja. Na nivou Državnog odvjetništva Republike Hrvatske to su načelna pitanja, a u županijskim i općinskim državnim odvjetništvima razmatraju se konkretno uočene negativne pojave, donosno protupravne radnje a pogotovo moguće zlouporabe i počinjenje kaznenih djela.

Na ovim koordinacijama, o kojima nas područna općinska odvjetništva redovno izvještavaju, neophodno je potrebno i sudjelovanje zamjenika građansko-upravnih odjela.

b) Osim neprivatizirane imovine kojom za sada država raspolaže putem HFP-a, država raspolaže s brojnim nekretninama temeljem više posebnih zakona a najviše po Zakonu o šumama, Zakonu o poljoprivrednom zemljištu, Zakona o vodama, Zakona o željeznici, Zakona o zaštiti prirode i dr.

U ime i za račun države nekretninama raspolaže Vlada RH ili od nje ovlaštena tijela i to su dužni činiti pažnjom dobrog domaćina. Za razliku od države jedinice lokalne i područne samouprave prema čl. 391. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima obavezni su postupati putem natječaja i prema tržišnoj cijeni (Zakon o javnoj nabavi i drugi propisi i podzakonski akti kojima se uređuju obveze i postupak tijekom raspolaganja imovinom.

Državna odvjetništva dužna su i ovlaštena poduzimati sve potrebne radnje radi zaštite te imovine i imovinskih interesa države, a ta obveza će se u budućnosti sve više pojačavati. Već sada uočene negativne pojave i iskustva upućuju na povećani stupanj ugrožavanja imovinskih interesa ne samo države već i lokalne uprave i samouprave (npr. Požeška županija, Istarska županija, Dubrovačko-neretvanska županija i dr.).

Posebno društveno opasni oblici zlouporaba ponašanja uočavaju se kod nezakonite prodaje državne imovine ispod stvarne vrijednosti, nezakonitog kreditiranja, nezakonito i štetno garantiranja za tuđe obveze, propuštanje naplate potraživanja, odnosno otpisa potraživanja i dr.

Rad i na ovim predmetima također zahtijeva veća znanja da bi se mogla donijeti ispravna pravna procjena o postojanje sumnje na počinjenje kaznenog djela, odnosno poduzeti zakonom predviđene radnje građansko-upravnih odjela u odnosu na njihovu zaštitu, te je potrebno sveobuhvatno poznavanje svih ovih posebnih zakona i pratećih podzakonskih akata.

U svezi toga npr. neophodno je potrebno kvalitetno poznavanje zemljo-knjižnih postupaka, u kojima su upisi vlasništva ponekad protupravni jer se imovinski status nije razmatrao u cjelini, odnosno proučio povijesni izvadak promjenom svih vlasničkih statusa (bivšeg privatnog vlasništva, pa društvenog vlasništva, pa određenih prava nad

društvenim vlasništvom, te ponovno pretvorbom ili stupanjem na snagu novih propisa o vlasništvu, uspostavljenih privatnih odnosa).

c) Zakon o stečaju obvezuje državna odvjetništva, kao zastupnika države u pravilu većinskog vjerovnika na aktivnu ulogu u tim postupcima. Međutim, osim ovlasti građansko-upravnih odjela, radi uočenih čestih nezakonitosti pa i sumnje na počinjenje kaznenih djela od strane stečajnih upravitelja, sudaca i dr. nameće se neophodno zajednički rad na ovim predmetima.

d) Uočeno je prilikom pregleda rada nižih državnih odvjetništava da se odbacuju kaznene prijave protiv sudaca i zemljo-knjižnih referenata i sl. (izvan stečajnih postupaka) vezano na donošenje sudskih odluka i gruntovnih upisa u pravilu opravdano, ali i preuranjeno, obzirom da se zaključak da se nije radilo o protupravnom postupanju donosi bez konzultacije ili zajedničkog rada s građansko-upravnim odjelom, a neki puta čak i bez izravnog uvida u parnični spis.

e) Zakon o zadrugama i dr. Uočene su nezakonitosti u odnosu na razrješavanje statusa i udjela zadružne imovine. n

Treba ponoviti da otkrivanje manipulacija u ovakvim vrstama složenim pravnim odnosima zlouporabe državnih službenika ponekada i dužnosnika zahtijeva intenzivan napor i koncentracija svih znanja u državnim odvjetništvima, odnosno kod drugih državnih tijela otkrivanja i progona.

4. ZAKLJUČUJEM

Kako svaki predmet ugrožavanja imovinskih interesa države Hrvatske zahtijeva temeljit i stručan pristup iz svega izloženog smatram da bi zajednički rad građansko-upravnih odjela trebalo formalizirati i intenzivirati (kao i u predmetima revizije i pretvorbe) kroz vođenje jedinstvenih evidencija i koncentraciju podataka u Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske i u županijskim državnim odvjetništvima.

- obaveznim formiranjem spisa u oba odjela za isti događaj, u kojem je oštećena država ili njen imovinski interes (također sa evidentiranjem, nadzorom i koordinacijom eventualno i elektronskom obradom),
- posebno to učiniti u svezi predmeta iniciranih po Državnom uredu za reviziju, povodom kontrole državnog proračuna, proračuna ministarstva i drugih državnih tijela, odnosno poslovanja dioničkih društava u većinskom vlasništvu države i lokalnih jedinica uprave i samouprave,
- treba razmijeniti međusobnu dokumentaciju i podatke,
- županijski državni odvjetnici trebaju odrediti koordinatore u odjelima tako da svako županijsko državno odvjetništvo ima raspoređenu osobu koja u pravilu raspolaze sa svim potrebnim znanjima radi zajedničkog rada s kaznenim odjelima i obrnuto,
- organizirati zajednički rad na kaznenim predmetima u kojima se postavljaju imovinsko-pravni zahtjevi u ime države, te u postupcima gdje je država obvezana ili tužena zbog protupravnih postupanja njenih službenika,
- županijski državni odvjetnici su dužni organizirati takav način rada i nadzirati ga.